

Nr 3 (178) – B Rok 30

Maj-Czerwiec 2024



KOŚCIÓŁ RZYMSKOKATOLICKI NA UKRAINIE

Wołanie z Wołynia Волення з Волині

Pismo religijno-społeczne Rzymskokatolickiej Diecezji Łuckiej

O Maryjo, niebieska Wspomożycielko!

*Z bezgraniczną ufnością zwracam się do Ciebie
w ciężkim utrapieniu,*

jakim Bóg w Opatrzności swojej nawiedzić mnie raczył.

*Z królewską bojuścią rozlewasz bez miary potoki łask
na wierne sługi swoje,*

w Tobie więc pokładam całą moją nadzieję,

a rzucając się pokornie do stóp Twoich,

polecam Ci z całą gorącością ducha moją prośbę



Cześć Matki Boskiej Ostrobramskiej w Wilnie.

*Bramo Świata! Bogu miła!
W Tobie łaska, męstwo, siła!
Maryo! Tyś pewna droga...
Do chwały prawego Boga...*

*Nadziejo grzesznych, chorych uzdrowienie,
Bądź nam Patronką na ostatnim sądzie,
Ty słodzisz troski, uśmierzasz cierpienie,
Bronisz na morzu i lądzie.*

*Ciągle pomagasz łaską nieskończoną,
Kto wzniesie myśl swą, tkliwie ją odgadniesz,
Żadna łza ludzka niebywa wzgardzoną,
Bo mądrze, litośnie władniesz.*

za: Księżeczka. 1858 druk. cenzur. X. Żukowskiego.



CUDOWNY OBRAZ N. M. P. OSTROBRAMSKIEJ

z 1858 w. malowany na desce
w Kaplicy Ostrobramskiej w Wilnie.

Fotografie na okładce:

s. I: Wspomożenie Wiernych

Grafika Jantka Galla

s. II: Cześć Matki Bożej Ostrobramskiej

Fot. Archiwum

s. III: Biblioteka «Wołania z Wołynia» t. 156: Stanisław
DZIEDZIC, «Kresy wciąż bliskie», Biały Dunajec –
Ostróg 2023.

Fot. Archiwum

s. IV: Kościół farny w Ostrogu

Fot. Irena Dejneka

Nr 3 (178) – B Rok 30

Maj-Czerwiec 2024



KOŚCIÓŁ RZYMSKOKATOLICKI NA UKRAINIE

Wołanie z Wołynia

Воання з Волині

Pismo religijno-społeczne Rzymskokatolickiej Diecezji Łuckiej

Dwumiesięcznik **Wołanie z Wołynia** – *Воання з Волині*

Pismo założone w 1994 roku. Założyciel i wydawca: Parafia Rzymskokatolicka pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Ostrogu na Wołyniu.

Redaktor naczelny: ks. Vitold-Yosif Kovaliv.

Redakcja: Irena Dejneka, Ryszard Frączek, ks. Grzegorz Draus, Jarosław Kowalczyk, Ludmiła Poliszczuk, ks. Waldemar Szlachta, Inna Szostak.

Redakcja publikuje materiały nie zawsze podzielając poglądy ich autorów.

Zamieszczone w piśmie materiały mogą być przedrukowywane z podaniem źródła.

Razem z czasopismem ukazuje się seria książkowa Biblioteka „Wołania z Wołynia”.

Adres redakcji:

✉ вул. Князів Острозьких, 4-а
35800 м. Остріг, Рівненська обл.

Україна

☎ & Fax + 380 (3654) 2-30-38

E-mail: vykovaliv@gmail.com

<http://www.wolaniecom.parafia.info.pl/>

Świadectwo rejestracji: RW nr 187

z 15 maja 1997 r. – ISSN 1429-4109

Oddział redakcji w Polsce:

✉ Ośrodek „Wołanie z Wołynia”

ul. Miłośników Podhala 129

34-425 Biały Dunajec, woj. małopolskie

Dobroczynców prosimy o wpłaty na konto:

Stow. Ośrodek „Wołanie z Wołynia”

PBS. ZAKOPANE O/BIAŁY DUNAJEC

nr 77 88210009 0010 0100 1892 0001

Dla wpłat z zagranicy należy dopisać:

S.W.I.F.T code: POLUPLPR

~~~~~

**Jesteśmy w Facebook’u:**

«Wołanie z Wołynia

– *Воання з Волині*»

<http://www.facebook.com/Wolanie/>

«Sursum corda»

[http://www.facebook.com/Sursum-](http://www.facebook.com/Sursum-corda-254753281236024/)

[corda-254753281236024/](http://www.facebook.com/Sursum-corda-254753281236024/)

## SPIS TREŚCI

- s. 3-4: *Akt Prисвячення Непорочному Серцю Марії*  
s. 5: *Suplika do Maryi Wspomożenie Wiernych*  
s. 6-9: Agata PUŚCIKOWSKA, *Aniołowie niech strzegą granic*  
s. 10: Jarosław BŁAŻUSIAK, *Święty spokój*  
s. 11-16: Wołodymyr BUHA (rozmawiał), *Pisarka przeżyła okupację Mariupola*  
s. 17-19: S. Rafaela OLSZOWA CSDP, *Matka Łaski Bożej*  
s. 20-33: Regina SMOTER-GRZESZKIEWICZ, *Skupiska ludności żydowskiej na Ukrainie (XVI – lata 30. XIX wieku) cz. 1/2*  
s. 34-35: Олена БАРСУКОВА, *Ректор найстаршого вишу України пішов з посади майже 30 років керівництва*  
s. 36-37: PAP, *Plan destabilizacji Ukrainy*  
s. 38-39: Svitlana DUKHOVYCH, *Ukraina: Ludzie wybrali, że przetrwają tę wojnę, i to już jest zwycięstwo*  
s. 40-42: Prof. Grzegorz KUCHARCZYK, *Wyjątkowe dzieło*  
s. 43-45: Jan Józef KASPRZYK, *Bohaterowie bez ziemi*  
s. 46-47: Ks. Vitold-Yosif KOVALIV vel ks. Witold Józef KOWALÓW, *Nasza praca nie jest na marne*  
s. 48-52: Roman DOMANSKI, *Błogosławiony Stanisław Kostka Biberstein Starowieyski*  
s. 53-68: Ułas SAMCZUK, „*Wołyń. Powieść w trzech tomach*”, t. II: „*Ojciec i syn*”, rozdział XI, cz. 1  
s. 69: Ks. Vitold-Yosif KOVALIV vel ks. Witold Józef KOWALÓW, *84. rocznica śmierci biskupa Stefana Walczykwicza*  
s. 70-72: Andrzej MACURA, *Chrześcijanie do Lwów*  
s. 73: KAI, *Białoruś: zdalna rozprawa dwóch duchownych ze Zgromadzenia Misjonarzy Oblatów Maryi Niepokalanej (OMI)*  
s. 74-80: Kard. Robert SARAH, *Święty Józef nauczyciel modlitwy dla księży*

Poprzednie numery z tego roku oraz roczniki 2008-2022 „Wołania z Wołynia” w wersji elektronicznej dostępne są m.in. pod adresami:  
[http://www.duszki.pl/wołanie\\_z\\_wołynia/](http://www.duszki.pl/wołanie_z_wołynia/)  
<http://kresy24.pl/archiwum-pisma-wołanie-z-wołynia/> oraz na Śląskiej Bibliotece Cyfrowej: <https://www.sbc.org.pl/>

Uprzejmie dziękujemy za pomoc w digitalizacji archiwum naszego czasopisma Śląskiej Bibliotece Cyfrowej: <https://www.sbc.org.pl/>  
Chociaż nie jesteśmy w stanie odpowiadać na wszystkie listy, to staramy się to czynić.  
Redakcja «Wołania z Wołynia»



## Життя Коścioла - Життя Церкви

Римсько-Католицька Церква в Україні  
КОНФЕРЕНЦІЯ ЄПІСКОПІВ



Ecclesia Romano-Catholica in Ucraina  
CONFERENTIA EPISCOPORUM

# АКТ ПРИСВЯЧЕННЯ НЕПОРОЧНОМУ СЕРЦЮ МАРІЇ

О Маріє, Мати Божа і Мати наша, ми в цю скорботну годину прибігаємо до Тебе. Ти є Матір'ю, любиш і знаєш нас: від Тебе нічого не приховано з того, що лежить у наших серцях. Мати милосердя, ми багато разів досвідчили Твої турботливої ніжності, Твоїєї присутності, яка повертає мир, тому що Ти завжди ведеш нас до Ісуса, Князя миру.

Однак ми втратили шлях миру. Ми забули урок трагедій минулого століття, про жертву мільйонів полеглих у світових війнах. Ми знехтували зобов'язаннями, взятими як Спільнота Націй, і ми зраджуємо мрії народів про мир і надії молоді. Ми захворіли на жадібність, ми замкнулися в націоналістичних інтересах, ми дозволили собі бути скованими байдужістю і паралізованими егоїзмом. Ми воліли ігнорувати Бога, співіснувати з нашою облудою, підживлювати агресію, придушувати життя та накопичувати зброю, забуваючи, що ми є хранителями нашого ближнього та нашої спільної домівки. Ми роздерли війною сад Землі, поранили гріхом серце нашого Отця, Який хоче, щоб ми були братами і сестрами. Ми стали байдужими до всіх і до всього, окрім до самих себе. І з соромом кажемо: прости нам, Господи!

У нещасті гріха, у наших зусиллях та слабкостях, у таємниці

несправедливості зла і війни Ти, Пресвята Мати, нагадаєш нам, що Бог не покидає нас, але продовжує дивитися на нас з любов'ю, прагнучи пробачити і знову піднести нас. Це Він дарував нам Тебе і розмістив у Твоєму Непорочному Серці пристановище для Церкви і для людства. Завдяки Божественній доброті Ти є з нами і ведеш нас з ніжністю, навіть через найтісніші вигини історії.

Тож прибігаємо до Тебе, стукаємо у двері Твого Серця, ми, Твої дорогі діти, яких Ти не втомлюєшся відвідувати і запрошувати до навернення. У цю темну годину прийди, щоб допомогти нам і втішити нас. Повторюй кожному з нас: «Хіба Я не тут, Я, котра удостоїлася бути твоєю Матір'ю?» Ти знаєш як розв'язувати плутанину у наших серцях та вузли нашого часу. Ми покладаємо нашу довіру в Тобі. Ми впевнені, що Ти, особливо в хвилині випробування, не знехтуєш нашими благаннями і прийдеш нам на допомогу.

Саме так Ти вчинила в Кані Галілейській, коли прискорила годину втручання Ісуса і впровадила його перший знак у світі. Коли свято перетворилося на смуток, Ти сказала йому: «Не мають вина» (Йн 2, 3). Повтори це ще раз Богу, о Мати, бо сьогодні у нас вичерпалося вино надії, зникла радість, розчинилося братерство. Ми втратили людяність, ми

зруйнували мир. Ми стали здатними на бур'яке насильство і знищення. Нам терміново потрібне Твоє материнське втручання.

Тому прийми, о Мати, це наше благання.

Ти, зірко моря, не допусти, щоб ми потонули в бурі війни.

Ти, Ковчегу Нового Завіту, надихай плани та шляхи примирення.

Ти, «небесна земле», поверни у світ Божу злагоду.

Погаси ненависть, вгамуй помсту, навчи нас прощати.

Визволи нас від війни, вбережи світ від ядерної загрози.

Царице Розарію, пробуди в нас потребу молитися і любити.

Царице людського роду, вкажи народам шлях братерства.

Царице миру, виклопотай мир для усього світу.

Твій плач, о Мати, нехай зворушить наші зачерствілі серця. Нехай сльози, які Ти пролила за нас, зроблять квітучою долину, яку висушила наша ненависть. І поки не стихає гуркіт зброї, нехай Твоя молитва налаштує нас до миру. Нехай Твої материнські руки голублять тих, хто страждає і втікає під гнітом бомб. Твої материнські обійми нехай втішають тих, хто змушений покинути власні домівки та свою країну. Нехай Твоє Скорботне Серце мотивує нас до співчуття і спонукає нас відчинити двері та подбати про поранене й відкинуте людство.

Пресвята Богородице, коли Ти стояла під хрестом, Ісус, побачивши учня поруч із Тобою, сказав Тобі: «Ось Син Твій» (Ін 19, 26), таким чином довіривши Тобі кожного з нас. Потім до учня, до кожного з нас, Він сказав: «Ось мати твоя» (Ін 19, 27). Мамо, ми прагнемо зараз прийняти Тебе у

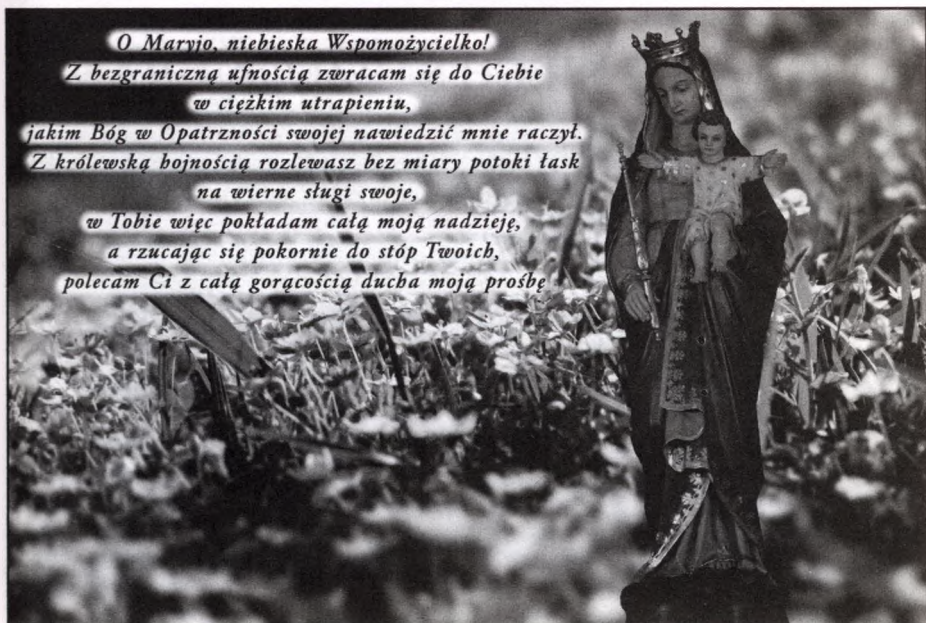
нашому житті та нашій історії. У цю годину з Тобою під хрестом перебуває виснажене і збентежене людство. І йому потрібно довіритися Тобі, щоб через Тебе присвятити себе Христу. Український народ та російський народ, які вшановують Тебе з любов'ю, прибігають до Тебе, а серце Твоє б'ється за них і за всі народи, підкошені війною, голодом, несправедливістю і нещастям.

Тому ми, о Мати Божа і наша, урочисто ввіряємо і присвячуємо Твоєму Непорочному Серцю себе, Церкву і все людство, а особливо Росію та Україну. Прийми цей наш акт, який ми здійснюємо з довірою і любов'ю, вчини так, щоб закінчилася війна, наповни світ миром. Твоє «так», що вийшло з Твого Серця, відкрило двері історії для Князя миру; ми віримо, що знову через Твоє серце прийде мир. Тому ми присвячуємо Тобі майбутнє всієї людської родини, потреби та очікування народів, тривоги та надії світу.

Нехай через Тебе проливається на Землю Боже Милосердя і повертається лагідний ритм миру, щоб відмірювати наші дні. Жінко, що сказала «так», на яку зійшов Святий Дух, поверни нам Божу гармонію. Вгамуй спрагу наших засохлих сердець, Ти, яка є «живим джерелом надії». Ти сплела людську єдності. Ти ходила нашими шляхами, веди нас стежками миру.

Амінь.





*O Maryjo, niebieska Wspomożycielko!  
Z bezgraniczną ufnością zwracam się do Ciebie  
w ciężkim utrapieniu,  
jakim Bóg w Opatrzności swojej nawiedzić mnie raczył.  
Z królewską hojnością rozlewasz bez miary potoki łask  
na wierne sługi swoje,  
w Tobie więc pokładam całą moją nadzieję,  
a rzucając się pokornie do stóp Twoich,  
polecam Ci z całą gorącością ducha moją prośbę*

## SUPLIKA DO MARYI WSPOMOŻENIE WIERNYCH

O Maryjo! wszystkim nam Bóg Cię za lekarza dał, bo wszyscy źle się i bardzo źle mamy. Zniszcz więc wszystkie grzechy nasze, zlecz niemoce nasze; wszak chcesz i możesz: czekasz tylko, abyśmy się szczerze za chorych uznali, i zdrowia naszego szczerze zapragnęli, i do Ciebie się, o Matko! z miłością garnęli. Otośmy u nóg Twoich! Wejrzyj na nędzę i na niemoc naszą; grzech nas przygniata i gnębi, dźwignij nas, wspomóż nas! O Matko! Matko zbaw nas! giniemy!

O Maryjo, bogactwa Twoje, to bogactwa nasze; to balsam cnót i chwały twojej, to balsam na rany nasze. A jeśliś wspomogieniem wiernych: boć bez Twej pomocy któż może być wiernym? toć i wspomogieniem grzeszników musisz być konieczne: bo któż bez Ciebie z grzechu powstać

może? O Maryjo! Tyś wspomogienie i jednych i drugich: aby nas wszystkich, za Łaską Bożą, drogą prawdziwej pokuty, z ziemi wygnania do prawdziwej doprowadzić ojczyzny. O Maryjo. Matko moja! tak wierzę, tak pragnę, i tak się nędzny grzesznik od Ciebie spodziewam!

O Matko miłości. Ty na każdy czas miłujesz nas, o Maryjo! na każdy czas wspomagaj nas, na każdy czas utrzymuj nas w miłości Twojej i Twojego Syna, aż do dnia wieczności: aby w dzień sądu wszyscy nas u nóg Twoich widząc, wołali zdziwieni: grzesznicy przez Maryję ubłagali Boga i zbawieni są! Amen.

Za: «Wspomożenie wiernych: książka do nabożeństwa poświęcona czci i chwale Najświętszej Maryi Panny» (1856 r.)



Modlitwa - Молитва

# ANIOŁOWIE NIECH STRZEGĄ GRANIC



**Osobisty prywatny modlitewnik Króla Zygmunta I Starego**

*Fot. Steppen Wolf*

„Otocz opieką nasze Państwo, Panie, a aniołowie Twoi niech strzegą jego granic” – modlił się król Zygmunt Stary. Niepozorna droga z Białowieży do Narewki. Rzadko jeżdżą nią samochody, częściej turyści na rowerach. I niewielu chyba wie, że tą drogą setki lat temu królowie polscy przemierzali kraj, bo była to ówczesna „autostrada” łącząca Kraków i Wilno. Ważny trakt, który umożliwiał rządzenie ogromnym państwem, z postojem w myśliwskim dworcu w Puszczy Białowieskiej. Dziś w miejscu tym, nazywanym Starą Białowieżą, rosną wiekowe dęby. A o historii przypominają nowe tablice opi-

sujące działalność polskich królów na tym terenie. Jednym z nich był Zygmunt Stary, znany z gospodarności, pracowitości, ale i... pobożności. W sposób szczególny 500 lat temu modlił się za kraj. Dziś ta modlitwa, przy obecnej granicy państwa, nabiera szczególnego znaczenia.

## NA KORONĘ NIE MIAŁ SZANS

Nad powstaniem tablic pracowała prof. Bogumiła Jędrzejewska z PAN, która od lat mieszka w Białowieży. – W 2022 roku przygotowywałam dla Nadleśnictwa Białowieża nowe tablice edukacyjne na Szlak Królewskich Dębów w uroczysku



Stara Białowieża. Jest to miejsce, gdzie od XIV do końca XVI wieku stał królewski dwór myśliwski Jagiellonów i Batoro. Do każdej tablicy poświęconej królom, którzy tu bywali, szukałam ilustracji związanej z Puszcą Białowieską – opowiada pani profesor.

– Opracowaliśmy coś w rodzaju pocztu królów, którzy w Białowieży zatrzymywali się, polowali, ale też sprowadzali królewskich kapelanów i modlili się. Uwagę prof. Jędrzejewskiej przykuł Zygmunt Stary. Był szóstym dzieckiem Kazimierza Jagiellończyka i Elżbiety Rakuszanki, urodził się w 1467 roku. W zasadzie więc nie miał szans na tron. Jednak po bezpotomnej śmierci starszych braci został wielkim księciem Litwy i królem Polski. Miał już 40 lat, przez 41 kolejnych rządził Polską i Litwą. Państwo polsko-litewskie, rozległe i różnorodne, wymagało gospodarnej ręki, nadzoru. Jak to jednak zrobić przy słabej komunikacji? Pomagał tzw. objazdowy system sprawowania rządów. Władcy jeździli po swoich włościach i w ten sposób doglądali terenów, sądzili, zarządzali etc. Zygmunt nie podróżował zbyt regularnie pomiędzy Krakowem i Wilnem, a w punktach popasowych zatrzymywał się na krótko. W Puszczy Białowieskiej był od 6 do 8 razy. Co tam robił? Głównie odpoczywał, bo w przeciwieństwie do ojca i dziada nie był specjalnym pasjonatem łowiectwa. Wiadomo, że w Starej Białowieży zatrzymał się, kiedy – po śmieci żony Barbary – wraz z córeczkami, 3-letnią Jadwigą i 4-miesięczną Anną, udawał się do Wilna. Bywała tu również jego kolejna żona, królowa Bona.

### MĄDRY, POBOŻNY KRÓL

Za panowania Zygmunta Starego rozpoczął się złoty wiek w naszych dziejach. Władca szanował prawo, miał głębokie poczucie sprawiedliwości, był statecz-

ny, uczciwy, gospodarny. I głęboko wierzący. O jego religijności jednak niewiele się mówi. Tymczasem wiara miała wpływ na postawę władcy. Król uważał, że jego obowiązkiem – jako Bożego pomazańca – jest ewangelizacja, dbanie o życie religijne podwładnych. Również dlatego w większych miejscowościach na trasie jego podróży na Litwę fundował świątynie: w Krynkach, Milejczycach, Narwi i Kleszczelach. Natomiast królowa Bona ufundowała lub uposażyła kościoły m.in. w Próżanie i Jałowie. – Gdy dwa lata temu pracowaliśmy nad nowymi tablicami opisującymi polskich królów w Białowieży, trafił w moje ręce pięknie wydany przez Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu „*Modlitewnik Zygmunta I Starego*”. Został on napisany w 1524 roku. Król zawsze miał go przy sobie. Zawsze, czyli również w Białowieży. Tutaj modlił się. Miał zapewne w jednej z komnat dworku myśliwskiego kaplicę – opowiada prof. Jędrzejewska, która przeglądała modlitewnik strona po stronie. – Wówczas natrafiłam na „*Oratio pro civitate*”, to znaczy modlitwę za państwo. I już początek tego łacińskiego tekstu sprzed pięciu wieków uderzył mnie zdumiewającą aktualnością. Jedna ze strof brzmiała: „*Otocz opieką nasze Państwo, Panie, a aniołowie Twoi niech strzegą jego granic*”. Słowa te zrobiły na mnie spore wrażenie, bowiem wówczas przedostawali się przez granicę w Puszczy Białowieskiej nielegalni migranci z Białorusi, pchani do Polski przez reżim Aleksandra Łukaszenki. Mocno destabilizowało to nasze życie, ale i zagrażało krajowi. Trwał też niszczący spór polityczny na ten temat... „*Aniołowie Twoi niech strzegą jego granic*” – to ważny fragment, może w jakiś sposób proroczy. A przynajmniej dający do myślenia: oto władcy muszą o bezpieczeństwo granic dbać zawsze. Ale powinni

też powierzać kraj wyższej od siebie „In-stancji”. – Wiedziałam już, że na tablicy o Zigmuncie Starym znajdują się pierwsze strony tej modlitwy z królewskiego modlitewnika – opowiada profesor. – Spisałam całą tę modlitwę, starałam się poznać jej kontekst i historię. Prof. Jędrzejewska, przy pomocy znawcy łaciny z seminarium białostockiego, przetłumaczyła modlitwę na współczesny język polski.

## MODLITWA ZA PAŃSTWO

### – ORATIO PRO CIVITATE

(pierwszy raz publikowana w całości we współczesnym brzmieniu)

Wysłuchaj, Panie, modlitw naszych i otocz opieką nasze państwo, Panie, a aniołowie Twoi niech strzegą jego granic. Wysłuchaj, Panie, Twojego ludu, aby Twe miłosierdzie oddaliło gniew Twój od Twego ludu i Twego państwa. Słyszeliśmy bowiem o udręczeniach państwa, Panie, zmiłuj się. Wysłuchaj, Panie, modlitw sług Twoich, błogosławi uświęć to państwo, Panie, który dochowujesz przymierza i okazujesz miłosierdzie sługom Twoim, co zawsze całym sercem chodzą przed Tobą, Boże Izraela. Wysłuchaj, Panie, pokornych modlitw, jakie służy Twoi zanoszą dziś do Ciebie, aby oczy Twoje były otwarte i uszy Twoje nakłonione ku sprawom tego państwa we dnie i w nocy. Wejrzyj, Panie, któremu zawsze miłe są prośby pokornych i cichych, i ich wołanie ze łzami. Proszę Cię, Panie, zobacz, gdzie zgromadzili się nasi nieprzyjaciele i chcą się swoją mocą. Zetrzyj ich siłę, Panie, i rozprosz ich, aby poznali, że nie kto inny, lecz Ty, Boże nasz, walczysz za nas. Rozprosz ich i porzuć, obrońco nasz, Panie. Ku Tobie nasze oczy są zwrócone, byśmy nie zginęli. Daj pokój, Panie, za dni naszych, wejrzyj na naszą pokorę. Wysłuchaj, Panie, modlitw naszych i daj nam

pojednanie. Przez Pana naszego Jezusa Chrystusa. Amen.

(Tłumaczenie z łaciny:

Bogumiła Jędrzejewska)

## MODLITEWNIK

### I MODLITWA ZA PAŃSTWO

Modlitewnik króla został wykonany w 1524 roku przez Stanisława Samostrzelnika, cystersa, znakomitego iluminatora ksiąg, oraz zapewne także przez jego uczniów. Poza starannie wykaligrafowanym tekstem zawiera piękne miniatury, bordiury i inicjały. Modlitewnik długo był używany po śmierci Zygmunta Starego. Z pewnością był w rękach Zygmunta III Wazy, aby po długiej tułaczce trafić w XIX wieku do British Library w Londynie. Piękne faksymile modlitewnika zostało w Polsce po raz pierwszy wydane dopiero w 2016 roku (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, Wydawnictwo PSP, Poznań 2016). I – poza środowiskami naukowymi – przeszło w zasadzie bez echa. – Modlitewnik służył królowi codziennie podczas Mszy Świętej, ale również w czasie osobistej modlitwy. Umieszczony w specjalnym futerale dla ochrony przed zniszczeniem, był zabierany przez Zygmunta we wszystkie podróże. W każdym miejscu pobytu króla znajdował się „pod ręką”, przy łożu. Na niektórych kartach zachowały się ślady wskazujące na ulubione, bo odmawiane częściej niż inne, modlitwy króla – do nich należy «*Oratio pro civitate*». Dolny róg strony z tą modlitwą wydaje się wręcz brudny od królewskiego palca – mówi prof. Jędrzejewska. Władca wracał więc do modlitwy bardzo regularnie. Musiała być dla niego ważna. Pacierz za państwo znajduje się w drugiej części modlitewnika, zatytułowanej «*Clipeus spiritualis*», czyli „*Tarcza duchowa*”. Traktowana była jak tarcza, służyła obronie państwa. Król powierzał swój kraj po-

teżniejszemu od siebie Królowi. – Na tle innych modlitewników z XVI wieku, nawet królewskich, ten zbiór modlitw jest wyjątkowy. Pokazuje władcę jako obrońcę państwa. Król jest jednak przede wszystkim Bożym pomazańcem, a więc wszystko, co ma, należy do Boga. Ma więc służyć państwu i ludziom – mówi prof. Jędrzejewska. Kto ułożył modlitwę za państwo dla króla Zygmunta Starego? Siostra profesor Urszula Borkowska OSU, która modlitewnikom Jagiellonów poświęciła osobną książkę, uważała, że pochodzi ona z wcześniejszego (zaginionego) modlitewnika króla Zygmunta i została napisana przez „pewnego pobożnego eremita”. Sądziła, że ów eremita mógł pochodzić ze środowiska paulinów na Skałce lub Jasnej Górze albo kartuzów węgierskich. Z tymi klasztorami król Zygmunt był związany przez pielgrzymki i wizyty.

Czy mogła być to modlitwa napisana na specjalną prośbę i po sugestjach panującego władcy? Niewykluczone. Król starał się propagować tę modlitwę w państwie. Uważał, że powinna być odmawiana także przez lud. – Dlatego w XVI wieku była kopiowana do innych modlitewników, a nawet drukowana w wersji łacińskiej i w polskim tłumaczeniu – opowiada profesor.

## UŚWIECIĆ PAŃSTWO

Państwo, którym rządził Zygmunt Stary, obejmowało wielki obszar: ziemie Korony Królestwa Polskiego rozciągały się od Pomorza Gdańskiego i Wielkopolski po Podole, a ziemie Wielkiego Księstwa Litewskiego od Żmudzi, przez ziemie Połockie, Witebskie i Kijowskie, aż po Dzikie Pola na południowym wschodzie. Blisko milion kilometrów kwadratowych, około 11 mln mieszkańców. Jedno z największych państw Europy, potęga polityczna, militarna i ekonomiczna, o

kwitnącej kulturze. Udało się to dzięki świetnej polityce władcy. Czy wyłącznie dzięki ludzkim wysiłkom? „*Pobłogosław i uświęć to państwo*” – modlił się regularnie król, ale też błagał: „*Panie, zobacz, gdzie zgromadzili się nasi nieprzyjaciele (...), zetrzyj ich siłę i rozprosz ich*”. Bo niebezpieczeństw z zewnątrz było wiele. – Za panowania Zygmunta trwały wojny z zakonem krzyżackim, wojna litewsko-moskiewska, walki z Mołdawią, narastało zagrożenie ze strony Imperium Osmańskiego. Władca dbał o granice i modlił się: „*Rozprosz ich i porzuć, obrońco nasz, Panie, byśmy nie zginęli. Daj pokój, Panie, za dni naszych*”. Biskup Samuel Maciejowski w kazaniu pogrzebowym po śmierci Zygmunta Starego w 1548 roku powiedział: „*Król codziennie kilka godzin poświęcał na modlitwę, a w dni świąteczne tak się modlił, jakby był kapłanem*”. A pięćset lat później? Granice państwa są zupełnie inne. Problemy podobne. Może więc królewska modlitwa sprzed tylu lat, która została „odkryta” na nowo, jest znakiem? Zachętą do naśladowania króla, który prowadził kraj do świetności?

**Agata Puścikowska**

agata.puscikowska@gosc.pl

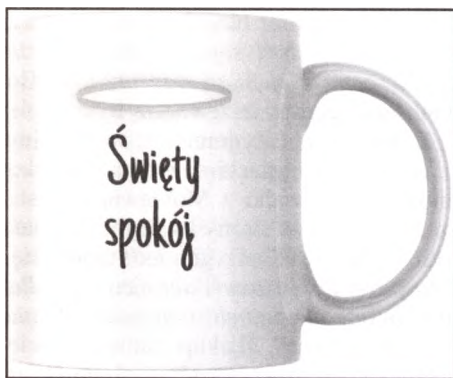
Źródło:

«Gość Niedzielny» nr 22  
z 2 czerwca 2024 r., s. 40-42.



Felieton - Фейлетон - Колонка

## ŚWIĘTY SPOKÓJ



Chyba jedyny święty co jest z piekła rodem. Bo żaden z diabelskich wynalazków nie cieszy się wśród ludzi tak powszechnym uznaniem. Nie powiem, też czasami mam nieodpartą ochotę żeby z niego skorzystać. Często w chwilach słabości wyrzucamy z siebie na odczepne „dajcie mi święty spokój” nie zastanawiając się nawet czego właściwie żądamy.

Święty spokój to nic innego jak zaspokojenie naszych egoistycznych instynktów i uwolnienie się od obowiązków. Co dziwne czasami jest nawet tolerowany społecznie (wszak jest „święty”) ale tylko do czasu, gdyż nie można bawić się w nieskończoność w zabawę typu: „co masz zrobić jutro zrób pojutrze, będziesz miał dwa dni wolnego”. Kiedyś nagromadzone zaległości w końcu eksplodują i o świętym spokoju będziemy mogli nawet pomimo usilnych prób zapomnieć. Święte spoko tak to mile brzmi dla naszych uszu, że nawet samo rozpatrywanie tego w kategorii grzechu wydaje się nam czymś niestosownym: łechce naszą dumę, wszak już tyle robimy, że odrobina spokoju nam się należy, sankcjonuje lenistwo dając błogi wypoczynek, daje komfort naszym

myślom uwalniając nas od odpowiedzialności za siebie i bliźnich. To samo zdanie tylko trzema wyrazami: Egocentryk, leniuch, konformista. To już nie brzmi tak miło i delikatnie, prawda... Cała zabawa z niedostrzeganiem zła w pojęciu świętego spokoju polega właśnie na tym że określenie jest tak łagodne delikatne i nie wzbudzające podejrzeń. Nie tylko sami żądamy świętego spokoju również innych nim obdarzamy gdy nie zwracamy uwagi na ich złe postępowanie nie od razu żebym mówił o jakichś wielkich wykroczeniach ale o właśnie tych drobnych świństewkach które tolerujemy dla „świętego spokoju”. Umiłowaniem świętego spokoju potrafimy wiele wytłumaczyć, za wiele. Warto może przestać więc oddawać kult temu szatańskiemu wynalazkowi jakim jest święty spokój i w jego miejsce postawić niepokój pozwalający dostrzec innych ludzi a nie tylko koniec własnego nosa.

**Jarosław Błażusiak**





Wojna i pokój - Війна та мир

# PISARKA PRZEŻYŁA OKUPACJĘ MARIUPOLA

Pisarka przeżyła okupację Mariupola. I we wstrząsającej rozmowie opowiada o zgotowanym przez Rosję piekle.

**Najstraszniejszą rzeczą jest obojętność na śmierć. Człowiek przestaje się bać martwych ludzi na ulicy. Ciała po prostu leżą jak ogromne, połamane lalki. Nie można było ich pochować. Ponieważ ciągle były ostrzały i bombardowania. (...) A po pewnym czasie człowiek przestaje się bać również własnej śmierci. Instykt samozachowawczy wyłącza się – opowiada mieszkanka Mariupola Nadija Suchorukowa, która do rosyjskiej okupacji pracowała jako dziennikarka m.in. w lokalnej telewizji Dim i państwowej UATV. Kobieta jest autorką książki „Mariupol. Nadzieja”, w której opisała trzy tygodnie życia w niszczonej przez Rosjan miejscie.**

## Jak zapamiętała Pani 24 lutego 2022 r.?

Z jakiegoś powodu ciągle wracam myślami do wieczoru 23 lutego 2022 roku. Wówczas pracowaliśmy na mieście. Było już ciemno i na alei Miru [w centrum miasta] paliły się latarnie. Mieliśmy w ciągu pół godziny zebrać komentarze przechodniów i poczekać na wejście na antenę na żywo. Mieliśmy bardzo mało czasu, więc nagrywaliśmy wszystkich po kolei.

Przypomniła mi się młoda para, mężczyzna i kobieta. Byli tacy szczęśliwi. Powiedzieli, że dziś są urodziny kobiety i wracają z kawiarni do domu.

Mieli dostać się do wschodniej dzielnicy. To są obrzeża miasta. Następnie zapytałam, co myślą o plotkach o zbli-



**Nadija Suchorukowa**

*Fot. Archiwum*

żającej inwazji. Powiedzieli mi, że wcale się nie boją. Że znają Mariupol. To jest ich miasto. Że co by się nie stało, ono ostoi. Mężczyzna powiedział tak: „*Zobacz Pani. Jest jak forteca*”. I powiedział też, że zapisał się do obrony terytorialnej. Uczęszczał tam na przygotowania wojskowe.

O ósmej wieczorem miałam wejść na antenę. Stałam tyłem do piętnastopiętrowego budynku, na którym widniał mural „*Dziewczynka z niedźwiadkiem*”.

To portret Milany, małej dziewczynki z Mariupola, która została ranna podczas ostrzału Mariupola w 2015 roku. Wtedy zmarła jej matka, a pocisk oderwał dziewczynce nogi. Mural ten został zniszczony przez najeźdźców, gdy zdobyli Mariupol w 2022 roku. Pamiętam, że wtedy na

żywo w telewizji powiedziałam, iż u nas wszystko w porządku i spokojnie. I nawet pogoda wcale nie jest zimowa.

„Proszę spojrzeć, dookoła mnie świecą się dziesiątki okien. Tam w środku są szczęśliwi ludzie. Odpoczywają po pracy z rodzinami”. Mniej niż za tydzień w moim mieście nie świeciło się już żadne okno. Płonęły strasznym pomarańczowym płomieniem dopiero wtedy, gdy w domy bezpośrednio trafiły pociski.

Mariupol położony jest niemal blisko granicy z krajem agresorem. Jak Pani myśli, dlaczego w przededniu inwazji na dużą skalę władze miasta, regionu i Ukrainy nie wzmocniły obrony miasta?

Przez prawie dziesięć lat byliśmy na linii demarkacyjnej. Rosjanie ostrzeliwali nasze wioski, które znajdują się w pobliżu Mariupola. Zniszczyli pobliską wieś Szyrokyne, praktycznie zmiotli wieś Wodianie z powierzchni ziemi. W styczniu 2015 r. ostrzelali dzielnicę Wschodnią za pomocą systemów rakietowych „Grad” i „Uragan” [samobieżna wieloprowadnicowa wyrzutnia rakietowa oraz systemy artylerii rakietowej]. Zginęło 33 osoby, ponad sto zostało rannych. Pomyśleliśmy wtedy, że to najgorsza rzecz, jaka może nam się przydarzyć.

Kiedy więc dowiedziałam się o inwazji na pełną skalę 24 lutego 2022 r. i usłyszałam odgłosy eksplozji, myślałam, że to wszystko wkrótce się skończy.

Mariupol jest w stu procentach ufortyfikowany i gotowy do odparcia ataków rosyjskich drani. Wierzyliśmy, że miasto jest chronione. Zapewniał nas o tym także nasz mer. Podczas gdy była łączność, on wchodził na antenę i opowiadał, że wszystko jest pod kontrolą. Wierzyliśmy, że jest w pobliżu i nie musimy nigdzie jechać. I byliśmy pewni, że mamy schrony przeciwbombowe. Ich adresy zostały zamieszczone na stronie internetowej urzę-

du miasta. [Później wyszło na jaw, że mer Mariupola Wadym Bojczenko opuścił oblężone miasto, w którym w tym czasie przebywały jeszcze tysiące cywilów].

Poczuliśmy katastrofę, gdy nie mieliśmy już prądu, wody, łączności, gazu, żywności, gdy zobaczyliśmy, że nie mamy się gdzie ukryć, bo prawie wszystkie adresy schronów okazały się fikcją. Były to zwykłe piwnice wieźowców. One nie są przeznaczone nawet do tego, by przebywać tam przez jakiś czas. A jeśli budynek zostanie trafiony bezpośrednio, nie będzie można z takiej piwnicy się wydostać. I uratować nas nie będzie komu. Już wtedy, gdy ostrzał trwał całą dobę, zdaliśmy sobie sprawę, że nasz Mariupol stał się pułapką. I my, ludzie, jesteśmy skazani na bolesną śmierć. Na pewno umrzemy i to niedługo. To tylko kwestia czasu. Wszystko może wydarzyć się dzisiaj lub jutro. Bo nie można było się wydostać. Ostrzał z dnia na dzień stawał się coraz intensywniejszy.

### **Jak dawaliście radę przetrwać w mieście, które Rosjanie metodycznie niszczyli?**

W Mariupolu nie można było przeżyć samemu. Razem też było ciężko. Ale kiedy człowiek nie jest sam, szanse na przeżycie rosną. Przeszliśmy z dziewięciopiętrowego budynku do prywatnego domu, do znajomych. Mam labradora Angie i trzeba ją wyprowadzać na spacer. Od razu powiem, że żyje, wywieźliśmy ją. Jest bezpieczna z rodziną mojego brata i jego małymi dziećmi. Wtedy, w jeden z marcowych dni 2022 r., kiedy schodziłam z nią z czwartego piętra, rozpoczął się ostrzał. Nie mogłyśmy wyjść na zewnątrz z klatki. Byłam szalenie przerażona. Dlatego zabraliśmy psa z mieszkania i zatrzymaliśmy się z nią w prywatnym domu.

Nasz przytułek ciągle wypełniał się nowymi ludźmi. Przychodzili sąsiedzi,

znajomi właścicieli, ich krewni, moje przyjaciółki z dziećmi, było nawet niemowlę. Chłopczyk urodził się 2 marca 2022 r. w tym samym szpitalu położniczym, na który 16 marca rosyjski pilot zrzucił bombę. Nazwałam ten dom „Arką Noego”. Było w nim ponad trzydzieści osób i wiele zwierząt.

To właśnie wtedy zaczęłam pisać o wszystkim, co się działo wokół mnie. Osoby, które nas schroniły, miały samochód i agregat prądotwórczy.

Ładowaliśmy od niego nasze komórki, tak na wszelki wypadek. Używałam telefonu jako notesu. Prowadziłam coś w rodzaju pamiętnika. Właściwie to była taka psychoterapia, żeby nie zwariować. Bo rzeczywistość była dla mnie piekielna i niezrozumiała. Ciągłe uczucie wyniszczającego strachu, który wypala od środka, nie odpuszczało. Proszę sobie wyobrazić, że siedzi się w samochodzie, któremu zepsuły się hamulce, on pędzi w przepełnieniu z pełną prędkością i człowiek nic nie może zrobić. Razem z wami w samochodzie jest wasza rodzina i przyjaciele. Modlicie się tylko o to, żeby wszyscy zginęli w tym samym czasie. Żeby, nie daj Boże, nikogo nie zraniło. Bo rannym w otchłani nie będzie komu pomóc. I lepiej od razu się rozbić.

W tym czasie w Mariupolu nie było życia. Toczyła się codzienna walka ze śmiercią. Okazało się, że pieniądze, kateria, fajny samochód czy wymyślne wakacje – nie są najważniejsze. Życzliwość, wsparcie, umiejętność bycia silnym i nieustraszoną są o wiele ważniejsze niż piękno i dobra materialne.

Okazało się, że można jeść zgniłe jedzenie, nie myć się, pić błotnistą wodę z gumowego basenu na podwórku i cieszyć się, że cię to nie zabiło. Dusić się z przerażenia, gdy samolot leci, i cieszyć się, że zrzucana przez niego bomba nie spa-

dła w pobliżu. A potem prosić wszechświat, aby umarło się natychmiast, bez cierpienia. Albo jakoś wytrwać jeszcze jeden dzień i nie zwariować. W Mariupolu wszyscy czekali na poranek. Tak, żeby po niekończącej się ryczącej nocy nastał świt. Mimo to bardzo chciałam wtedy żyć. Nawet w tym piekle.

**Pani kiedyś pisała do mnie o bohaterach pracowników firmy komunikacyjnej Kyivstar, największego ukraińskiego operatora telefonii komórkowej, którzy umożliwiali łączność do ostatniej chwili. Czy mogłaby Pani opowiedzieć Czytelnikom portalu Niezależna.pl o tych bohaterach?**

Najgorsze było to, że od początku marca 2022 r. wokół nas panowała próżnia. Jak by poza nami nie było już nikogo na ziemi. Nie mieliśmy żadnego połączenia nawet z sąsiednią ulicą. Nie mówiąc już o innych miastach. Moi przyjaciele i znajomi biegali do siebie między ostrzałami, żeby dowiedzieć się, kto jeszcze żyje. Bo nie można było się dodzwonić. Telefony były martwe. Ładowano je od generatorów lub akumulatorów samochodowych i wykorzystywano jako latarki. W Mariupolu było ciemno już o czwartej wieczorem. Słyszeliśmy okropne dźwięki, czasami widzieliśmy błyski, ale nawet nie mogliśmy zobaczyć siebie na wzajem. To był rodzaj dzikiej ciemności. Poczucie, że jesteś w przestrzeni kosmicznej. Że wokół nie ma rzeczy i ludzi.

Myślałam, że tak się dzieje we wszystkich miastach Ukrainy. Wydawało mi się, że na całej ziemi pozostał już tylko Mariupol. I trzyma się ostatkami sił.

Miałam syna w Odessie i nie wiedziałam, co się z nim stało.

9 marca rozszedł się plotka, że na schodach budynku nr 105 przy alei Miru ktoś złapał łączność. Pospieszyliśmy się

tam. Było nam obojętne, że na niebie właśnie pojawił się rosyjski samolot. Chcieliśmy usłyszeć głosy naszych bliskich. Coś zadudniło i zobaczyłam kilka pasków na Kyivstar.

Wykręciłam do syna. I on odebrał. A dookoła biegali ludzie. Zaczęli się przy mnie zatrzymywać i pytać: „Rozmawia Pani przez telefon?” Tak, jakby to był jakiś cud. To był cud. Powiedziałam, że rozmawiam z synem. Jest w Odessie. Ludzie otoczyli mnie i zaczęli krzyczeć: „*Niech Pani zapyta, czy Kijów jest nasz? Odessa jest nasza? A Charków?*”. Pytałam i płakałam.

Mój syn powiedział: „*Mamo, te wszystkie miasta są ukraińskie. Wszystko w porządku. Odparliśmy ich nacisk*”. I ja powtarzałam wszystko słowo w słowo. A dwóch mężczyzn w kurtkach roboczych po moich odpowiedziach podniosło ręce z zaciśniętymi pięściami, jakby grozili rosyjskiemu samolotowi. Nadal krążył niczym kruk nad miastem. Słyszałam, jak szli do przodu i mówili ludziom, którzy przygotowywali jedzenie na otwartym ogniu. „*Właśnie rozmawialiśmy z Odessą. Wszystko jest w porządku. Ukraina walczy. Wytrzymamy*”.

Od tego dnia łączność w Mariupolu pojawiała się codziennie, przez kilka godzin. Znajomi powiedzieli mi, że pracownicy Kyivstar w jakiś sposób wśliznęli się do biura pod ostrzałem i napełnili generatory rzadkim paliwem, aby ludzie mogli choć trochę porozmawiać z bliskimi w innych miastach.

Podejmowali duże ryzyko, ale dzięki nim wielu z nas przeżyło i nie zwariowało. Bo nieważne jak źle i strasznie było, każdego dnia czekała na nas mała nagroda i małeńkie szczęście – rozmowa z bliskimi. A to dzięki pracownikom komunikacji, których nazwisk nawet nie znam. Kiedyś opowiedziałam komuś o Mariupolu,

jak to było w marcu 2022 r. i zamiast „*miasto – bohater*” nazwałam je „*miastem bohaterów*”. Myślę, że podświadomie po prostu nazwałam Mariupol.

### **Co było dla Pani najstraszniejsze w Mariupolu?**

Najstraszniejszą rzeczą jest obojętność na śmierć. Człowiek przestaje się bać martwych ludzi na ulicy. Człowiek przyzwyczaja się na tyle do śmierci, że nawet go to nie zaskakuje. Ludzie po prostu leżą jak ogromne, połamane lalki. Nie można było ich pochować. Ponieważ ciągle były ostrzały i bombardowania. A człowiek przechodzi obok, jakby to była normalna rzecz. Wokół człowieka jest ciągły cmentarz z martwymi ciałami. A sam człowiek jak zombie. A po pewnym czasie człowiek przestaje się bać własnej śmierci. Instynkt samozachowawczy wyłącza się.

Osobiście bałam się, że rozerwie mnie pociskiem i będzie to straszny widok. Również się bałam, że wyładuję pod gruzami, zrozumieć, że nie ma spod nich wyjścia i zwariuję. Wiem, jak to bywa. Słyszałam, jak ludzie krzyczeli w ruinach. I był jeszcze jeden dziki strach – samoloty. Kiedy one przelatowały nad nami, wszyscy zamienialiśmy się w nieruchomą przynętę dla zwierząt. Zakrywaliśmy głowy poduszkami. Przed samolotami.

Rozumieliśmy, że nic nas nie uratuje, ale robiliśmy to automatycznie. Myślę, że wtedy nawet serce się zatrzymało.

### **Jak zachowywali się ludzie wokół Pani? Czy doświadczała Pani rozczarowań w ludziach?**

Miałam szczęście. Przeżyłam tylko jedno rozczarowanie. Nawet nie rozczarowanie, tylko zaskoczenie. I to się stało nie w Mariupolu. W Manhuszu. To wieś niedaleko Mariupola. Została zajęta przez Rosjan. Przejechaliśmy przez nią. Tam



miejscowy sprzedawał sery i twarogi za 500 hrywien [50 złotych]. Zupełnie zapomniałam, że istnieją pieniądze. W kieszeni torby znajdowała się moja pensja, którą wypłaciłam dzień przed inwazją. To były kawałki papieru, które w tamtym momencie nic dla mnie nie znaczyły. Ogólnie byłam zaskoczona, że tak wspaniałe jedzenie zamieniono na kawałki papieru. I bez słowa dałam pięćset hrywien.

A potem w tej samej wiosce inny mężczyzna zabrał nas wszystkich do swojego domu, razem z naszym psem. Mogliśmy tam wypaść się, wyprać rzeczy, zjeść gorące posiłki i spać na czystej pościeli. Było nas 16 osób dorosłych i dzieci. Rano pojechaliśmy dalej, chcieliśmy dostać się na terytorium wolnej Ukrainy. Zapytałam się naszego gospodarza: „*Ile jesteś ci winni?*” Odpowiedział: „*Nic. Za kogo mnie masz?*”

Spotkaliśmy w jednej małej wiosce dwie zupełnie różne osoby i zupełnie odmienne podejście do naszego nieszczęścia.

### **Jak wyglądało wydostanie się z oblężonego miasta? Jak udało się Pani wyrwać się z okupacji?**

Uciekliśmy z miasta, bo nikt z nas nie mógł pozostawać dłużej w tym piekle. Spędziliśmy tam 21 dni. Mieliśmy jedną małą szansę na przetrwanie i postanowiliśmy ją wykorzystać. Przez całą noc ostrzeliwano miasto z artylerii, moździerzy, a rano uderzono z dział ze statków. W piwnicy ruszały się ściany. Nie wiedzieliśmy, co to było i uznaliśmy, że Rosjanie użyli broni masowego rażenia przeciwko nam, zwykłym pokojowym cywilom. Moja przyjaciółka powiedziała, że „*lepiej, gdy zginie w drodze niż w środku piwnicy*”. Była taka rozpacz, że chciało się po prostu znaleźć się pod ostrzałem i zniknąć.

Potem przyjechali po nas przyjaciele. Więc my, 16 dorosłych i dzieci, zmieści-

liśmy się w dwóch małych samochodach. Nie wiem jak. Jeszcze wielka Angia, która zwinęła się w trzy razy i z labradora zamieniła się w jamnika.

Gdy jechaliśmy przez miasto, wydawało się, że to niekończący się koszmarny sen. Że to nie z nami. W mieście nie było żywego miejsca. I żywych ludzi również. Na początku widzieliśmy tylko zmarłych. Przykrytych kocami lub po prostu własnymi kurtkami. Potem już w dzielnicy Prymorskiej widzieliśmy ludzi spacerujących powoli po zniszczonych ulicach. Wyglądali, jakby nie rozumieli, co robią.

Rano, kiedy wyjeżdżaliśmy, było bardzo cicho. Przerazająco cicho. Czekaliśmy, aż coś strasznego nas spotka nagle. Ale mieliśmy szczęście.

Wyjechaliśmy. Za nami podążało jeszcze kilkanaście samochodów. Długo staliśmy w polu za Manhuszem. Tam był rosyjski punkt kontrolny. Sprawdzali ludzi. Wówczas zobaczyliśmy, jak z okupowanej wioski do Mariupola lecą pociski. Wiele pocisków. To były „Grady” lub „Uragany”. Rozumieliśmy, że właśnie teraz, na naszych oczach, zabijane jest miasto i ci, którzy w nim pozostali. Ale nie mogliśmy nic zrobić. Był ranek 16 marca 2022 roku. To właśnie tego dnia rosyjskie samoloty zbombardowały teatr w Mariupolu, w którym ukrywały się setki osób.

### **Jaki był Pani stan przed wyzdrowieniem fizycznym i psychicznym?**

Mój powrót do zdrowia raczej nadal trwa. To jeszcze nie koniec. Podobnie jak inni, nadal jestem w Mariupolu. Nie opuściłam go całkowicie. Moje miasto mnie nie odpuszcza. Po prostu myślę, że gdyby Mariupol został wyzwolony i wróciłabym tam, zrobiłoby mi się lżej. Chociaż nie twierdzę tego na sto procent. Znam ludzi, których dosłownie rozdzierają sprzeczne

uczucia. Jedni mówią: „*Nigdy więcej nie wrócę do Mariupola. Nawet gdy to mia-  
sto zostanie wyzwolone. Bo nie da się tam  
żyć po tym, co przeżyliśmy*”. Inni liczą dni  
spędzone poza domem i szaleńczo tęsk-  
nią za Mariupolem, którego już nie ma.  
Został zbombardowany przez Rosjan na  
ich oczach. Ale ci fanatyczni ludzie nadal  
chcą wrócić. A ja jestem jedną z nich.

Bo miasto to my. Bez Mariupola wy-  
daje się, że człowiek stracił siebie. Swoje  
życie, swoje dzieciństwo: morele i brzo-  
skwinie w ogrodzie mojej babci, drogę do  
szkoły, pierwszy pocałunek, zapach mo-  
rza, te wszystkie śmieszne powiedzonka-  
skrót: „*Dawaj, przy dramie*” [czyli spo-  
tkajmy się przy teatrze] i t.d. To tak, jak-  
by człowiek bez tego wcześniej nie istniał.  
To tak, jakby urodził się od razu dorosły,  
smutny i bez swojego miejsca. Pewnie  
jednak powrót do zdrowia jest drogą do  
domu. Do mojego ukraińskiego Mariupo-  
la. Bez którego nie ma prawdziwego ży-  
cia. I jestem pewna, że wrócę.

rozmawiał  
**Wołodimir Buha**

tłumaczenie  
**Olga Alehno**

Źródło:

[https://niezalezna.pl/swiat/ukraina/  
przerazajace-swiadectwo-przestepstw-  
rosjan-pisarka-przezyla-okupacje-  
mariupola/517412](https://niezalezna.pl/swiat/ukraina/przerazajace-swiadectwo-przestepstwow-rosjan-pisarka-przezyla-okupacje-mariupola/517412)

11 maja 2024 roku

Dziękujemy Przyjaciółom z Polski za  
zwrócenie uwagi na powyższy tekst i jego  
oryginał w języku ukraińskim:

[https://niezalezna.pl/swiat/ukraina/  
meshkanka-mariupolya-mi-zrozumili-  
sho-pomremo-obov-yazkovo-i-duzhe-  
skoro/517413](https://niezalezna.pl/swiat/ukraina/meshkanka-mariupolya-mi-zrozumili-sho-pomremo-obov-yazkovo-i-duzhe-skoro/517413)

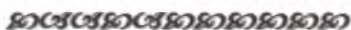
11 maja 2024 roku



Notka:

**Mariupol** to miasto przemysłowe w  
południowo-wschodniej Ukrainie. Po 24  
lutego 2022 r. zostało niemal doszczętnie  
zniszczone przez rosyjskiego okupanta.  
Znajduje się pod okupacją od 20 maja  
2022 r., po kapitulacji obrońców Azovsta-  
łu [ukraiński kombinat metalurgiczny, za-  
łożony 2 lutego 1930, zlokalizowany w  
Mariupolu, należący do Grupy Metinvest,  
kontrolowanej przez najbogatszego Ukra-  
ińca – Rinata Achmetowa]. Wyniszczają-  
cą obronę zakończono na rozkaz prezy-  
denta Ukrainy.





## ECHO ZE WZGÓRZA BL. MARII PASTERKI

nr 270

maj 2024/5



# MATKA ŁASKI BOŻEJ

«Chwalcie łąki umajone... chwalcie z nami Panią świata...» – rozbrzmiewa w polskich kościołach majowa pieśń ku czci Najświętszej Panienki, Matki Syna Bożego – Jezusa Chrystusa. Niestety, coraz mniej ludzi przybywa na nabożeństwa majowe, Eucharystię czy w ogóle do świątyni. Jaki jest więc sposób, by ta liczba rosła? – wytrwać w wierze przy Bogu i Jego Niepokalanej Matce. Siłą niech nam będzie wiara we wstawiennictwo Maryi, Matki Łaski Bożej, u Boga, który okazuje nam swoje miłosierdzie. Zaprasza nas do tego Ona sama, Maryja, słowami bł. Matki Pasterki: «Powinnaś Mnie uznać za Matkę swoją i Ja cię uznać chcę za dziecko moje. Pamiętaj, że Syn mój na krzyżu powiedział świętemu Janowi: Oto Matka twoja, a do Mnie: Nie-wiasto, oto Syn Twój» («Rekol. 10-dniowe dla Pasterek»).

Drogą do Niepokalanego Serca Matki Najświętszej jest rozważanie Jej postawy wobec Boga i Jego wysłannika – Archanioła Gabriela, wszak to Ona – Niepokalana pozwoliła, aby Najwyższy zesłał na świat

Swojego Syna Jezusa Chrystusa, który w Jej Łonie stał się człowiekiem.

## PEŁNA ŁASKI

Anioł Gabriel przy zwiastowaniu powiedział Maryi, że jest Pełna Łaski. Łaska Boga oznacza przychyłność, życzliwość potężnego Pana i Stwórcy, Jego miłość i upodobanie. Bóg stwarza nas z miłości i ma upodobanie w tych, których stworzył. Słowo łaska w języku greckim *charis* znaczy też wdzięk, urok jako właściwość tego, kto łaskę posiada. Ten dar Bożej miłości sprawia, że umiłowany jest i staje się w tej Bożej miłości – pełen uroku. Mimo iż Bóg od początku stworzenia obdarzył człowieka obfitością swojej łaski, swej miłości, tylko nieliczni przyjęli Jego dar. Przyjęła go Maryja, czysta i niepokalana. Bóg jednak nie zrezygnował z pozyskania miłości ludzi i wciąż ponawia dar łaski – dar przyjmowany i odrzucany na krótej drodze ludzkich zranień, grzechów i nawróceń. Stąd bł. Maria Pasterka zapewnia nas słowami Maryi, która nieustannie mówi do nas: «Bóg

chciał, aby Jego własny Syn był moim Synem. On też chce, aby Jego przybrane dzieci były moimi dziećmi. To droga bardzo miła i łatwa, którą się idzie do Doskonałości i do Nieba» («Rekol. 10-dniowe dla Pasterek»).

## POWOŁANIE MARYI

Biblia ukazuje nam pogmatwane ścieżki ludzi, którzy należeli do Ludu Wybranego przez Boga. Izrael otrzymał łaskę szczególną, powołanie do godności ludu, w którym narodzi się Mesjasz – Zbawiciel świata. Mimo, iż lud ten niczym nie wyróżniał się pośród innych ludów, został wybrany na świadectwo Bożego upodobania przed wszystkimi narodami. W ciągu swej historii Izraelici coraz bardziej uświadamiali sobie dar łaski danej im przez Boga i potrzebę dania odpowiedzi Stwórcy. Świadczą o tym genealogie Jezusa zapisane w Ewangelii przez Św. Łukasza (Łk 3,23-38) i św. Mateusza (Mt 1,1-17). Przedstawiają one dzieje dialogu łaski Boga z wiarą ludzi, a szczególnie narodu żydowskiego. W rodowodzie Jezusa spotykamy grzeszników i ludzi wiernych Bogu. Każdy z nich miał chwile upadku, grzechów i słabości. Natomiast o Maryi Archanioł Gabriel mówi, że jest Łaski Pełna, co oznacza, iż cała jest wypełniona Bogiem. Ona jedna przyjęła w pełni Bożą miłość.

Starali się o to wszyscy święci, dlatego również bł. Maria Karłowska zabiegała o ten dar w swej modlitwie: «*Matko dobrego Pasterza, Matko moja Najdroższa, spraw, niech zapanuje w duszy mojej taka czysta i gorąca miłość, jaka panowała w Twoim Sercu i czyniła z niego ofiarę świętą, nie dopuszczając nigdy do niego najłżejszej niedoskonałości!*» («Zakonnica Pasterka w samotności»).

## DOJRZAŁOŚĆ W WIERZE

Maryja słuchając słów Anioła zatrwożyła się – pisze św. Łukasz Ewangelista

– rozważając, co znaczy to pozdrowienie (por. Łk 1,29). Zatrwożyła się wobec wielkości Boga, tajemnicy Bożej łaski, zwiastowanej Jej teraz w pełni. Ta młodziutka dziewczyna okazuje się w tej niezwykłej chwili człowiekiem nie tylko głęboko dojrzałym, ale największym mistykiem wszystkich czasów. Znamy z historii Kościoła postacie świętych, którzy bardzo wcześniej dojrżeli do mistycznego spotkania z Bogiem. Bywa, że spotkanie to rozpoczyna się w dzieciństwie i szybko prowadzi do dojrzałości. Jednakże większość ludzi dochodzi do takiej relacji z Bogiem w starości lub nigdy tego nie osiągnie. Łaski Pełna – oznacza więc także człowieka dojrzałego, świadomego, który może decydować i odpowiadać Bogu w pełni swej wolności. Maryja zatrwożyła się, bowiem rozumiała, że pozdrowienie Anioła coś oznacza, do czegoś wzywa, jest wezwaniem do jakiegoś zadania. Zatrwożyła się nie z powodu małoduszności czy lęku, lecz tak, jak człowiek dojrzały drży wobec wielkości Boga i wielkości chwili.

## WOLNOŚĆ DZIECKA BOŻEGO

Łaski Pełna... – od wieków wierzący w Jezusa Chrystusa wielbią Boga za tę pełnię łaski danej Maryi. Kościół Rzymsko-katolicki uczynił to również, ogłaszając przez Ojca św. Piusa IX w 1854 roku dogmat o Niepokalanym Poczęciu Maryi, iż była Ona pełna łaski: «(...) *ogłaszamy, orzekamy i określamy, że nauka, która utrzymuje, iż Najświętsza Maryja Panna od pierwszej chwili swego poczęcia – mocą szczególnej łaski i przywileju wszechmogącego Boga, mocą przewidzianych zasług Jezusa Chrystusa, Zbawiciela rodzaju ludzkiego – została zachowana jako nietknięta od wszelkiej zmyzy grzechu pierworodnego, jest prawdą przez Boga objawioną, i dlatego wszyscy wierni powinni w nią wytrwale i bez wahania wierzyć*». Wszyscy ludzie zrodzeni po Adamie i Ewie dziedziczą



czą skazę grzechu pierworodnego, odmowę daną Bogu, nie przyjęcia Jego łaski. Na Maryi nie ciążył ten cień. Kościół wyznaje, że tę pełnię łaski Maryja otrzymała przez zasługi Jezusa Chrystusa. Otrzymała ją nie tylko dla siebie samej, lecz po to, by mogła z całą wolnością i w imieniu całej ludzkości odpowiedzieć Bogu: TAK! Tę wolność pełni łaski miała wcześniej Ewa. Jednakże Adam i Ewa odpowiedzieli Bogu nie i wpadli w niewolę grzechu. Grzech bowiem nie jest wolnością czynienia tego, co mi się chce, lecz niewolą. Maryja więc – Pełna Łaski – była zarazem najbardziej wolnym człowiekiem, a mimo bardzo młodego wieku, w pełni dojrzałym duchowo. Poczęta w pełni łaski przez całe swe życie tej łasce odpowiadała: tak, dlatego też jej rozwój duchowy przewyższył osiągnięcia największych mistyków świata, którzy żyli przed Nią i po Niej. Matka Założycielka wielkim kultem otaczała tajemnicę Niepokalanego Poczęcia Matki Bożej i przekazała ją swoim siostronom m.in. w następującej modlitwie: *«Niepokalanie Poczęta, niech Twoja niewinność przemawia za mną, aby mi Niebo było zwrócone!»* (*«Rekol. 10-dniowe dla Pasterek»*).

### MÓWIĘ: TAK! – JAK MARYJA

Wymawiając słowa *«Pozdrowienia Anielskiego»*: *«Zdrowaś, Maryjo»*, uświadamiamy sobie, że choć jesteśmy zrodzeni dwa tysiące lat po Chrystusie, jak Maryja po zwiastowaniu oczekujemy Pana, gdy powtórnie przyjdzie, pełen mocy i chwały. Dlatego uznajemy, że nie tylko Maryja jest Łaski Pełną, ale i nam ta pełnia łaski darowana została przez Boga. Otrzymaliśmy ją bowiem w sakramencie chrztu świętego, a dar ten pomnaża się w nas z każdym naszym tak wypowiedzianym na Boże wezwanie. Z każdym naszym powrotem do Boga, z każdym żałuję, Pan Bóg na nowo obdaruje nas swoją łaską.

Dlatego bł. Maria Pasterka zachęca nas, byśmy z ufnością słuchali głosu Maryi, gdy mówi: *«Nie wąż, Duszo moja, że jestem wszechwładną przed Bogiem. Kiedy mnie obrał za Matkę swoją, każdą moją prośbę wysłucha. Gdy sprawiedliwość Jego wymaga odrzucenia grzesznika, a Ja proszę, aby mu przebaczył, dał czas do nawrócenia i pokuty – wysłuchuje prośby mojej»* (*«Rekol. 10-dniowe dla Pasterek»*).

Każdy z nas przeżywa chwile Bożego zwiastowania. Może to być czas, gdy odczujemy, że kochamy i jesteśmy kochani. Czasem są to zwiastowania bolesne, kiedy dowiadujemy się o ciężkiej chorobie swojej lub bliskich. W każdym momencie naszego życia, w każdej sytuacji, łaska Boża płynie ku nam, ogarnia nas, wypełnia i pozwala godnie i pięknie żyć. Łaska Boża to sam Bóg, który w Osobie Ducha Świętego działa w naszych sercach i uczy nas każdego dnia mówić swemu Stwórcy i Zbawicielowi: TAK! we wszystkich okolicznościach naszego życia. Kiedy zgadzamy się na Wolę Bożą – jak Maryja – stajemy się apostołskim narzędziem Chrystusa, by za Jej i naszym przykładem czynili to wszyscy powołani do zbawienia z naszego otoczenia.

Opracowała  
s. Rafała Olszowa CSDP



Dziedzictwo - Спадщина

# SKUPISKA LUDNOŚCI ŻYDOWSKIEJ NA UKRAINIE

## (XVI – LATA 30. XIX WIEKU) cz. 1/2



**Pieczęć Duchownego Rabina  
w Korcu na Wołyniu**

*Fot. Archiwum*

Początki osadnictwa Żydów na Ukrainie sięgają I wieku, zaczęli wówczas przybywać na Krym, gdzie tworzyli porty handlowe wzdłuż wybrzeża krymskiego, w wieku następnym skierowali się na tereny Księstwa Kijewskiego, wytworzyli wówczas swoistą odmianę języka jidysz (mame loszn), zwaną «jidysz wołyńskim» [1]. W X wieku istniała już gmina żydowska w Kijowie [2]. W latach 1648-1652 ludność żydowska mieszkająca na Ukrainie doznała wielu krzywd i upokorzeń ze strony Kozaków łącznie z utratą życia. Przebieg tamtych wydarzeń opisał Nathan Hanower z Zasławia. Jego praca pod nazwą «Jawein Mecula» («Bagno Głębokie») po raz pierwszy została wydana w Wenecji w 1656 roku. W roku 1914 została opublikowana przez Franciszka Rowitę-Gawrońskiego w zbiorowej pracy «Sprawy i Rzeczy Ukraińskie. Materiały do dziejów Kozaczyzny i Hajdamaczyzny», redaktorem «Bagna Głębokiego» był Majer Bałaban.

Poniższy tekst w ogólnych zarysach przybliży historię społeczności żydowskiej na Ukrainie od początków osadnictwa do lat 30. XIX wieku, z pominięciem ludności żydowskiej zamieszkującej we Lwowie – tekst publikowany był wcześniej na łamach «Wołania z Wołynia».

*Regina Smoter-Grzeszkiewicz*

Miejscowości, w których zamieszkiwała ludność żydowska

### **Belz –**

Do Belza Żydzi zostali sprowadzeni w XVI wieku celem rozwinięcia handlu i rzemiosła. Znaczną pozycję zajął Szania z Belza, który u schyłku XVI wieku był bankierem królewskim. W Belzie Szalom Rokeach (cudotwórca) założył dynastię cadyków, mówiono o nim, że leczył chorych poprzez nałożenie rąk [3], a miasteczko funkcjonowało jako «Belzer chasidim» (ośrodek chasydów).

Stąd pochodził urodzony w 1825 roku (zmarł w 1894) Joszua Rokeach, syn i następca założyciela dynastii cadyków – wspólnie z krakowskim rabinem – Szymonem Soferem założył w 1878 roku organizację Machzikej Hadas, członkowie której reprezentowali żydowską ortodoksję w Galicji [4]. Jednym z cadyków był Aron Dow (1880-1957), który ocalał z Holocaustu i wyjechał do Palestyny [5].



**Berdyczów –**

Żydzi przybyli do Berdyczowa pod koniec XVI wieku, istniał tutaj słynny żydowski cech krawców. W 1765 roku stanowili 80% ogółu mieszkańców. W 1791 roku Stanisław August Poniatowski ustanowił w Berdyczowie 10 jarmarków rocznie. Najbardziej znane to: Jarmark na Świętego Onufrego oraz Jarmark Uspienski. Przedmiotem handlu na berdyczowskich jarmarkach były: wyroby papierowe, książki, tkaniny, cukier rafinowany, produkty spożywcze, tytoń, przemyśle, nalewki. W wieku XVIII Berdyczów był ośrodkiem chasydyzmu – chasydom przewodził Lewi Icchak. W wieku XIX w Berdyczowie funkcjonowało 51 chederów i szkół powszechnych, w latach 1916-1919 ożywioną działalność prowadzili członkowie Bundu, którym przewodził D. Lipets [6].

**Beresteczko –**

W 1929 roku w miasteczku znajdowała się niewielka murowana synagoga z malowidłami na zewnętrznych ścianach, funkcjonował także Dom Zajezdny prowadzony przez Icka Manusiewicza.

**Bereźce –**

W roku 1929 miasteczko liczyło 700 mieszkańców, określano je jako «żydowskie».

**Bereźnica –**

W 1929 roku istniały tutaj 4 synagogi.

**Bohusław –**

Miasto w dawnym województwie kijowskim. Tutejsi Żydzi otrzymali 10 grudnia 1620 roku przywilej wydany przez Zygmunta III Wazę w Warszawie, na mocy którego mogli arendować browar, słodownię oraz ożnicę zamkową [7], powinni także wykonywać określone powinności na rzecz miasta [8].

**Braclaw –**

W Braclawiu mieszkał i głosił swoje nauki Nachman z Braclawia (1772-1810), które zostały zawarte w dziele Sichot ha-Ran (Opowieści Rebe Nachmana). Dzięki nim zorganizowała się w Braclawiu tzw. grupa martwych chasydów (toje chasidim), którzy oczekiwali szybkiego nadejścia Mesjasza. Społeczność żydowska w Braclawiu liczyła ok. 2000 mieszkańców – prawie wszyscy zostali zamordowani przez Niemców. Po zakończeniu działań wojennych ci, co ocalili odtworzyli w Jeruzolimie wspólnotę z Braclawia.

**Brody –**

Żydzi zamieszkiwali w Brodach od XVI wieku, domeną ich rzemieślniczej działalności było tkactwo. Przed I wojną światową stanowili ponad 70 % ogółu ludności. W Brodach funkcjonowały cechy: krawiecki (1757), szmuklerski (1737), rzeźniczy (1770). Na usługach króla Stanisława Augusta pozostawał w latach (1764-1779) kupiec Szmul Rubinowicz [9], co potwierdza przywilej zapisany w Księgach Spraw Publicznych (określanych jako Księgi Kanclerskie (księga 18, cz. 1, s. 284) [10]. Z Brodów pochodziła grupa wędrownych artystów (lata 70. XIX wieku), którzy zarabiali na życie śpiewając w piwiarniach, szynkach, ogródkach. Nazywano ich śpiewakami brodzkimi.

**Brzeżany –**

W XX wieku Żydzi stanowili 40 % ogółu mieszkańców.

**Buczacz –**

Pierwsza wzmianka o obecności Żydów w Buczaczu pochodzi z 1500 roku [11], pierwsza wzmianka o istnieniu synagogi z końca XVII wieku. Zawarta jest w dekrete wystawionym przez Stefana Po-

tockiego, hetmana koronnego. Zbudowana została z pomocą Mikołaja Potockiego, starosty kaniowskiego, który pokrył częściowo koszty budowy z własnych środków [12].

W 1831 roku wybuchła w Buczaczu epidemia cholery, w wyniku której zmarło 600 osób pochodzenia żydowskiego. W 1866 roku w wyniku wielkiego pożaru spłonęła synagoga. Przed wybuchem II wojny światowej w Buczaczu mieszkało 8000 Żydów, z tej liczby po zakończeniu działań wojennych pozostało zaledwie 150 osób. Niemcy zniszczyli także wnętrze odbudowanej po wspomnianym pożarze synagogi, a zwoje Tory zostały wywieszone na barierze mostu nad rzeką Strypą. Niektóre z nich zostały przechowane przez Ojców Bazylianów. Dwa najstarsze po zakończeniu działań wojennych zostały przekazane do Jerozolimy [13].

Oprócz synagogi w Buczaczu znajdowały się bóżniczki (domy modlitw): Abešzer – Szul, Bet – Hamidrasz, Kosower – Szul, Bóżniczka, zlokalizowana przy szpitalu żydowskim, powszechnie nazywana szkołą żydowską.

W 1888 roku w Buczaczu urodził się Agnon Szmuel Josef (właściwe nazwisko Czaczkes Szmuel Josef), który przed wybuchem wojny wyemigrował do Palestyny. W 1966 roku otrzymał nagrodę Nobla. Jego najśłynniejsza powieść to *«Oreach nata lalum»* (*«Nocny gość»*).

Z Buczacza pochodził także Emanuel Ringelblum (w 1915 roku rodzina Ringelblumów przeniosła się z Buczacza do Nowego Sącza, ratując się tym samym przed działaniami wojsk gen. Aleksieja Brusilowa, które w 1916 roku spaliły ⅔ zabudowy Buczacza), twórca grupy Oneg Szabat w okupowanej Warszawie, dzięki działalności której zgromadzono znaczną ilość dokumentów obrazujących życie Żydów

w okresie Zagłady. Dokumenty znane pod nazwą Archiwum Ringelbluma przechowywane są w zbiorach Żydowskiego Instytutu Historycznego w Warszawie.

O Buczaczu pisali: Sz. J. Agnon – *«Z Buczacza do Jerozolimy»* (przeł. Michał Friedman, Wydawnictwo Dolnośląskie, 1995), Alicja Appelbaum–Jurman – *«Ali-cia. My story»* (New York, 1989), Moshe Weisingen – jego pamiętniki zostały złożone w Yad Vashem [15].

### Bursztyn –

W XIX wieku żyła w mieście Fajga znana jako Fajge di babe (z jidysz – po-łożna) która służyła pomocą miejscowym kobietom. Posiadała aptekę zaopatrzoną w środki medyczne niezbędne do leczenia krzywizny i opuchlizny [16].

### Chmielnik –

W roku 1779 zamieszkivali tutaj: Fajbuś i Judka Moszkowicz (kupcy), Gerszon Józefowicz, Szmul Jonowicz, Moszko Gerszonowicz, Lejzor Markiewicz (kupcy), Mirla Herszkowicz (wdowa po Lejbie Herszkowiczu), Rachela Herszkowicz (wdowa po Icku Herszkowiczu) [17].

### Czortków –

Ośrodek chasydzki, jego założycielem był Dawid Mosze (1828-1903), uczeń Izraela Friedmana.

### Dąbrowica Wołyńska –

Na ogólną liczbę mieszkańców 6000 w 1929 roku, połowę stanowili Żydzi. Hotele (zlokalizowane w Rynku) prowadzili: M. Gotlib, S. Gotlib, R. Gidengor, S. Genzela. Kawiarnię prowadził nieznany z imienia Gierstein. W miasteczku znajdowały się trzy synagogi.





### **Drohobycz –**

W Drohobyczu urodzili się:

Mojżesz Kornhaber (1842 – data zgonu nieznana), związany z przemysłem naftowym.

Maurycy Gotlieb (1856-1879), malarz, Leopold Gotlieb (1879-1934), brat Maurycego.

Efraim Lillien (1874-1925), grafik, zdobył sławę w Niemczech.

Leon Reich (1879-1919), działacz polityczny.

Na terenie miasta znajdowało się kilkadziesiąt obiektów zbudowanych przez miejscową ludność żydowską, na dzień dzisiejszy zachowało się zaledwie kilka, które spełniają inne funkcje niż w okresie poprzedzającym wybuch II wojny światowej.

Żydowskie zabytki Drohobycza (w tym nieistniejące) [18]:

- Stara Synagoga, pobudowana w XVIII wieku, Po wojnie przebudowana na piekarnię.

- Mała synagoga, znajduje się przy obecnej ulicy Mazepy.

- Mała Synagoga – Przy Rynku.

- Synagoga – Przy ul. Pidwalnej.

- Synagoga w Żydowskim Domu Starców – przy ul. Szewczenki.

- Synagoga – przy ul. Stryjskiej.

- Szpital Żydowski (XIX w.) – obecnie w budynku znajduje się przedszkole.

- Stary cmentarz żydowski – na jego terenie zlokalizowane jest osiedle mieszkaniowe.

- Nowy cmentarz żydowski.

- Dom Sierot Żydowskich zbudowany z inicjatywy Eliasza Feuersteina (1913-1928) – w budynku mieści się Uniwersytet Pedagogiczny.

- Gmach dawnego gimnazjum im. Leona Sternbacha.

Kamienica Henryka Rosenbuscha – budynek zajmuje Komenda Milicji i Służ-

by Bezpieczeństwa Ukrainy.

### **Dubno –**

O obecności Żydów w mieście świadczyła zachowana (wg stanu na 1929 rok) synagoga.

### **Gliniany (rejon złoczowski, obwód lwowski) –**

W Glinianach Żydzi pojawili się w 1474 roku [19]. Mieszkała tutaj nieznana z nazwiska Hancie (Chana), nazywana kinder – doktorin. Przyjmowała porody, leczyla dzieci [20].

### **Horodenka –**

W 1743 roku ówczesny w właściciel Horodenki Mikołaj Bazyli Potocki nadał Żydom nowe przywileje, ponadto ofiarował teren pod budowę synagogi i założenie cmentarza. W XVIII wieku w Horodence działali słynni rabini: Meir Margulies z Obertyna, nieznany z imienia Kahane z Horodenki, Nahman z Horodenki (w 1764 roku wyjechał do Ziemi Świętej). W XIX wieku w Horodence mieszkał Szim-szen, rojfe (w jidysz – ten, który leczy). Oprócz zestawu środków fclczerskich podawał chorym także aspirynę [21].

### **Horodnica –**

Według zachowanych przekazów mieszkał tutaj starozakonny Burcio, zajmujący się handlem drewnem, zamawiał także od ukaszeń węża [22].

### **Janówka (XIX wiek) –**

W Janówce odbywał się, jak odnotował Józef Ignacy Kraszewski – sławny jarmark przynajmniej promieniem sześciu mil [który] ściągają Żydów, wieśniaków, ekonomów i drobnych właścicieli z wołami, końmi lub po woły i konie. U płotów stoi większa część wołów przeznaczonych na sprzedaż żując chciwie za-

rzuconą im garść słomy, koło nich kręca się Żydki i panowie wolarze...[23].

### Jazłowiec –

Pierwsza wzmianka o żydowskiej ludności w Jazłowcu pochodzi z roku 1583. Mikołaj Jazłowiecki, ówczesny starosta śniatyński i czerwono grodzki, w piśmie dotyczącym sprowadzenia do Jazłowca dominikanina ks. Antoniego z Przemysła pisał: «...Żydów pozbawić wpływu, jaki na mieszkańców wywierali...» [24]. W mieście znajdowała się synagoga, Żydzi jazłowieccy zajmowali się handlem. Wg. danych z 1720 roku w Jazłowcu znajdowały się kramnice żydowskie. W 1744 roku wśród Żydów wybuchła epidemia ospy – zmarło 19 osób. W roku 1754 jazłowieccy Żydzi otrzymali dekret wystawiony przez Stanisława Ciołkosza (właściciela dóbr jazłowieckich), w którym pozwalał miejscowej ludności żydowskiej zajmować się przy opłacaniu stosownej akcyz. Sprawy sporne pomiędzy Żydami a katolikami miały być rozpatrywane na zamku jazłowieckim, sprawy pomiędzy Żydami miał rozpatrywać rabin. Rabin oraz nauczyciele żydowscy zostali zwolnieni od podatku. Roboty naprawczo-porządkowe (grobie, młyny, drogi) mieli wspólnie naprawiać Żydzi i Polacy. Z liczącej ponad 2000 tysięcy osób żydowskiej społeczności Jazłowca po zakończeniu działań II wojny światowej pozostało jedynie 20 osób [25].

### Kamieniec Podolski –

W roku 1779 mieszkał tutaj Szmul Moszkowicz [26].

### Klewań –

W roku 1929 domy noclegowe przy ul. Dereżeńskiej w Klewaniu prowadzili: (nieznani z imienia) Gorenstein i Honik.



### Kołki –

W 1649 roku Kozacy Chmielnickiego dokonali rzezi ludności żydowskiej, aż dotąd [dane z 1929 roku] istnieją przekazy o grobli zasłanej ich trupami [27]. O tym wydarzeniu wspomina także J. I. Kraszewski – «Za napadów kozackich Żydów tu taką ilość wyrznęli, że dziś jeszcze [XIX wiek] trwa pamięć grobli, którą ich trupem wyłożono...» [28].

### Kołomyja –

Żydzi przybyli do Kołomyi w XVI wieku. Rabin z Kołomyi, Mashulam ben Jeszeja był zwolennikiem chasydyzmu. W Kołomyi funkcjonowała największa w Europie fabryka taśesów. W XVII wieku Żydzi założyli cmentarz, podczas wojny Niemcy dokonywali na nim egzekucji. Obecnie (stan na 2014 rok) został zamieniony na śmietnisko [29]. W I poł. XIX wieku w Kołomyi Jakub Orenstein wydawał książki ukraińskie, a ponadto założył bibliotekę. W 1854 roku założono szpital żydowski. W II połowie XIX wieku w Kołomyi znajdowało się 16 synagog. Po zakończeniu działań II wojny światowej mury największej z nich Wielkiej Synagogi wykorzystano do budowy zakładu przemysłowego zacierając cechy zabytkowe.

### Korzec –

W XVIII wieku w Korcu funkcjonowała hebrajska drukarnia prowadzona przez Hirsza Lejbowicza i Szmula Segala, którą odkupili od nich Piotr Dufour i Johan Anton Krieger przenosząc ją do Nowego Dworu. Tutaj został założony przez nich ośrodek produkcji ksiąg hebrajskich [30].

Do czasów nam współczesnych zachował się w Korcu cmentarz żydowski, jeden z większych i najlepiej zachowanych na Ukrainie. Ocalało kilkadzie-

siąt nagrobków, z których najstarsze pochodzą z XVI wieku. Tutaj spoczywa pod jednym z kilku znajdujących się na cmentarzu oheli Izaak Ber Lewinsohn (1788-1860), pisarz i uczony, zwolennik Haskali. Zachowała się także XIX – wieczna synagoga. W 1929 roku w Korcu prowadzili hotele nieznani z imienia Wajmel oraz Mełamed [31]. W lesie pod Korcem upamiętniono miejsce rozstrzeliwania Żydów koreckich.

### Krzemieńec –

Żydzi mieszkali tutaj już w XVI wieku. 2 września 1788 roku w Krzemieńcu urodził się Izaak Ber Lewinson. Uczęszczał do miejscowego chederu. W wieku 16 lat (1804 rok) napisał pierwszy wiersz adresowany do dziewczyny, w której się zakochał. Pracował jako buchalter, następnie zdał egzamin nauczycielski i podjął pracę w żydowskiej trzyklasowej szkole realnej w Brodach (która w 1851 roku została przekształcona w gimnazjum) [32]. W 1820 roku powrócił do Krzemieńca, gdzie rozpoczął działalność oświatową – napisał gramatykę hebrajską w języku rosyjskim, namawiał żydowska młodzież Krzemieńca do podjęcia nauki świeckiej, co nie spodobało się fanatyzmowi żydowskiemu – Lewinson musiał opuścić Krzemieńec.

Celem jego podróży stał się Berdyczów. Miejscowy, bogaty Żyd – Antoni Rubinstein zatrudnił go jako wychowawcę swoich dzieci. W Berdyczowie organizował kółka maskili. Kolejne miejscowości, w których przebywał to: Ostróg, Niemirów, Tulczyn, w międzyczasie wydał prospekt informujący, że jego praca *«Nauka w Izraelu»* (*«Teudas be – Israel»*) zostanie opublikowana w 1823 roku. Praca ukazała się dopiero w roku 1828 roku, dzięki wsparciu ministra Szyszkowa, który przekazał Lewinsonowi na ten cel 100

rubli. Inne utwory które napisał to m. in: *«Dom Judy»* (1829), satyra antychasydzka *«Słowa cadyków»* (1830), *«O mordach rytualnych»* [33].

W 1929 roku w Krzemieńcu znajdowała się cukiernia prowadzona przez nieznanego z imienia Sznajdera. Na ogólną liczbę mieszkańców 24.000 połowę stanowili Rusini (Ukraińcy), połowę [34] Żydzi. W 1939 roku w Krzemieńcu zamieszkiwało 7 tys. Żydów – 800 z nich Niemcy zamordowali, pozostałych odesłali do obozu pracy przymusowej w Białokrynicy [35].

W Krzemieńcu znajduje się jeden z największych, najstarszych i najlepiej zachowanych cmentarzy żydowskich na terenie Ukrainy. Na cmentarzu prawdopodobnie pochowano wspomnianego powyżej Izaaka Ber Lewinsona zmarłego w 1860 roku [36].

### Kowel –

Pod koniec XVI wieku w Kowlu znajdowała się duża kolonia żydowska [37]. Znaczną część mieszkańców miasta w XVII w. stanowili Żydzi. Mieli oni już nawet swoją bożnicę, co potwierdza nader oryginalny zapis. *«Żyd z Kowla Hirszowicz musiał w roku 1700 złożyć w bożnicy przysięgę, że otrzebił kota należące do pana Andrzejewicza nie dla czarów lub złości przeciw chrześcijanom, ale dla ulżenia własnej dolegliwości i że obciętych części nie moczył ani w miodzie, ani w piwie, ani w wódce, ani w wodzie corpus zaś delicti złożyć musiał w prześwietnym magistracie kowelskim»* [38].

W latach 30. XX wieku w Kowlu funkcjonował szpital żydowski. W roku szkolnym 1938/39 istniały dwie szkoły żydowskie – Szkoła Żydowska Nr 6 przy ul. Warszawskiej i Szkoła Żydowska Nr 7 przy ul. Mickiewicza [39]. Różne niewielkie zespoły muzyczne, przeważnie żydowskie wynajmowały się do

gry na zabawach, w restauracjach i na wesełach. Istniały: Żydowski Klub Obywatelski, Żydowski Klub Sportowy «Hasmonea» znany był szczególnie z rozgrywek piłki nożnej. Spotkania te odbywały się na nowym stadionie miejskim przy ul. Pie rackiego [40].

W czerwcu 1941 roku do Kowla wkroczyli Niemcy, którzy rozpoczęli znęcanie się nad ludnością żydowską. Żydów zapędzano do uprzątania ulic i pogorzelsk. W miejsca najbardziej widocznym zaganiano starych, ortodoksyjnych. Taki pokaz buty i pogardy urządzili Niemcy 29 czerwca. Ulicą Pomnikową przepędzili szereg wozów załadowanych śmieciami i rupieciami, ciągnionych przez przestraszonych starych Żydów poganianych przez rozbawionych «*nadludzi*». Władzę sprawowała wojskowa komenda miasta (Ortskommendantur). Niemcy wydali zarządzenia pisane po niemiecku, rosyjsku i polsku. Mieszkania żydowskie miały być oznaczone na drzwiach sześcioramienną gwiazdą, Żydów zmuszono do noszenia na piersiach i plecach żółte krążki (opaski zostały wprowadzone później [41].

Największymi zbrodniarzami w stosunku do ludności żydowskiej byli komisarz Erich Kassner i szef żandarmerii Fritz Manthei (znany był pod zniekształconym nazwiskiem – Mantel). Erich Kassner był odpowiedzialny za grabieże, prześladowania i osobiste zabójstwa. Manthei był prymitywnym zwyrodniałym oprawcą, który osobiście morderował więźniów, przeważnie na cmentarzu żydowskim przy ul. Włodzimierskiej, strzelał do przypadkowych przechodniów.

W sierpniu 1942 roku Niemcy zamordowali ok. 3000 kowelskich Żydów z getta zlokalizowanego przy ul. Listopadowej, w dalszej kolejności zlikwidowali część getta przy ul. Włodzimierskiej. Pozostali przy życiu rozstrzelali w maju 1943

na terenie żwirowni w Bachowie i Huszynie – w egzekucjach, których dokonali policjanci ukraińscy, oraz litewscy «*szaulisi*» uczestniczyli osobiście Kassner i Manthei. Zimą 1942/1943 – rozbierano opustoszałe domy (z przeznaczeniem na opał) na terenie getta przy ul. Włodzimierskiej, po zlikwidowaniu getta na starym mieście, Niemcy zabrali wartościowsze przedmioty dla siebie, i pozwolili miejscowej ludności na penetrację opuszczonych domów [42].

### Luboml –

W Lubomlu istniała synagoga, która po 1521 roku została ozdobiona attyką renesansową. Wewnątrz sklepienie oparto na czterech filarach, pośród których urządzono beme [bimę]. Wyżej filary te przechodzą w jedną okrągłą kolumnę – pisał w 1929 roku autor przewodnika po Wołyniu – Mieczysław Orłowski [43].

### Ludwipol [obecnie Sosnowe] –

W 1929 roku miasteczko zamieszkiwało 2000 osób, z których większość stanowili Żydzi. Znajdował się dom noclegowy prowadzony przez Głuzmana, 4 synagogi, w tym dwie drewniane.

### Łuck –

W XV wieku mieszkał tutaj bogaty kupiec – Jakub Słonkiewicz. Na mocy przywileju z dnia 29 grudnia 1552 roku roku wystawionego w Warszawie przez Zygmunta Augusta, Żydzi mieszkający w Łucku zobowiązani zostali do prac na rzecz miasta takich jak budowa umocnień i mostu miejskiego. Powyższy przywilej zatwierdzony został 8 sierpnia 1775 roku w Warszawie przez Stanisława Augusta Poniatowskiego [44].

Z Łucka pochodził Benisz Askenazy, pełniący funkcję rabina w Słomimie (gubernia grodzieńska). W roku 1834 został zapro-



szony przez przedstawicieli Gminy Żydowskiej w Lublinie celem objęcia funkcji rabinów po zmarłym Zelmanie Aszkenazym. Ponieważ nie posiadał zaświadczenia o swoich kwalifikacjach (a jedynie paszport rosyjski), formalnie na stanowisko został zatwierdzony przez władze lubelskie dopiero w roku 1846 po zadaniu egzaminu w Warszawskiej Szkole Rabinów [45].

### Maciejów –

W okresie międzywojennym przy ul. Kolejowej znajdowała się restauracja prowadzona przez Mojżesza Gayera, istniała także synagoga z renesansowym wystrojem wewnątrz, podobnie jak w Lubomlu.

### Miasteczka zamieszkałe przez Żydów w XIX wieku [46]:

Biała Cerkiew (Żydzi nazywali ją Sde Lavan) – w Białej Cerkwi można było dokonać dobrych i niedrogich zakupów), Baranówka, Berdyczów (duże miasto handlowe, handlowano tutaj tkaninami, do miasta przyjeżdżali kupcy z Austrii),

Berszad, Braclaw, Chmielnik, Dubno, Gródek, Hajsyn, Jampol,

Kamieniec Podolski (Żydzi nazywali go Kamnic),

Karlin, Karwasar, Lachowce, Latyczów, Lipowiec, Lityn, Machnówka, Mohylów.

Niemirow (z Niemirowa pochodził Izrael Aksensfeld (1797-1866), autor dramatu «Pierwszy żydowski rekrut» [47].

Nieżyn Orynin, Radziwiłłów, Rymanów,

Sambor (w 1542 roku miasto uzyskało przywilej *privilegium de non tolerandis Judeis*, na skutek czego powstała odrębna dzielnica żydowska) [48].

Skwira, Starokonstantynów, Sudyłków, Szepetówka, Trojanów, Tulczyn.

Włodzimierz Wołyński (Żydzi nazywali go Ludomir).

Zasław, Złotopole (Żydzi handlowali w tym miasteczku dosłownie wszystkim) Żwaniec

Żydaczów (w XV wieku mieszkał tutaj bogaty kupiec Samson z Żydaczowa) [49].

Żynkowiec.

Żynków (w 1797 roku była tutaj synagoga).

**Miasteczka, w których znajdowały się bóżnice o charakterze obronnym pobudowane w XVI-XVIII wiekach –** Brody, Buczacz, Buszcz, Czortków, Łuck, Podkamień, Sokal, Stryj, Szarogród, Tarnopol, Żółkiew [50].

### Mielnica –

W roku 1929 na 2. 400 mieszkańców większość stanowili Żydzi.

### Miejscowości, w których znajdowały się dwory chasydzkie:

Braclaw, Łyniec – Sokółka, Radziwiłłowa, Niechusujeż, Czarnobyl, Skwira, Talne, Różyn, Makarów.

### Mizocz –

W 1929 roku w Mizoczcu znajdował się hotel prowadzony przez Bormacha Fuksa. Przed wybuchem II wojny światowej znajdowała się synagoga, cmentarz żydowski. Dzieci żydowskie uczęszczały razem z polskimi i ukraińskimi do początkowej szkoły siedmioklasowej im. Adama Mickiewicza, religii nauczał nieznany z nazwiska miejscowy rabin. Jedną z żydowskich uczennic była Lala Lipowiecka, z którą przyjaźniła się Regina Szablowska, autorka wspomnień o Mizoczcu i jego mieszkańcach [51].

Nazwiska niektórych Żydów mieszkających do wybuchu II wojny w Mizoczcu to: Erlich, Finkel, Fiszbej (Fischbejn?) Abraham, Ganzberg, Gilburg, Lejber, Li-

powiecki Jakub, Lipowiecka Lala, Muisman Ita, Salmonowicz, Stern [52].

### **Młynów –**

W 1929 roku zamieszkiwało tutaj 750 Żydów.

### **Mohylów –**

Od roku 1772 w Mohylowie prowadził praktykę lekarską Issachar Ber Falkensohn, który uzyskał doktorat z medycyny na Uniwersytecie w Halle. Znanym jest także jako autor zbioru poezji zatytułowanym *«Geschichte von einem polnischen Juden»* (*«Historia Żydów w Polsce»*). W roku 1740 w bóżnicy w Mohylowie wykonał przepiękne malowidła Chaim syn Izaka Segala ze Słucka [53].

### **Monasterzyska –**

W końcu XIX wieku przewodniczącym kahału w Monasterzyskach był Jehuda Safrin (zm. 1902), po nim funkcję przejął jego brat – Jezejasz. Pochodzący z Monasterzysk Moshe Weisinger podczas II wojny światowej walczył w oddziale partyzanckim AK, dowodzonym przez «Jankę». Partyzanci zgrupowani byli w lasach w pobliżu miasteczka. Swoje wspomnienia z czasów walki z Niemcami złożył w Yad Vashem (poz. 3289/183 – 1) [54].

### **Ołyka –**

W roku 1929 istniał dzielnica żydowska, w obrębie której znajdowała się synagoga.

### **Okopy Świętej Trójcy –**

25. VIII. 1698 roku urodził się w Okopach Israel ben Eliezer znany jako Baal Szem Tow (Mistrz Dobrego Imienia), rabin, cadyk, twórca chasydyzmu na terenie Dawnej Rzeczypospolitej, zmarł w maju 1760 roku w Międzybożu. Wcześniej osierocony przez matkę został wysłany decy-

zją zarządu gminy żydowskiej na naukę do chederu. W okresie późniejszym został nauczycielem i stróżem w bet midraszu (domu nauki).

Z Okopów przeprowadził się do Międzyboża, jego żoną została córka rabina Kotowera (biografowie Baal Szem Towa nie podają jej imienia). Mieszkając w Międzybożu w wieku 36 lat dostąpił objawienia. Odtąd dużo podróżował, praktykował medycynę ludową, głosił przyjmowane zwłaszcza przez najuboższych Żydów nauki, bowiem Baal Szem Tow (zwany w skrócie od jego imienia Beszem) pokazał im, że mogą służyć Bogu swoimi codziennymi czynnościami poprzez skupienie na Nim wszystkich myśli. Uważał, że modlitwa jest znacznie ważniejszą formą wyrażania swego oddania Bogu niż studiowanie Tory [55]. Przedmiotem jego samodzielnych studiów były komentarze Rasziego, Majmonidesa, Księga Zohar, legendy zawarte w Talmudzie. Zył skromnie i ubogo. Zmarł otoczony uczniami i zwolennikami [56].

### **Ostróg –**

Zachował się do dziś cmentarz żydowski (założony w XVI wieku) z licznymi nagrobkami pośród których znajduje się ohel Samuela Edelsa zwanego Maharasza (1631). Samuel Edels przez 20 lat pełnił obowiązki rektora szkoły żydowskiej w Poznaniu, później pracował w Chełmie i Tykocinie. W II połowie XVI wieku Żydzi pobudowali synagogę (zachowała się do dzisiaj w dawnej dzielnicy żydowskiej), przy której mieściła się szkoła rabinów – wykladał w niej wspomniany wcześniej Samuel Edels oraz Dawid Szmulowicz, w 1648 roku założono drukarnię hebrajską, która funkcjonowała do 1832 roku.

Zniszczeniu uległ cmentarz z kilkunastoma tysiącami nagrobków, z których najstarsze pochodziły z I połowy XV wie-

ku (w tym także nagrobek rabina Dawida Szumlewicza z XVII wieku). W 1976 roku cmentarz został zamieniony w park miejski, na terenie którego zachowały się nieliczne mogiły, w tym ohel Samuela Edelsa zwanego Maharasza (zmarł w 1631 roku) [57].

W 1909 roku w Ostrogu założono syjonistyczną organizację «Betar» [58], celem której było wychowywanie młodzieży żydowskiej w duchu patriotyzmu, poszanowania narodu żydowskiego. Naczelne hasło to: «honor, chwała i duma z bycia Żydem» [59]. W początkowym okresie istnienia organizacji żydowska młodzież z Ostroga prowadziła swoją działalność w ukryciu. Członkowie «Betaru» zbierali wnioski [od osób deklarujących chęć wyjazdu do Palestyny] oraz ofiary [pieniężne] dla Komitetu Nowego Syjonu mającego swoją siedzibę w Odessie, uczyli się pracy w gospodarstwie, na roli, by być przygotowanymi do podjęcia w przyszłości pracy na roli w Palestynie, organizowali grupy młodzieży przygotowującej się do wyjazdu do Palestyny.

Betarowcy aktywnie pracowali w żydowskich miejskich ośrodkach społecznych, gdzie przygotowywano do pracy zdolnych aktywistów i organizatorów cieszących się autorytetem w środowisku ortodoksyjnych Żydów, nawet wśród osób nieprzychylnych syjonistom. Wśród tych aktywistów należy wymienić: Szmuela Szraera [Szrajera?], Zalmana Herszwalda, Lejbę Szpilberga, Chaima Dawidsona, Abrahama Bukimera, Lejbusza Bibera oraz innych. Rewolucja 1917 roku umożliwiła legalizację ruchu syjonistycznego. Syjoniści brali aktywny udział w życiu politycznym Ostroga oraz w pierwszych demokratycznych wyborach do Rady Miejskiej.

Z zachowanych dokumentów w Archiwum Państwowym Obwodu Rówieńskiego

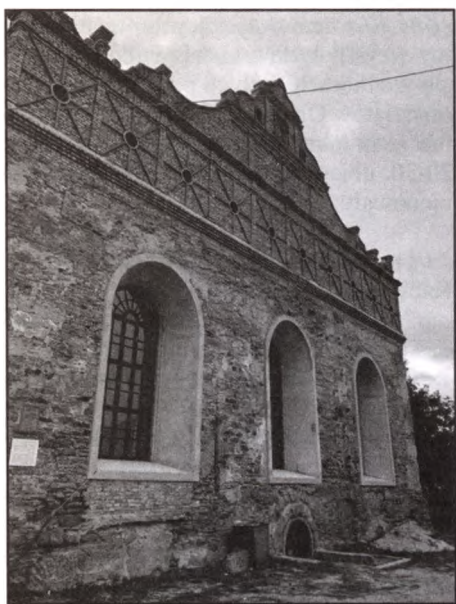
go w Równem dotyczących organizacji i towarzystw żydowskich [znajdujących się się w zbiorach byłych posterunków i komisariatów Ostrogskiej Bezpieki] wiadomo że w okresie międzywojennym [lata 20-30. ubiegłego wieku] w Ostrogu funkcjonowały:

- 1) Religijna organizacja Chewra Kadisza,
- 2) Partia Żydów ortodoksów Agudas Isroel,
- 3) Stowarzyszenie Kulturalno-Oświatowe «Tarbut»,
- 4) Klub Żydowski (organizacja towarzyska),
- 5) Organizacje Sportowe «Wempia» i «Warta»,
- 6) Organizacja kobieca – Syjonistyczne Ugrupowanie Kobiety,
- 7) Organizacja medyczno-sanitarna – Towarzystwo Ochrony Zdrowia Żydowskiej Społeczności w Polsce,
- 8) Organizacja Syjonistów – Rewizjonistów.

Ponadto w mieście funkcjonowały syjonistyczne organizacje młodzieżowe:

- 1) Haszomer ha Cair (Młody Strażnik). Przewodniczący – Samuel Mełamed, członkowie – Mojżesz Szkolnik, Cipora Kac i inni,
- 2) Gordonia. Członkowie – m. in. Eliahu i Jankiel Kapłani, Cwi Mandelcwajt,
- 3) Atachtod. Członkowie – m. in. Lejbusz Biber, Szlomo Bukiner.
- 4) Betar. Członkowie – m. in. Gedalia Gdalski, Abram Abelman, Babuch Chasid.

Pierwszym z ostrogskich Żydów, który wyjechał do Palestyny był rabin Jakiw Fiszel Fendelkraj z z żoną Deborą. Zginął w 1921 roku z rąk arabskiego



**Wielka Synagoga w Ostrogu odzyskuje swoją dawną świetność**

*Fot. Archiwum*

terrorysty. 17 września 1939 roku został aresztowany we Lwowie przewodniczący ostrogskich rewizjonistów i betarowców Gedalia Gdalski [60].

*«Острозькі Євреї»* [*«Żydzi ostrogscy»*] – zapiski Pantelejmona Juriewa o żydowskiej ludności Ostroga.

Pozostający w maszynopisie felieton Pantelejmona Juriewa [61] w których znajduje się sporo informacji odnośnie żydowskiej ludności Ostroga do 1939 roku, liczy ponad 10 stron tekstu oraz zawiera uwagi i wskazówki autora dotyczące ewentualnej publikacji [62]. Dedykowany został rodzinie ostrogskich księgarzy, właścicieli księgarni oraz sklepu z materiałami piśmiennymi – Biberów, spośród których wywodzi się historyk Menachem – Mendel Biber [63]. P. Juriew osobiście znał członków tej rodziny.

Omawiany felieton oraz cały cykl szkiców poświęconych żydowskiej ludności Ostroga napisał P. Juriew ukazując historię Żydów z Ostroga na tle życia działalności gospodarczej i kulturalno-oświatowej ludności żydowskiej zamieszkującej do wybuchu II wojny światowej ówczesny Wołyń oraz Naddnieprzańską Ukrainę.

Jego zdaniem panująca w czasach ksiąząt Ostrogskich tolerancja sprzyjała rozwojowi Ostroga jako ośrodka oświaty i działalności wydawniczej. Sytuacja uległa zmianie po roku 1610, kiedy ówczesne władze Rzeczypospolitej zaczęły preferować wyższość religii katolickiej nad prawosławiem, wyższość Polaków nad ludnością rusińską (ukraińską) i żydowską. Ta dyskryminacja, zdaniem P. Juriewa nasiliła się szczególnie w latach 1620-1640, kiedy Ostrogiem zarządzała Anna Alojza z Ostrogskich Chodkiewicz pozostająca pod przemożnym wpływem jezuitów.

Z okresu rządów Anny Alojzy z Ostrogskich Chodkiewiczowej w Ostrogu pochodzi obraz niezapamiętanego z nazwiska żydowskiego artysty, który przedstawia pogrzeb zmarłego (w omawianym okresie Żydzi mogli chować swoich zmarłych tylko nocą). Obraz ten długo pozostawał w szkole rabinicznej w Ostrogu aż trafił w ręce prywatnego kolekcjonera z Odessy – Kaufmana, który zapłacił za niego 3000 rubli żydowskiej gminy z Ostroga.

P. Juriew pisze, że w czasach jego bytności w Ostrogu znajdowały się mogiły ofiar kozackich pogromów z XVII wieku, mógł także oglądać portrety ostrogskich rabinów Samuela Edelsa (Maharaszas), Eliasza Halperina i innych, zgromadzone przy ostrogskiej synagodze. Opisuje mało znany portret Samuela Edelsa opublikowany w 1898 roku przez litografa Zalkinda oraz mało znaną broszurę J. Szmule-



wicza «Najważniejsze synagogi na Wołyniu» z 1905 roku (brak miejsca wydania) – zdaniem P. Juriewa wydana została w Żytomierzu.

Podczas pobytu w Ostrogu P. Juriew miał możliwość oglądać obrazek wykonany ręką żydowskiego artysty, przedstawiający ostrzał synagogi przez wojska rosyjskie w 1792 roku. Ten obrazek, jak wiele innych pamiątek po żydowskiej ludności Ostroga znajdowało się w posiadaniu kupca Kupersztejna oraz w zbiorach Haksera, obydwaj zostali zamordowani przez Niemców, a zbiory uległy rozproszению.

Pośród omawianych notatek Pantelejmona Juriewa znajdują się także legendy żydowskie, m. in. o synagodze zaczarowanej przez wielkiego kabalistę i maga Izajasza Horowicza, dzięki czemu nie spłonęła w ogniu, nie uległa zniszczeniu podczas burzliwych wydarzeń w XVII wieku [powstanie Chmielnickiego].

Inna legenda opowiada o Torze podarowanej dla ostrogskiej synagogi przez rabina Naftali Kohena, która posiadała dar czytania ludzkich myśli. Ta niezwykłość Tory tak oddziaływała na wszystkich pobożnych Żydów, że nikt nie śmiał jej tknąć. Dziwna Tora spłonęła pewnego razu podczas modlitewnego zgromadzenia, chociaż sama synagoga nie uległa zniszczeniu.

Kolejna legenda głosi że podczas jednej bardzo burzliwej nocy pękł na dwie części nagrobek Samuela Edelsa. Pośrodku pęknięcia ukazało się złoto, które rozdano pobożnym Żydom. Za uzyskane ze sprzedaży złota pieniądze wzniesiono wielkiemu talmudyście nowy nagrobek [64].

c.d.n.



# PRZYPISY:

[1] Y. Petrowsky-Shtern, «Sztetl. Rozkwit i upadek żydowskich miasteczek na Kresach Wschodnich», przeł. J. Gilewicz, Kraków 2014, s. 14.

[2] Y. Petrowsky-Shtern, «Sztetl. Rozkwit i upadek żydowskich miasteczek...», dz. cyt., s. 15.

[3] M. Tuszewicki, «Żaba pod językiem. Medycyna ludowa Żydów Aszkenazyjskich przełomu XIX i XX wieku», Kraków–Budapeszt 2015, s. 126.

[4] A. Jagodzińska, W. Wodziński, «Izraelita 1866-1915. Wybór źródeł», Kraków – Budapeszt 2015, s. 161 przypis 27, s.162 przypis 28.

[5] A. Dylewski, «Ukraina część zachodnia Kijów i Krym. Praktyczny przewodnik», Wydawnictwo Pascal 2001, 148-149.

[6] A. Dylewski, «Ukraina część zachodnia Kijów i Krym. Praktyczny przewodnik», Wydawnictwo Pascal 2001, s. 130.

[7] Ożnica, budynki przeznaczone do przygotowywania słoðu.

[8] M. Horn, «Regesty dokumentów i eksцерпты z metryki koronnej do historii Żydów w Polsce (1697-1795)» T. II «Rzqdy Stanisława Augusta (1764 -1795) Cz. I 1764-1779», Ossolineum 1984, s. 45 - 46 (nr. 46).

[9] M. Horn, «Żydowskie bractwa rzemieślnicze na ziemiach polskich, litewskich, białoruskich i ukraińskich w latach 1613-1850», Warszawa 1998, s. 109-111.

[10] M. Horn, «Regesty dokumentów i eksцерпты z Metryki Koronnej do historii Żydów w Polsce 1697-1795» t. II «Rzqdy Stanisława Augusta (1764-1795), cz. I. 1764-1779», Ossolineum 1984.

[11] M. Horn, «Najstarszy rejestr osiedli żydowskich w Polsce w 1507 roku» [w:] «Biuletyn Żydowskiego Instytutu Historycznego» (BŻIH) 1974 nr 3 (91), s. 14.

[12] S. J. Kowalski, «Powiat buczac-

ki i jego zabytki», Biały Dunajec – Ostróg 2005, s. 56, 63.

[13] S. J. Kowalski, «Powiat buczacki...» dz. cyt., s. 64-65.

[14] M. Libicka, «Gela. Skarb z Archiwum Ringelbluma», Warszawa 2021, s. 105-106.

[15] S. J. Kowalski, «Powiat buczacki...», dz. cyt., s. 67.

[16] J. Szwarz, «*Tipn un gesztaltn*» [w:] «*Sefer Bursztin Sifrej zikaron li - kehilot ha - gola, orech*» [red.] Szimon Kac, Jeruszałaim – Tel Awiw 1960, s. 264-263.

[17] M. Horn, «*Regesty dokumentów i ekscerpty z Metryki Koronnej do historii Żydów w Polsce...*», dz. cyt., s. 109, nr 192.

[18] G. Rąkowski, «*Ukraińskie Karpaty i Podkarpacie ...*», dz. cyt. s. 186 - 188.

[19] M. Horn, «*Najstarszy rejestr osiedli żydowskich w Polsce w 1507 roku...*», dz. cyt., s. 14.

[20] M. Tuszewicki, «*Żaba pod językiem...*», dz. cyt., s. 126.

[21] M. Tuszewicki, «*Żaba pod językiem...*», dz. cyt., s. 100, 104.

[22] E. Rulikowski, «*Zapiski etnograficzne z Ukrainy*» [w:] «*Zbiór Wiadomości dla Antropologii Krajowej*», 1879, t. III, s. 113.

[23] J. I. Kraszewski, «*Wspomnienia Wołynia, Polesia i Litwy*», Warszawa 1985, s. 25, 29.

[24] S. J. Kowalski, «*Powiat buczacki i jego zabytki*», Biały Dunajec – Ostróg 2005, s. 186.

[25] Tamże, s. 188, 190, 192.

[26] M. Horn, «*Regesty dokumentów i ekscerpty z metryki koronnej do historii Żydów w Polsce...*», dz. cyt. s. 109, nr 192.

[27] M. Orłowski, «*Ilustrowany przewodnik po Wołyniu*», Łuck 1929, s. 140.

[28] J. I. Kraszewski, «*Wspomnienia Wołynia...*», dz. cyt. s. 71.

[29] G. Rąkowski, «*Ukraińskie Karpaty i Podkarpacie...*», dz. cyt., s. 253.

[30] M. Fuks, Z. Hoffman, M. Horn, J. Tomaszewski, «*Żydzi polscy. Dzieje i kultura*», Warszawa 1982, s. 43.

[31] M. Orłowski, «*Ilustrowany przewodnik...*», dz. cyt., s. 245.

[32] «*Szkolnictwo żydowskie w Brodach*», <https://www.sztetl.org.pl> [dostęp 17. 08. 2022].

[33] S. Łastik, «*Haskala w Rosji*» [w:] «*Midrasz. Pismo Żydowskie*» nr 6 (74) czerwiec 2003, s. 14-16.

[34] M. Orłowski, «*Ilustrowany przewodnik...*», dz. cyt., s. 313.

[35] M. Horn, «*Najstarszy rejestr osiedli żydowskich w Polsce w 1507 roku...*», dz. cyt., s. 14.

[36] G. Rąkowski, «*Wołyn. Przewodnik krajoznawczo-historyczny po Ukrainie Zachodniej*», cz. I, Pruszków 2005, s. 380.

[37] E. Rachwalski, Kowel. «*Przewodnik historyczny*», Wrocław 2004, s. 52

[38] J. Tuwim, «*Czary i czarty polskie*», Czytelnik 1960, s. 45.

[39] E. Rachwalski, «*Kowel...*», dz. cyt. s. 62, 67

[40] Tamże, s. 70, 72.

[41] E. Rachwalski, «*Kowel...*», dz. cyt. s. 86.

[42] Tamże, s. 90-91.

[43] M. Orłowski, «*Ilustrowany przewodnik ...*», dz. cyt., s. 170.

[44] M. Horn, «*Regesty dokumentów i ekscerpty z metryki koronnej do historii Żydów w Polsce...*», dz. cyt. s. 18-19, nr 15.

[45] R. Kuwałek, «*Urzędowi rabini Lubelskiego Okręgu Bóżniczego...*», dz. cyt., s. 35-37.

[46] Y. Petrowsky-Shtern, «*Sztetl. Rozkwit i upadek żydowskich miasteczek...*», dz. cyt. s. 41, 44- 45, 60-61, 66-67, 68.

[47] M. Fuks, Z. Hoffman, M. Horn, J. Tomaszewski, «*Żydzi polscy...*», dz. cyt. s. 49.

[48] M. Fuks, Z. Hoffman, M. Horn, J. Tomaszewski, «*Żydzi polscy...*», dz. cyt. s. 11-12.

[49] M. Fuks, Z. Hoffman, M. Horn, J. Tomaszewski, «*Żydzi polscy...*», dz. cyt., s. 10.

[50] M. Fuks, Z. Hoffman, M. Horn, J. Tomaszewski, «*Żydzi polscy...*», dz. cyt., Warszawa 1982, s. 15.

[51] Р. Шабловська-Лутинська, «*Мізоч безповоротньо минулої минушини*», Рівне, 2021, s. 18-19.

[52] Деякі прізвища та імена родин, що мешкали в Мізочі перед другою світовою війною яких запам'ятав харцер з мізоча Мечислав Лещинський, а також (частково) Станіслава Ковальська, колишня мешканка цього міста і авторка спогадів [w:] Р. Шабловська-Лутинська, «*Мізоч безповоротньо минулої минушини*», Рівне, 2021, s. 105-108.

[53] M. Fuks, Z. Hoffman, M. Horn, J. Tomaszewski, «*Żydzi polscy...*», dz. cyt., s. 24.

[54] S. J. Kowalski, «*Powiat buczacki...*», dz. cyt., s. 208, 215.

[55] A. Unterman, «*Encyklopedia tradycji i legend żydowskich*», przeł. Olga Zienkiewicz, Książka i Wiedza, Warszawa 1994, s. 38.

[56] S. Brunetti Luzatti, R. Della Rocca, «*Chasydyzm*» [w:] «*Leksykon religie. Judaizm*», Wydawnictwo «Arkady», Warszawa 2007, s. 173.

[57] G. Rąkowski, «*Wołyn. Przewodnik krajoznawczo-historyczny po Ukrainie Zachodniej*», cz. I, Pruszków 2005, s. 314, 321.

[58] Betar (hebr. בֵּית אֶרֶץ), akronim od Brit Josef Trumpeldor, pełna nazwa brit ha – Noar ha – Iwri al szem Josef Trumpeldor – Związek Młodzieży Hebrajskiej im. Josefa Trumpeldora, wg, Betar <https://pl.m.wikipedia.org> [dostęp 17. II. 2023].

[59] Betar, <https://pl.m.wikipedia.org> [dostęp 13. IV. 2021].

[60] Р. Шпізель, М. Манько, «*Сіоністський рух в острозі у міжвоєнне двадцятиріччя (1920-30 р.р.)*» [w:] «*Wołanie z Wołynia (Воляння з Волині)*». Pismo religijno-społeczne Rzymskokatolickiej Diecezji Łuckiej Nr 6 (157) – В Rok 27 Listopad-Grudzień 2020, s. 33-36; przekład z j. ukraińskiego Regina Smoter-Grzeszkiewicz.

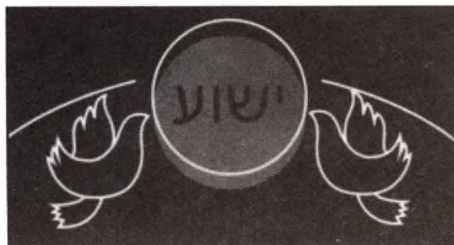
[61] Pantelejmon Juriew (1904-1983), dziennikarz, poeta i działacz mniejszości rosyjskiej w II Rzeczypospolitej i PRL.

[62] М. Манько, Р. Шпізель (Острог), «*Неопубліковані історичний нарис, записи легенд з острозької єврейської давнини російського літератора Пантелеймона Юрева*» [w:] «*Wołanie z Wołynia (Воляння з Волині)*», Pismo religijno-społeczne rzymskokatolickiej diecezji Łuckiej Nr 5 (156) – В Rok 26 Wrzesień-Październik 2020, s. 37.

[63] Р. Шпізель, «*Менахем - Мендль Бібер (1848-1923)*» [w:] «*Острозьки Просвітники XVI-XX ст.*» Острог 2000, c. 184-186.

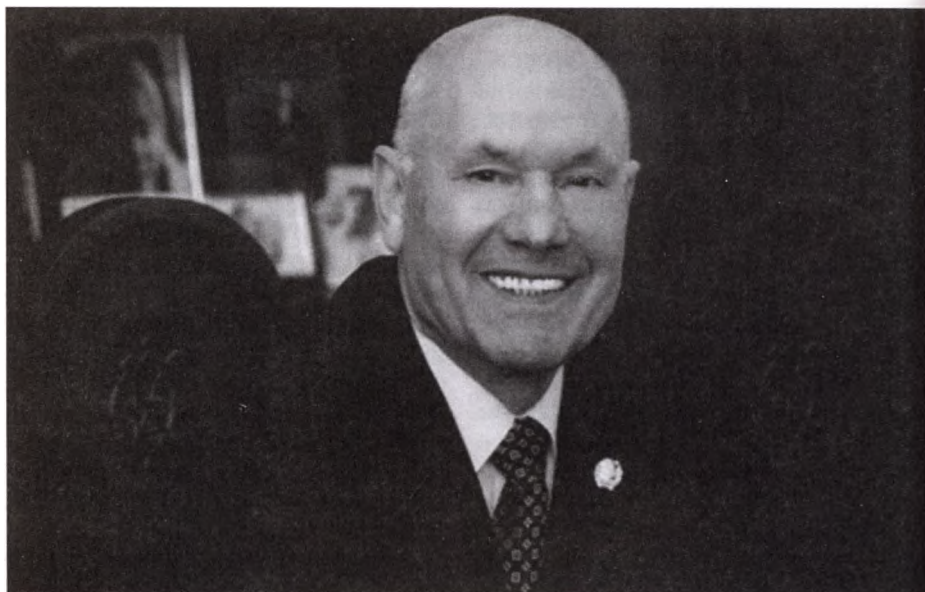
[64] Przekład z jęz. ukraińskiego Regina Smoter-Grzeszkiewicz.

**Regina Smoter-Grzeszkiewicz**



U nas na Wołyniu - У нас на Волині

# РЕКТОР НАЙСТАРІШОГО ВИШУ УКРАЇНИ ПІШОВ З ПОСАДИ ПІСЛЯ МАЙЖЕ 30 РОКІВ КЕРІВНИЦТВА



**Перший Ректор Національного університету «Острозька академія»  
Ігор Пасічник**  
*Fot. Archiwum*

Ректор Національного університету «Острозька академія» Ігор Пасічник пішов з посади після майже 30 років управління закладом.

Новим ректором найстарішого університету [1] України обрали доктора психологічних наук і професора Едуарда Балашова, який працює в академії з 2000 року. Тепер його кандидатуру має затвердити Міністерство освіти та науки.

Результати виборів, які пройшли 8 травня, оприлюднили [2] на сайті Острозької академії.

У виборах ректора Острозької академії взяли участь 226 осіб. За Балашова проголосували 186 виборців, що складає 82,3%. 77-річний Ігор Пасічник, який очолював виш з 1994 року, не балотувався.

„Вибори відбулися відповідно до норм чинного законодавства на високому організаційному рівні з дотриманням принципів законності, демократичності, гласності, відкритості та прозорості”, – повідомили в університеті.

„Едуард Балашов – доктор



психологічних наук, професор, помічник ректора з міжнародного співробітництва і фандрайзінгу. Займається міжнародними обмінними програмами студентів та викладачів, а також модерує лекції з генерал-лейтенантом армії США у відставці Беном Ходжесом», – написав [3] про нового ректора голова Рівненської обласної ради Андрій Карауш.

Ігор Пасічник очолював заклад з червня 1994 року, коли він ще називався Острозьким вищим колегіумом. З червня 1996 року Пасічник став ректором Острозької академії, а з вересня 2000 року – Національного університету «Острозька академія».

У лютому 2024 року Міністерство освіти і науки України опублікувало наказ [4] про проведення конкурсу на заміщення посади ректора Острозької академії.

Нагадаємо, раніше уряд вирішив створити при Острозькій академії [5] кафедру військової підготовки, а очільник ГУР Кирило Буданов вступив до вишу [6] на аспірантуру.

Також у 2019 році Ігор Пасічник втрапив у скандал, коли заявив, що «відлупцював би» студентку, [7], яка подала запит про вартість встановлених на кампусі скульптур. Після розголошу очільник „Острозької академії” перепросив у студентки [8].

### Олена Барсукова

[1] Олена БАРСУКОВА, «Бульдог-маскот і суворі правила для студентів. Що ви знаєте про університети минулого? ТЕСТ» // <https://life.pravda.com.ua/society/2023/11/17/257732/> [17 листопада 2023 року]

[2] «Офіційні результати виборів ректора університету: інформаційне

повідомлення» // <https://www.oa.edu.ua/ua/info/news/2024/09-05-02> [9 травня 2024 року]

[3] «Національний університет «Острозька академія» має нового ректора» // <https://www.facebook.com/karaush.andrii/posts/pfbid021Lx6VzijtJgacQyZXzuwk8W4rNzYJSHF3Jjjmw-Z3ED5tCgYKHTzf96fEJdM2YLVl> [9 травня 2024 року]

[4] «Наказ про проведення конкурсу на заміщення посади ректора Острозької академії» // [https://www.oa.edu.ua/download/vybo-ry\\_rectora/2024/Nakaz\\_MON\\_2024.pdf](https://www.oa.edu.ua/download/vybo-ry_rectora/2024/Nakaz_MON_2024.pdf) [У лютому 2024 року]

[5] Яна ОСАДЧА, «В Острозькій академії утворять військову кафедру – постанова уряду» // <https://life.pravda.com.ua/society/2023/10/9/256985/> [9 жовтня 2023 року]

[6] Тетяна ЛОЗОВЕНКО, «Буданов вступає до аспірантури Острозької академії на „Політологію” – ЗМІ» // <https://www.pravda.com.ua/news/2023/09/13/7419647/> [13 вересня 2023 року]

[7] «„Була б моя дитина – я б її відлупцював”: ректора вишу звинувачують у тиску на студентку» // <https://life.pravda.com.ua/society/2019/10/30/238723/> [30 жовтня 2019 року]

[8] «Надмірно емоційно: ректор вишу, якого звинувачують у тиску на студентку, вибачився» // <https://life.pravda.com.ua/society/2019/11/05/238790/> [5 листопада 2019 року]

Джерело:

<https://life.pravda.com.ua/society/v-ostrozkiy-akademiji-obrali-novogo-rektora-pasichnik-yde-z-posadi-301457/> [9 травня 2024 року]



Wojna i pokój - Війна та мир

# ISW / UKRAIŃSKI WYWIAD WOJSKOWY: ROSJA REALIZUJE TRZYCZĘŚCIOWY PLAN DESTABILIZACJI UKRAINY



**Ukraiński wywiad wojskowy HUR** twierdzi, że Rosja zamierza doprowadzić do destabilizacji Ukrainy i jej przegranej w wojnie poprzez realizację trzyczęściowego planu, który oprócz działań wojskowych przewiduje skoordynowane operacje informacyjne i dyplomatyczne – podaje amerykański Instytut Studiów nad Wojną ISW.

Rosyjskie wysiłki, mające na celu pokonanie Ukrainy, przebiegają w ramach trzyczęściowego planu, obejmującego działania na froncie, operacje informacyjne, zmierzające do dyskredytacji ukraińskich władz, a także wysiłki dyplomatyczne, mające na celu izolację Ukrainy i znieszczenie jej zachodnich partnerów – powiedział wiceszef HUR Wadym Skibicki

w wywiadzie dla brytyjskiego tygodnika „Economist”.

Rosjanie na froncie będą w najbliższym czasie dążyć do dalszego wykorzystania niedoboru żołnierzy i sprzętu po stronie ukraińskiej. „Skibicki zauważył, że siły rosyjskie wiedziały, że kwiecień i maj będą dla Ukrainy trudnymi miesiącami, ponieważ dostawy (z USA) zmalały, a Ukraina czeka, aż nowy amerykański sprzęt dotrze na front” – pisze ISW.

Rosjanie chcą wykazać się sukcesem – zwycięstwem na froncie przed 9 maja, kiedy to w Rosji obchodzony jest Dzień Zwycięstwa (w II wojnie światowej) oraz przed planowanym na połowę maja spotkaniem przywódców Rosji i Chin. Skibicki ocenił, że najpewniej armia rosyjska skupi się na kontynuowaniu ataków na Czasiw Jar w obwodzie donieckim.

Według Skibickiego Rosjanie prawdopodobnie zajmą tę miejscowość, lecz nie stanie się to „dziś lub jutro”. Również niedawne sukcesy rosyjskie pod Awdijiwką, jak przekonuje wojskowy, mają głównie charakter taktyczny. ISW podkreśla przy tym, że Rosjanie nie uzyskali tam istotnego powodzenia operacyjnego i raczej nie nastąpi to w najbliższym czasie.

Wiceszef wywiadu wojskowego Ukrainy ocenił, że Rosjanie najpewniej rozpoczną pod koniec maja lub na początku czerwca dużą ofensywę w kierunku Charkowa i Sum na północy i północ-

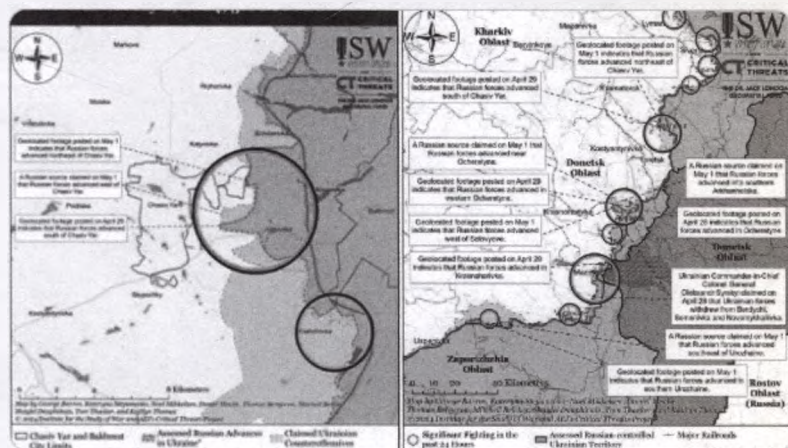


**Institute for the Study of War**

@TheStudyofWar · Obserwui



NEW: Ukrainian and US officials issued assessments consistent with prior ISW forecasts that Russian forces may take Chasiv Yar in Donetsk Oblast but are very unlikely to seize major Ukrainian cities. (1/2) Pokaż więcej



3:53 AM · 3 mai 2024

nym wschodzie Ukrainy, jednak nie będą w stanie zdobyć stolic obwodów. Zdaniem Skibickiego Rosja skoncentrowała 35 tys. żołnierzy w regionie przygranicznym, a planują zgromadzić 50-70 tys. do tego ataku.

Drugi element kremłowskiego planu – to operacje informacyjne, mające na celu m.in. dyskredytację ukraińskich władz i podważenie legitymacji Wołodymyra Zełenskigo przez twierdzenie, że nie jest on legalnym prezydentem, ponieważ nie rozpiął w czasie wojny nowych wyborów.

«Przedstawiciele ukraińskich władz ostrzegali, że Rosjanie zamierzają zintensyfikować operację zwaną +Majdan 3+, by szerzyć wątpliwości co do legalności

Zełenskiego jako prezydenta, zwłaszcza wśród wojskowych» – zauważa ISW.

Trzecim aspektem rosyjskich działań przeciwko Ukrainie jest kontynuowanie kampanii, dążącej do dyplomatycznej izolacji Ukrainy. Chodzi o zniechęcanie ukraińskich partnerów na Zachodzie do wspierania Kijowa przez szerzenie tez o niemożliwości ukraińskiego zwycięstwa i zastraszanie.

**PAP (Polska Agencja Prasowa)**

Źródło:

<https://info.wiara.pl/doc/8786782.ISW-Ukrainski-wywiad-wojskowy-Rosja-realizuje-trzyczesciowy>  
3 maja 2024 roku

Wojna i pokój - Війна та мир

## UKRAINA: LUDZIE WYBRALI, ŻE PRZETRWAJĄ TĘ WOJNĘ, I TO JUŻ JEST ZWYCIĘSTWO



**Ks. Witalij Nowak CM**

**Fot. YouTube**

Trwająca już ponad dwa lata pełnoskalowa inwazja Rosji na Ukrainę odbija się mocno na napadniętej ludności. Podkreśla to w wywiadzie dla Radia Watykańskiego o. Witalij Nowak, pracujący głównie w Odessie członek Zgromadzenia Księżych Misjonarzy św. Wincentego a Paulo.

Pośród szerzącej się śmierci, zniszczeń infrastruktury energetycznej i ciężaru psychicznego odczuwanego tam już od dłuższego czasu duchowny zauważa jednak jeden bardzo pozytywny element – wytrwałość swojego narodu.

„Nie ma temu końca, ale w pewnym sensie nasze pozostanie tutaj, nasza decyzja, by wytrwać, jak dla mnie pokazuje, że już osiągnęliśmy zwycięstwo. Bo na-

wet gdyby, nie daj Boże, coś nam się stało, stanęliśmy po stronie dobra, po stronie prawdy, po stronie wolności” – opisuje o. Nowak. Jak wskazuje, świadomość, iż to jeszcze nie koniec i iż nie można się zdekoncentrować, motywuje: „wstajesz i widzisz, że Bóg dał ci kolejny dzień: jak go przeżyjesz?”.

Jak zaznacza jednak zakonnik, przy takich potrzebach, jawnych podczas wojny, warto zapamiętać jeszcze coś: „teraz też rozumiemy, iż musimy odpoczywać, należy również zadbać o higienę psychiczną i duchową. Ponieważ, no cóż, wypalenie przychodzi na przykład do wolontariuszy, do naszych pracowników, w takim stopniu, że nie mają już entuzjazmu, zapału i siły,



które mieli dwa lata temu. Dlatego trzeba nam rozsądku oraz odpowiedzialności wobec siebie i naszego zdrowia. Ale w tym sensie, że tak, nie wiemy, jak długo to potrwa, jednak dokonaliśmy też własnego wyboru: pozostaniemy tutaj” – podkreśla duchowny.

Ojciec Nowak podaje tutaj konkretny przykład ze swoich doświadczeń. Wyznaje, że bardzo poruszają go słowa ludzi, którzy świadczą o tym, że przetrwali najgorszy czas dzięki wierze w Boga i obecności z nimi księży.

Opisuje: „w ramach swojego urlopu pojechałem na rekolekcje do Chersonia. I pytałem ludzi, którzy przeżyli okupację: «jak to przetrwaliście?». Tam wody nie było po wioskach, ni światła ani niczego. «Ale mamy, ojcie, wolność – odpowiadali. – Jesteśmy gotowi poświęcić wszystko, aby znów odczuwać wolność». I dalej wskazywali: «przeżyliśmy, bo był Bóg, Kościół i księża z nami nawet podczas okupacji. A kiedy pozbawiono nas już wszystkiego i wiedzieliśmy, że nie będziemy mieli ani wolności, ani pracy, niczego,

to jedno nam zostało. Dopiero wtedy zdaliśmy sobie sprawę ze znaczenia obecności Boga w naszym życiu, ponieważ było to – jak mówili – jedyne miejsce, do którego mogliśmy przyjść, gdzie mogliśmy być otwarci i wolni, gdzie mogliśmy powiedzieć, co myślimy, rozmawiać, dzielić się. Z Bożą pomocą przetrwaliliśmy okupację». Zakonnik zauważa następnie: „niektórzy boją się przyjeżdżać na Ukrainę – do Lwowa czy Kijowa, a ci ludzie mieszkają w Chersoniu, społeczność pozostaje żywa i widać ich w kościele w każdą niedzielę oraz święta. Mimo że tam już ze dwie-trzy rakiety przyleciały z jednej strony świątyni, ale jej nie zrujnowały, dzięki Bogu. Bóg dotychczas ma w opiece”.

**Svitlana Dukhovych**  
**Vatican News**

Źródło:

<https://info.wiara.pl/doc/8784585>.  
Ukraina-ludzie-wybrali-ze-przetrwaja-te-wojne-i-to-juz-jest  
1 maja 2024 roku



**Ks. Witalij Nowak CM**

**Fot. YouTube**



Wśród książek - Серед книжок

## WYJĄTKOWE DZIEŁO

STEFAN WYSZYŃSKI



PRO MEMORIA  
TOM I: 1948-1952



„*Pro memoria*” bł. kard. Stefana Wyszyńskiego, Prymasa Polski, są dziełem unikatowym. Światowa memuarystyka zna tylko kilka analogicznych przypadków zapisywania na bieżąco przez ponad trzydzieści lat, dzień po dniu, wydarzeń towarzyszących życiu autora. W tych prywatnych zapiskach Prymasa Tysiąclecia odnajdujemy cały wachlarz informacji, spostrzeżeń, komentarzy dotyczących spraw Kościoła w Polsce i na świecie, spraw społecznych oraz szeroko pojętej kultury. Ta wielka różnorodność podejmowanych kwestii jest kolejnym powodem, by uważać „*Pro memoria*” Prymasa Tysiąclecia za dzieło wyjątkowe.

Lekturę tych zapisków można porównać do wyławiania pereł, ponieważ wyli-

czanie osób i wydarzeń okraszone jest celnymi, czasem jednozdaniowymi, ale dającymi wiele do myślenia spostrzeżeniami autora. Po latach nie tracą one nic na aktualności, a można nawet odnieść wrażenie, że wprost odnoszą się do naszych czasów. Prymasowskie „*Pro memoria*” to również pierwszorzędny materiał źródłowy dla językoznawców i literaturoznawców. Polszczyzna, którą posługiwał się kardynał Wyszyński, jest już – niestety – językiem coraz rzadziej spotykanym. Jędrna, klarowna i niekiedy pełna subtelnej ironii (oraz autoironii).

Dzięki inicjatywie i pracy Instytutu Pamięci Narodowej, wspartej finansowaniem w latach 2016-2021 ze środków Ministerstwa Edukacji i Nauki, trafiają do naszych rąk kolejne tomy tego niezwykle go dzieła. Odsłania się przed nami nie tylko codziennosc towarzysząca Prymasowi Tysiąclecia, ale i jego duchowość, żywa i głęboka wiara przepełniona wielką miłością do Matki Syna Bożego.

### CZŁOWIEK WIARY I POKORY

Dość otworzyć najnowszy, osiemnasty tom „*Pro memoria*” obejmujący rok 1971, by odnaleźć pod datą 1 stycznia jakże wymowne słowa: „*Rok Boży rozpoczynamy w imię Dziewicy Wspomożycielki, Matki Kościoła i Pani Jasnogórskiej – per Mariam – soli Deo*”. Podobny wydzwitek ma wyznaczenie zanotowane dwa miesiące później: „*Sobota – serce ku Matce Chrystusowej, której tym więcej służę, im bardziej Jej pozycja jest negowana przez teologów*” (13 marca 1971).

Czytając „*Pro memoria*”, można przekonać się, że tak często wyśmiewany przez „*postępowych*” teologów kult ma-

ryjny Prymasa Wyszyńskiego był wyrazem jego dziecięcej wiary w Boga i Bogu oraz wielkiej miłości do Jego Matki. Jakże ujmujące są słowa, które napisał o wizerunku Jasnogórskiej Królowej Polski: „Mogłem dokładnie przyjrzeć się obliczu Pani. Obraz bez szaty jest o wiele bardziej bezpośredni i bliski. Suknia zupełnie zmienia twarz Matki, czyni Ją daleką i obojętną. W rzeczywistości twarz ujawnia spokojne, wnikliwie, uważne zainteresowanie się Matki dzieckiem. Maryja patrzy w całe życie człowieka swoim spojrzeniem dociekliwym, ale życzliwym” (12 maja 1971). Tak nie pisze zadufany w nowoczesnej hermeneutyce teolog. Tak pisze kochający syn, patrzący w oblicze ukochanej Matki.

Kardynał Wyszyński nie obnosił się ze swoją pokorą. Jej przebliski odnajdujemy w pisanych pro foro interno zapiskach, zwłaszcza przy okazji dyskusji nad sposobem wspomnienia przypadającej w 1971 roku 25. rocznicy jego sakry biskupiej. Prymas chciał, by jubileuszowe obchody były jak najskromniejsze: „Nie zgadzam się na urządzanie jakichś akademii i uroczystości, które zawsze kierują uwagę ludzi na jubilat. Mój program – soli Deo! Zresztą, nie przypisuję sobie żadnych zasług” (13 stycznia 1971).

Pokora Prymasa Tysiąclecia przejawiała się w autoironii widocznej na kartach „Pro memoria”. Był w stanie przyznać się w swoich zapiskach do wygłoszenia „przydługiej homilii”. Nie tylko kaznodziejom, ale wszystkim występującym publicznie dał przykład krótkiej modlitwy przed wstąpieniem na ambonę: „Spraw Chryste, bym powiedział to, co ludziom jest potrzebne, a nie to, co sobie obmyśliłem” (1 sierpnia 1971).

## TYTANICZNA PRACA DLA KOŚCIOŁA I NARODU

„Pro memoria” to również wgląd w porządek dnia wielkiego Prymasa, który był przepełniony modlitwą i pracą. Po Mszy Świętej ciąg spotkań dotyczących spraw wielkich i „małych”. Nieustanne podróże, nie tylko między Warszawą a Gnieznem. Wizytacje w parafiach. Uczestnictwo w ważnych wydarzeniach Kościoła powszechnego w Rzymie. To wszystko daje obraz tytanicznej wręcz pracy i budzi tym większy podziw dla autora zapisków, że codziennie znajdował w sobie dość siły, by na bieżąco je uzupełniać.

W morzu spraw i zagadnień czekających na decyzje arcybiskupa Gniezna i Warszawy, przewodniczącego Konferencji Episkopatu Polski, księcia Kościoła zobowiązanego do służenia radą Ojcu Świętemu, bł. kard. Wyszyński nie gubił szerszej perspektywy. Jego „Pro memoria” raz po raz ujawniają, że był człowiekiem wielkiej wiary, ale jednocześnie człowiekiem przenikliwego rozumu, chodzącym twardo po ziemi realistą. Diagnozy – perełki, które znajdujemy w tych zapiskach, są do zastosowania również dzisiaj. Tak jak spostrzeżenie poczynione podczas obrad jednego z synodów biskupich w Rzymie, by treści tam poruszane „sprowadzić na płaszczyznę teologiczną i kościelną, byśmy się nie utożsamili z UNESCO lub podobną instytucją” (25 października 1971).

Współcześni „reformatorzy” Kościoła nawołujący do rezygnacji z jego odwiecznego nauczania w kwestiach moralnych najczęściej używają argumentów typu: Kto trwa w czystości? Kto trwa w związku małżeńskim mimo trudności? Aby odeprzeć ten sposób rozumowania, warto sięgnąć do „Pro memoria”, gdzie pod datą 12 listopada 1971 roku czytamy: „Człowiek przegadany musi się sku-



pić (zdanie kard. Wrighta: *kto odmawia brewiarz? Moje zdanie – kto nie odmawia brewiarza?*)”. Za radą Prymasa na pytania „reformatorów” można odpowiedzieć więc innymi pytaniami: Kto nie trwa w czystości? Kto nie trwa w związku małżeńskim mimo trudności?

W swoich prywatnych zapiskach bł. kard. Wyszyński niejednokrotnie podejmuje polemikę z tymi, którzy kwestionowali jego program duchowej i moralnej odnowy „narodu ochrzczonego”. Píše o „katolikach usługowych z PAX-u i katolikach milczących ze »Znaku«”. Zauważa, że „Tygodnik Powszechny” „mógłby wychodzić we Francji, Niemczech itp., ale dla Kościoła w Polsce mało ma miejsca”. Po uroczystych obchodach związanych z początkiem peregrynacji kopii Cudownego Obrazu Matki Bożej Częstochowskiej w diecezji lubaczowskiej, które zrobiły na Prymasie wielkie wrażenie („Przeżycie tu opisane nie da się wypowiedzieć. Na to trzeba głębi myśli, by ocenić wiarę ludu i chwałę Matki Najświętszej Nawiedzenia”), w ocenie tego wydarzenia nie ograniczał się li tylko do sfery emocji: „To jednak nie jest tylko manifestacja, o którą nas tak ciągle oskarżają katolicy »postępowi« – krajowi i zagraniczni. To jest mobilizacja dla społecznego wyznania wiary, zrozumiała przy wielkim nacisku etatystycznym ateizacji” (13 lipca 1971).

Czytelnicy „Pro memoria” odnajdą na ich kartach nie tylko wydarzenia związane z ogólnie znanymi relacjami państwo – Kościół w PRL. Prymas niejako na bieżąco odtwarza nieludzkie realia życia pod komunistyczną władzą; realia, które gdzieś się gubią w syntezach podręcznikowych dotyczących dziejów Polski w latach 1944-1989. Píše o „skończonych draniach” z UB i ich brutalnym postępowaniu wobec kobiety – żony aresztowanego opozycjonisty, oczekującej na poród (2 kwietnia 1971). Znajdujemy w zapiskach

również informację, którą warto przypominać w kontekście forsowanych obecnie przez wywodzącą się z peerelowskiej przeszłości „nową lewicę” przepisów legalizujących prenatalne dzieciobójstwo: „W Poznaniu cenzura skreśliła w »Czytanekach majowych« wszystkie zwroty dotyczące obrony życia nienarodzonych” (24 kwietnia 1971).

Warto, a nawet trzeba, czerpać z tej kopalni wiedzy i skarbcza nietuzinkowych, ciągle aktualnych refleksji wielkiego Prymasa Polski i wielkiego polskiego męża stanu. Pomimo pewnych uchybień redakcyjnych (widocznych w omawianym tu osiemnastym tomie) „Pro memoria” są wyjątkowym dziełem pozostawionym przez jedną z najważniejszych postaci w naszej, nie tylko dwudziestowiecznej, historii.

**Prof. Grzegorz Kucharczyk**

Źródło:

«Nasz Dziennik» nr z 4 maja 2024 r., s. M8

<https://wp.naszdziennik.pl/2024-05-04/381919,wyjatkowe-dzielo.html>

© «Nasz Dziennik»





Historia - Ictopia

## BOHATEROWIE BEZ ZIEMI



**General Stanisław Maczek**

*Fot. Archiwum*

Nie mogli wrócić do okupowanej przez Sowieców Polski.

W maju 1945 r. w Polskich Siłach Zbrojnych na Zachodzie służyło ponad 200 tysięcy żołnierzy. Liczebność oddziałów rosła, bo do wojsk generałów Władysława Andersa i Stanisława Maczka, stacjonujących w Wielkiej Brytanii, we Włoszech, w Holandii, na zachodzie Niemiec, docierali uwolnieni z obozów jeńcy wojenni z kampanii wrześniowej 1939 r., powstańcy warszawscy czy uchodźcy z zajętej przez komunistów Polski. Wierzyli, że wolny świat, pokonawszy niemiecką III Rzeszę, dokończy sprawiedliwego dzieła i rozpocznie się rozprawa z drugim państwem totalitarnym odpowiedzialnym za wybuch wojny – z sowiecką Rosją.

### NIEPOTRZEBNI

Gdy rok wcześniej żołnierze 2. Korpusu przełamywali niemieckie umocnienia na Monte Cassino, umożliwiając aliantom zwycięstwo na Półwyspie Apenińskim, waleczni Polacy byli na ustach całego świata. Dowódca frontu włoskiego, późniejszy marszałek polny Wielkiej Brytanii gen. Harold Alexander wołał w uniesieniu: „Jeżeli by mi dano prawo wyboru między jakimikolwiek żołnierzami, których bym chciał mieć pod swoim do-

wództwem – wybrałbym Was, Polaków”. Podobne reakcje były wtedy, gdy polscy żołnierze wyparli Niemców z Ankony i Bolonii, a także gdy wyzwalałi Francję, Belgię i Holandię.

Wdzięczność sojuszników trwała jednak krótko i stopniała wraz z politycznymi decyzjami podjętymi w Jałcie w lutym 1945 r. Wtedy to przywódcy Wielkiej Brytanii i USA, zasiadając do stołu rozmów z ludobójcą wszechczasów – Józefem Stalinem, zdecydowali o oddaniu powojennej Polski i państw Europy Środkowo-Wschodniej w sowiecką strefę wpływów. Generał Anders, który z goryczą wyrzucał to premierowi Winstonowi Churchillowi, usłyszał od brytyjskiego przywódcy: „Pan generał może już sobie swoje wojsko zabrać. Nie jest nam do niczego potrzebne”. Generał miał jednak nadzieję, że wkrótce dojdzie do światowej rozprawy z Sowietami. Jak długo to było możliwe, trzymał wojsko „pod bronią”, wierząc, że trwająca ponad tysiąc trzysta dni i nocy odyseja jego podkomendnych zakończy się szczęśliwie powrotem do Polski i defiladą zwycięstwa w Warszawie. Nadzieja przysła, gdy 5 lipca 1945 r. alianci przestali uznawać legalny rząd polski rezydujący w Londynie, a poparli marionetkowy Tymczasowy Rząd Jedności Narodowej zainstalowany przez Stalina w Warszawie. Premier Wielkiej Brytanii Clement Attlee komunikował bez skrępołów: „Demobilizacja PSZ została postanowiona. Rząd Jego Królewskiej Mości doszedł do porozumienia z rządem warszawskim odnośnie dobrego traktowania żołnierzy powracających do Polski i będzie jak najbardziej popierał ich powrót jako najlepsze rozwiązanie”. Wtórował mu minister spraw zagranicznych Anglii Ernest Bevin,

który w Izbie Gmin stwierdzał: „*Chociaż nie użyjemy siły, aby zmusić tych ludzi do powrotu, nigdy jednak nie ukrywałem naszego głębokiego przekonania, że z naszego punktu widzenia powinni oni powrócić do swego kraju i odegrać rolę w jego odbudowie*”.

## POWRÓT CZY EMIGRACJA

Przed polskimi żołnierzami pojawił się tragiczny dylemat: wracać do okupowanej przez Sowietów Polski czy pozostać na emigracji. Dla większości podkomendnych gen. Andersa powrót do rodzinnych domów był niemożliwy. Byli bowiem mieszkańcami Kresów Wschodnich, które w wyniku dyktatów jałtańskich Polska utraciła. Co więcej, jako byli więźniowie łagrów na „*niehumanitarnej ziemi*” poznali zbyt dobrze sowieckie metody działania. „*Powrót do Polski był niemożliwy – opowiadał zmarły przed rokiem płk Otton Hulacki z 6. Pułku Pancernego Dzieci Lwowskich, bohater spod Monte Cassino, Ankony i Bolonii – Balem się nie tyle aresztowania, ale tego, co komuniści potrafili zrobić z człowiekiem, wyciągając z niego zeznania. Balem się, że gdy będą mnie torturować, chcąc nie chcąc, mogę coś zdradzić, a przecież jako społecznik miałem kontakty i znałem wielu ludzi, ich powiązania*”. Na powrót zdecydowało się jednak ponad 60 tysięcy żołnierzy, głównie jeńców z kampanii wrześniowej i wywiezionych do obozów niemieckich powstańców warszawskich. Wracali też ci, którzy w kraju mieli rodziny, a nie wyobrażali sobie życia tułaczego na emigracji. Był wśród nich dominikanin o. Adam Studziński, bohaterski kapelan spod Monte Cassino, odznaczony Orderem Virtuti Militari. Gorzko wspominał ostatnie chwile na brytyjskiej ziemi: „*W Glasgow wsiedliśmy na statek. Orkiestra brytyjska, która nas żegnała, nieświadoma wydźwięku i znaczenia grała nam na pożegnanie mo-*

*tyw muzyczny z «Wesela» Wyspiańskiego «Miało, chacie, złoty róg...»*”.

Ich losy były różne. W najlepszym wypadku traktowani byli przez władze komunistyczne jako „*obywatele drugiej kategorii*”, którym utrudniano kształcenie czy zdobycie pracy. Tak działo się najczęściej z szeregowymi żołnierzami. Tragiczny los spotkał oficerów. As polskiego lotnictwa, bohater bitwy o Anglię, Stanisław Skalski, po powrocie do kraju został aresztowany i skazany na karę śmierci, zamienioną na dożywocie. Brutalnie torturowany, opuścił komunistyczne kazyMATY dopiero w 1956 r. Tragiczny finał miał również powrót blisko 300 zespanych kresowiaków, którzy postanowili wrócić do domów rodzinnych w Wilnie, Nowogródku, Grodnie, Baranowiczach czy Lwowie. W 1951 r. zostali przez sowiecką bezpiekę aresztowani i wywiezieni do obwodu irkuckiego, stając się po raz drugi w swym życiu katorżnikami sybiryjskimi. Ci, którzy przeżyli, wracali do domów dopiero w latach 60.

## BARMANI, WINDZIARZE, PORTIERZY

Śledząc z uwagą realia i losy tych, którzy wyjechali do Polski, zdecydowana większość oficerów i żołnierzy postanowiła pozostać na emigracji. 12 września 1946 r. gen. Anders polecił żołnierzom wstępować do Polskiego Korpusu Przysposobienia i Rozmieszczenia. Była to stworzona przez Anglików formacja, której zadanie polegało na demobilizacji żołnierzy i przygotowaniu ich do podjęcia pracy zawodowej. Zrozpaczonemu podkomendnym powtarzał: „*Czekać – to także forma walki. Dziś znowu musimy umieć czekać, wewnętrznie się przysposabiać i krzepić*”. Gdy mówił te słowa, komunistyczny rząd w Warszawie podjął decyzję o odebraniu mu polskiego obywatelstwa. Tak samo uczyniono z 75 bohaterskimi

dowódcami z lat wojennych. „Polski i Lwowa nikt mi z serca nie wyrwie” – mówił gen. Stanisław Maczek na wieść o tym haniebnym fakcie. Nie był to jedyny problem, z jakim legendarny dowódca 1. Polskiej Dywizji Pancerniej musiał się mierzyć. Aby utrzymać rodzinę, został robotnikiem fabrycznym, a później barmanem w pubie założonym w Edynburgu przez swojego podkomendnego. On – wyzwoliciel Gandawy, Axel, Bredy, dowódca, który nie przegrał żadnej bitwy i był postrachem dla Niemców, zmuszony był co wieczór nalewać piwo ku uciechu szkockich bywalców lokalu.

Nie był to przypadek odosobniony. Admirał Józef Unrug, dowódca obrony Helu w 1939 r., pracował w firmie zajmującej się połowem sardynek w Maroku. Dowódca Armii „Pomorze”, Władysław Bortnowski, został pielęgniarzem w szpitalu psychiatrycznym w Mabledon Park w Londynie. Dowódca lotnictwa w 1939 r. gen. Ludomir Rayski prowadził pralnię chemiczną, dowódca Armii Krajowej gen. Tadeusz Bór-Komorowski zatrudnił się w manufakturze wytwarzającej sztuczną biżuterię, a gen. Klemens Rudnicki dorabiał jako nocny stróż. Przedwojenny komendant główny Policji gen. Józef Kordian-Zamorski został windziarzem, a wybitny dowódca legionowy gen. Marian Żegota-Januszajtis utrzymywał się z hodowli pieczarek. Dowódca Samodzielnej Brygady Spadochronowej gen. Stanisław Sosabowski wspominał: „Przez 17 lat pracowałem w fabryce jako oficjalnie nieznan, prowadząc żywot podwójny, zwykłego robotnika przez 5 dni w tygodniu, jako ‘szeregowiec fabryczny’ – «Stan», oraz dostojny żywot polskiego generała, ponieważ «ojca» polskich spadochroniarzy, znanego wśród swoich i Brytyjczyków, Amerykanów i Holendrów”. Mimo



**General Władysław Anders**

*Fot. Archiwum*

tak trudnych warunków nie tracili jednak wiary w to, że kiedyś marzenie o niepodległej Polsce się spełni. „Żyjemy oczekiwaniem ostatniego rozdziału tej wielkiej przygody dziejowej. Czekamy i... wierzymy” – pisał w swych wspomnieniach gen. Anders, nadając im wymowny tytuł „*Bez ostatniego rozdziału*”.

*Jan Józef Kasprzyk*

Źródło:

«Nasz Dziennik» nr z 8 maja 2024 r., s.15.

//

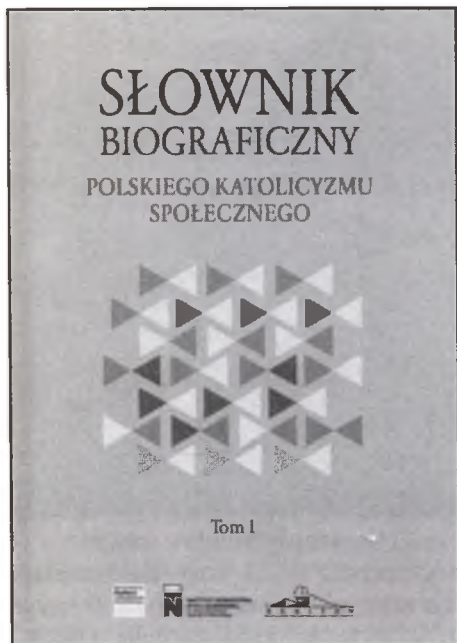
<https://wp.naszdziennik.pl/2024-05-08/381992,bohaterowie-bez-ziemi.html>

© «Nasz Dziennik».



Pamięć - Пам'ять

# NASZA PRACA NIE JEST NA MARNE



wzięciem naukowym podjętym w ramach działalności Instytutu Dziedzictwa Myśli Narodowej im. Romana Dmowskiego i Ignacego Jana Paderewskiego, który powstał na początku 2020 roku z inicjatywy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Wydawcy przyjęli założenie, że termin „katolicyzm społeczny” rozumieją bardzo szeroko, gdyż pragnęli *«ukazać sylwetki maksymalnie zróżnicowanych środowisk, które łączyła jednak inspiracja katolicyzmem»*.

W t. 1 wydanym w 2020 roku znajdziemy kilka interesujących biogramów ludzi związanych z ziemiami wschodnimi Rzeczypospolitej. Są tutaj przedstawieni m.in.: o. Józef Maria Bocheński OP (autor biogramu: Ariel Orzełek, s. 15-22, bł. Elżbieta Róża Maria Czacka (Monika Wiśniewska, s. 44-50), Mieczysław Engel (Michał Wołłejko, s. 80-83), Karolina Lanckorońska (Małgorzata Krupecka USJK, s. 273-279), św. Urszula Julia Ledóchowska (Małgorzata Krupecka USJK, s. 280-286), ks. Michał Rękas (bp Mariusz Leszczyński, s. 375-379).

W t. 2 wydanym w 2021 roku są przedstawieni m.in.: bł. s. Celina Rozalia Borzęcka CR (Monika Wiśniewska, s. 61-69), Sługa Boży Adolf Piotr Szelażek (Leszek Zygmunt, s. 411-419).

W t. 3 wydanym w 2022 roku są przedstawieni m.in.: bp Marian Józef Rechowicz (ks. Zygmunt Zieliński, Rafał Łatka, s. 301-308), abp Ignacy Tokarczuk (Mariusz Krzysztofiński, s. 363-371), Felcja Bronisława Żurowska (ks. Jarosław Wąsowicz SDB, s. 430-435).

W t. 4 wydanym w 2022 roku są przedstawieni m.in.: bł. Marcelina Darowska Kotowicz (Małgorzata Krupecka USJK,

Z nowych nabytków Biblioteki im. Stefana Kowaliwa

Od mojej Siostry, Joanny Kowalów i p. Wioletty Dobrowolskiej otrzymałem sześć tomów bardzo ciekawego wydawnictwa: «SŁOWNIK BIOGRAFICZNY POLSKIEGO KATOLICYZMU SPOŁECZNEGO» pod redakcją Rafała Łatki, Wydawnictwo Neriton (Warszawa, od 2020 roku).

Ostatnimi laty ukazała się bardzo ciekawa wielotomowa publikacja seryjna będąca niejako pokłosiem obchodów stulecia odzyskania niepodległości przez Polskę. «Słownik Biograficzny Polskiego Katolicyzmu Społecznego» jest przedsię-



s. 29-34), Czcigodny Sługa Boży Serafin Alojzy Kaszuba (Piotr Olechowski (s. 89-95), Sługa Boży Władysław Rafał Kiernicki (Piotr Olechowski, s. 95-100). Sługa Boży Henryk Mosing (Piotr Olechowski, s. 208-214). Sługa Boży Władysław Wagnas (Piotr Olechowski, s. 366-369. Wacław Michał Artur Zaleski (ks. Jarosław Wąsowicz SDB, s. 391-395), s. Barbara Teresa Żulińska CR (Monika Wiśniewska, s. 402-408).

W t. 5 wydanym w 2023 roku są przedstawieni m.in.: bł. Władysław Bukowiński (Piotr Olechowski, s. 46-49), ks. Karol Jastrzębski (Piotr Olechowski, s. 91-95), Zofia Anna Kossak-Szczucka (Piotr Boroń, s. 145-158), Sługa Boży Jan Olszański (Piotr Olechowski, s. 273-277), bp Jan Purwiński (Piotr Olechowski, s. 311-313), Irena Sandecka (Piotr Olechowski, s. 314-317), abp Bolesław Twardowski (Grzegorz Chajko, s. 387-393).

W t. 6 wydanym w 2023 roku są przedstawieni m.in.: bł Jan Beyzym (Anna Boroń, s. 28-33), s. Bolesława Lament (Monika Waluś, s. 200-204), ks. Augustyn Mednis (Piotr Olechowski, s. 232-236), abp Jan Paweł Woronicz (Martyna Deszczyńska, s. 382-393), Sługa Boży ludwik Wrodarczyk OMI (Piotr Olechowski (s. 393-397).

Cieszę się, że w literaturze biogramów cytowane są publikacje książkowe «Wołania z Wołynia» i moje artykuły. Nasza praca nie jest na marne.

**ks. Witold-Yosif Kovaliv  
vel ks. Witold Józef Kowalów**

9 czerwca 2024 roku



Chcesz abyśmy przetrwali i rozwijali się?

Wesprzyj projekt «Wołanie z Wołynia»  
ISSN 1429-4109

Wydawca czasopisma i książek:  
Stowarzyszenie Osrodek «Wołanie z Wołynia»

ul. Miłośników Podhala 129  
34-425 Biały Dunajec

vykovaliv@gmail.com  
konto:

PBS ZAKOPANE O/BIAŁY DUNAJEC  
nr 77 88210009 0010 0100 1892 0001

Mimo choroby, odstawienia na «boczny tor» moja misja nie zakończyła się!

Bardzo serdecznie dziękuję wszystkim Darczyńcom, dzięki którym mogę kontynuować i rozwijać swoją pracę. Dziękuję za pomoc w zakupieniu książek i literatury dla naszej Biblioteki, nieodzownych dla dalszej pracy redakcji «Wołania z Wołynia» oraz innych badaczy, pracowników naukowych, studentów i zainteresowanych szeroko pojętą tematyką wschodnią i wzajemnymi stosunkami na niwie kultury.

**ks. Witold-Yosif Kovaliv  
vel ks. Witold Józef Kowalów**

E-mail: vykovaliv@gmail.com

konto:

Bank Pocztowy  
nr 17 1320 1537 0286 7269 3000 0001



Z życia Kościoła na Wołyniu - З життя Церкви на Волині

## BŁOGOSŁAWIONY STANISŁAW KOSTKA BIBERSTEIN STAROWIEYSKI MĘCZENNIK (1895-1941)

I dziś nie brak Kościołowi męczenników, w których ukazuje się w najwyższy sposób miłość Boga. Również wtedy, gdy nie wymaga się od nas próby męczeństwa, wiemy, że kult Bogu przyjemny domaga się takiej wewnętrznej gotowości, i znajduje realizację w radosnym i pełnym przekonania świadectwie spójnego Chrześcijańskiego życia wobec świata w tych środowiskach, do których Pan nas posyła, byśmy Go głosili (Benedykt XVI, *Sacramentum Caritatis*).

Artykuł przedstawia postać wyjątkową – męża, ojca, ziemianina i działacza Akcji Katolickiej, prowadzącego i finansującego działalność charytatywną i Ewangelizacyjną, którego ziemską pielgrzymkę zakończyła męczeńska śmierć w hitlerowskim obozie koncentracyjnym Dachau. Służy temu, by Wierni poznali życie Męczennika i modlili się za Jego przyczyną. Zawiera min. krótką biografię i podstawowe informacje nt. procesu beatyfikacyjnego. Więcej informacji zainteresowani znajdą w bibliotekach i internecie.

Stanisław Kostka Biberstein Starowieyski przyszedł na świat w dniu 11 maja 1895 r. w Ustrobnie k. Krosna, w rodzinie Stanisława Jana i Amelii z Łubieńskich. Przodek Bibersteinów kilka wieków wcześniej przybył z Niemiec i osiadł w Starej Wsi k. Brzozowa. Rodzice Błogosławionego angażowali się w życie Kościoła: ojciec – ziemianin, dr praw, Szambelan Papieski i redaktor dziennika Ruch Katolicki; matka – działaczka So-

dalicji Mariańskiej i organizatorka rekolekcji. W myśl dewizy Św. Piusa X *«instaurare omnia in Christo»* (Ef., i), przepajali porządek spraw doczesnych duchem Ewangelicznym i go doskonalili. Powołań nie brakowało: brat ojca został księdzem, dwie siostry – zakonnicami. Podobnie, dwie siostry matki, wstąpiły do klasztoru; ich krewnym był słynny rekolekcjonista – Sługa Boży ks. Bernard Łubieński CSsR.

Po maturze w słynnej szkole w Chyrowie, w 1914 r., Bł. Stanisław rozpoczął praktykę w majątku ojca i zapisał się na Uniwersytet Jagielloński, na studia prawnicze, ale ich kontynuację przerwał wybuch wojny. Z armii austriackiej odszedł jako porucznik. Jak wielu Jego rówieśników, np. Bł. Michał OP (Jan Chrzyciel Czartoryski), walczył później z nacjonalistami ukraińskimi i bolszewikami. Odznaczony Krzyżem Walecznych i Orderem *Virtuti Militari*, z nadzarpniętym zdrowiem, w 1921 r., przeszedł w randze kapitana, do rezerwy. W sierpniu 1921r. Bł. Stanisław poślubił Marię Szeptycką, córkę Aleksandra i Izabeli z Sobańskich. Rodzice żony należeli do Sodalicji Mariańskiej, a później – do Akcji Katolickiej. Dwaj jej stryjowie byli duchownymi obrządku Greko-Katolickiego: Bł. Klemens, zakonnik, Męczennik komunizmu (1869-1951) i Andrzej – metropolita Lwowski; do zakonu wstąpiła też siostra żony.

Małżonkowie zamieszkali w Łaszczowie, k. Tomaszowa Lubelskiego. Bł. Stani-

sław objął majątki o łącznym areale ok. tysiąca hektarów i zajął się rolnictwem, wykazując w tym kierunku duże uzdolnienia. Studiów prawniczych nie ukończył. W 1922 r. urodził się syn Ignacy, w 1929 r., szóste i ostatnie dziecko – córka Elżbieta. Atmosfera domu była religijna: pacierz poranny odmawiany indywidualnie, modlitwa przed i po posiłku, wieczorem wspólna modlitwa i rachunek sumienia; szczególny szacunek dla Niedzieli – Dnia Pańskiego: nie wykonywano wtedy nie tylko prac polowych, ale, konsekwentnie, żadnych niekoniecznych czynności, które by absorbowały pracowników, choćby kierowcę. Od dzieci Ojciec wymagał szacunku dla drugich, prawdomówności, odwagi, punktualności. Ziemia była urodzajna i majątki dawały spory dochód, ale warunki życia: wystrój domu, strój, jedzenie, były daleko skromniejsze, niż pozwalały na to status rodziny. Na dom zaadaptowano dawną oficynę, ponieważ Bł. Stanisław nie zdecydował się na odbudowę pałacu łaszczowskiego zniszczonego w 1915 r. Uznał, że wobec panującej biedy, pieniądze należy przeznaczać na ważniejsze sprawy. *«Nie skarbcie sobie skarbów na ziemi, gdzie rdza i mól psuje, i gdzie złodzieje wykopywają i kradną. Ale skarbcie sobie skarby w Niebie, gdzie ani rdza, ani mól nie psuje, i gdzie złodzieje nie wykopują, ani kradną»* (Mt VI). A pomoc, jaką Bł. Stanisław świadczył potrzebującym, była znaczna – troszczył się o zatrudnionych w majątku pracowników i ich rodziny, wspierał rolników z okolicznych wsi i biedotę: drewnem, zbożem, pieniądzem, pomocą w znalezieniu pracy. W piątki przyjmował, albo odwiedzał, razem z proboszczem z Łaszczowa, ks. Dominikiem Majem, parafian najuboższych. Tak to porządek spraw doczesnych przepajał duchem Ewangelicznym i go doskonalił. Znajdował przy tym czas na aktywną działalność Ewangelizacyjną, uzgadnianą, oczywiście, z Władzą Kościoła – Ordynariuszem Lubelskim, któ-

rym był wówczas Biskup Marian Fulman. W 1932r. Bł. Stanisław został wiceprezesem Diecezjalnego Instytutu Akcji Katolickiej w Lublinie, a w 1935 roku – prezesem. Organizował pielgrzymki na Jasną Górę, a w Łaszczowie – dni skupienia i rekolekcje (również dla pracowników majątku). Głosili je tacy księża jak Sługa Boży o. Jacek OP (Adam Woroniecki), ks. Jan Rostworowski TJ, czy ks. Jan Piwowarczyk. Na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim zainicjował doroczne zjazdy inteligencji Katolickiej, a w swoim powiecie organizował koła charytatywne i stowarzyszenia Katolickie. W odczytach zachęcał do zapoznawania się z Katolicką nauką społeczną, urządzał kursy dla instruktorów Akcji Katolickiej, wspierał kształcenie seminarzystów i katechetów, finansował kolportaż prasy i książek Katolickich, organizował obiegowe wypożyczalnie. Środki formacyjne kierował do różnych grup społecznych: ziemian, rolników, robotników i nauczycieli (w tej grupie zawodowej szerzył się komunizm). Za pracę na niwie Kościoła, otrzymał od Ojca św. Piusa XI w 1934 r., tytuł Szambelana. Świeccy praktykują apostołstwo przez swą działalność skierowaną ku Ewangelizacji i uświęcaniu ludzi i ku przepajaniu duchem Ewangelicznym oraz doskonaleniu, porządku spraw doczesnych, by swoim działaniem w tym porządku, jawnie świadczyli o Chrystusie i służyli zbawieniu ludzi (Dekret *«Apostolicam actuositatem»*, 1965 r.).

Ta aktywność była rezultatem życia duchowego, jakie Błogosławiony rozwijał w sobie – najpierw w ramach Sodalicji Marińskiej, później dodatkowo, jako działacz Akcji Katolickiej. Razem z żoną uczestniczył codziennie we Mszy Świętej i przystępował do Komunii Świętej, praktykował rozmyślanie, a dzieci pamiętały Ojca klęczącego i zagrożonego w długiej nieraz modlitwie. *«Nie może być autentycznego świadectwa Chrześcijańskiego bez modlitwy»*, jak nam przypomina Św. Jan Paweł II (Homilia, 1997 r.).

Brał udział Bł. Stanisław w rekolekcjach i bardzo je cenił. Widać w zapiskach rekolekcyjnych głęboką pokorę, żarliwą troskę o dusze i pragnienie wypełnienia Woli Bożej: *«Czegoż nie warto zrobić i poświęcić, by tyle dusz ginących ratować, o Panie Jezu! Panie, miej litość nad marnym i niegodnym sługą Twoim, daj światło i siły do wypełnienia Twojej najświętszej Woli – o Jezu, miłosierdzia»*. Sakramenty Święte, modlitwa i rekolekcje mają również bronić przed pułapką aktywizmu. Znaczący duchowiec ksiądz Aleksander Żychliński (1889-1946) w książce *«Wtajemniczenie w umiejętność świętych pisze: w nieroztropnym kulcie zewnętrznej gorliwości tkwi wielkie niebezpieczeństwo, a kto gorliwośćią zewnętrzną chce zastąpić własną doskonałość wewnętrzną, oszukuje samego siebie...»* W 1939 r. Błogosławiony poprosił Biskupa Fulmana, żeby ten wystąpił do Episkopatu o poświęcenie Narodu Niepokalanemu Sercu Matki Bożej, co istotnie nastąpiło, już po wojnie, w Święto Narodzenia Matki Bożej, w 1946 roku.

W sierpniu 1939 r. Bł. Stanisław nie został zmobilizowany do wojska – może z powodu stanu zdrowia, może ze względu na swoją wyjątkową aktywność w ramach Akcji Katolickiej. W czasie kampanii wrześniowej udzielał pomocy żołnierzom i uchodźcom. Po ustaleniu nowej granicy, Łaszczów znalazł się pod okupacją hitlerowską – Błogosławiony spieszył wówczas z różnorodną pomocą: wspierał aresztowanych Ordynariusza Lubelskiego i biskupa sufragana Władysława Goralą, księży i jak przed wojną – okoliczną ludność. Zarówno działalność Bł. Stanisława pod okupacją, jak i ta przedwojenna, musiały przesądzić o jego aresztowaniu – reprezentował typ zamożnego i aktywnego społecznika Katolika, a więc należał do skazanych przez reżymy totalitarne na zagładę. W dniu 19 czerwca 1940 r. Bł. Stanisław został aresztowany przez tajną policję hitlerowską Gestapo. Tego samego dnia aresztowa-

wano Jego teścia – Aleksandra Szeptyckiego oraz ks. proboszcza Maja. Przez więzienia: zamojską Rotundę (tam zmarł Al. Szeptycki) i lubelski Zamek, zostali z ks. Majem przewiezieni do obozu koncentracyjnego Oranienburg-Sachsenhausen, k. Berlina. W tym obozie kilka lat później poniósł śmierć męczeńską również sufragan lubelski Biskup Władysław Goral. I tu Bł. Stanisław pomagał współwięźniom – przynosił im Komunię Świętą. We wrześniu 1940 r. został przewieziony do obozu koncentracyjnego Dachau, k. Monachium (nr obozowy 16532), słynnego z prześladowania Katolickich księży i zakonników – tu poniósł śmierć męczeńską min. Bł. Biskup Michał Kozal. Nieco później trafił do tego obozu również ks. Dominik Maj. I w Dachau Bł. Stanisław pomagał: zachęcał współwięźniów – zwłaszcza, gdy pojawiały się pogłoski o oddzieleniu duchownych od świeckich – do przystępowania do Sakramentu Pokuty i przynosił im Komunię Świętą. Tak Błogosławionego wspominał ks. Maj: swoją niezwykłą pogodą ducha i męstwem umacniał innych. Iluż ludziom ułatwił Spowiedź Świętą, a wiemy, jaki to był potężny środek do wytrwania. Wielu z nas zaświadczyć może, jak organizował i pomoc materialną, wielkodusznie dzieląc się z najbardziej potrzebującymi. A wiadomo, że sytuacja Bł. Stanisława – ziemianina i działacza Katolickiego była szczególnie ciężka. W zachowanych listach z obozu, widać troskę o rodzinę, o współpracowników, czy potrzebujących pomocy mieszkańców wsi. Ale zwracał też uwagę – powściągliwie, bo przecież listy cenzurowano – na to, co ważne w życiu duszy. W tym trudnym dla całej Rodziny, czasie, przypominał: dobry Ojciec troszczy się o nas, i przysyłał życzenia, żeby wszyscy byli pełni radości, co przywołuje znane fragmenty z Ewangelii Św. Mateusza (VI) i Listu Św. Pawła Apostoła do Filipian (IV). Tak, na pół roku przed śmiercią, Bł. Stanisław pisał do ukochanej żony: chcę Ci za całe ży-



cie podziękować, za Twego ducha poświęcenia, troskę, a specjalnie za Twój przykład życia i myślenia o nas wszystkich... Warunki obozowe odbiły się na zdrowiu Błogosławionego – odnowiły się problemy żylne nóg, a brak właściwej opieki medycznej, praca ponad siły i niedożywienie spowodowały poważne osłabienie organizmu. Na początku kwietnia 1941 r. stan Jego zdrowia uległ znacznemu pogorszeniu. We Środę Wielkiego Tygodnia został dotkliwie pobity w szpitalu obozowym: więzień-nadzorca rewiru kopał Go po głowie i złamał Mu żebra. Wizyta w szpitalu w Wielki Piątek również zakończyła się pobiciem. W tym stanie Bł. Stanisław, spodziewając się rychłej śmierci, poprosił o Spowiedź i Komunię Świętą – wyspowiadał go ks. Dominik Maj. Opatrzony Świętymi Sakramentami, zmarł w nocy z Wielkiej Soboty na Niedzielę Wielkanocną ok. godziny pierwszej, to jest 13 kwietnia 1941 r., w czterdziestym szóstym roku życia. Doczesne szczątki Bł. Stanisława spalono w krematorium. Żonie przesłano urnę z prochami oraz zawiadomienie, że Mąż zmarł na zapalenie płuc. Urnę złożono na cmentarzu w Łabuniarach, gdzie znajduje się dotąd.

W 1992 roku rozpoczął się proces beatyfikacyjny biskupów, księży, zakonników i Wiernych świeckich, pochodzących z różnych diecezji, którzy z rąk hitlerowców ponieśli w czasie II wojny światowej, śmierć z nienawiści do Wiary. I do tego grona włączono wspomnianych już: Biskupa Władysława Goralą, o. Michała OP i właśnie Stanisława Biberstein Starowiejskiego. Postępowanie na etapie diecezjalnym prowadził Ordynariusz Włocławski, a beatyfikacja Stu Ośmiu Męczenników miała miejsce w Warszawie, w dniu 13 czerwca 1999 roku. Kościół czci Bł. Stanisława w dniu 12 czerwca, tego samego dnia, kiedy pozostałych Błogosławionych z grona Stu Ośmiu Męczenników.

Za modlitwę można wziąć np. Kolektę odmawianą w Diecezji Zamojsko-Luba-

czowskiej w dniu 12 czerwca, która jest dostępna w internecie (tu, nieco zmodyfikowana): Wszechmogący, wieczny Boże, Ty dałeś błogosławionemu Stanisławowi udział w męce Chrystusa, wspomóż swoją łaską naszą słabość, abyśmy naśladowując męczennika, który nie wahał się umrzeć za Ciebie, odważnie wyznawali Cię naszym życiem. Przez Pana naszego Jezusa Chrystusa, Twojego Syna, który z Tobą żyje i króluje w jedności Ducha Świętego, Bóg, przez wszystkie wieki wieków. Amen., dodając *«Ojcze nasz»*, *«Zdrowaś Maryjo»* i *«Chwała Ojcu»*, czy inne modlitwy; można wybrać również którąś z Kolekt z modlitw Mszałnych o męczennikach (dostępne w internecie). O łaskach otrzymanych za wstawiennictwem Bł. Stanisława, należy powiadomić pisemnie Kurię Diecezji Zamojsko-Lubaczowskiej, lub Kurię Metropolitalną Lubelską.

\*

Życie Bł. Stanisława było wyjątkowe jeszcze przed męczeństwem – udowodnił, że, można być mężem, ojcem sześciorga dzieci, pracodawcą i żyć w stanie łaski uświęcającej i gorliwie szerzyć Wiarę. My zaś, Wierni świeccy, za łaską Bożą, jeśli zechcemy, możemy, stosownie do naszej sytuacji, Bł. Stanisława, naśladować.

Służba w wojsku i gospodarowanie było u nas zajęciem zwyczajnym od wieków, ale wyróżnia Bł. Stanisława wyjątkowe zaangażowanie w dzieło Ewangelizacji. Mógł wstąpić do zakonu, jak Bł. Michał OP, który wcześniej był żołnierzem, rodzice działali w Sodalicii Mariańskiej i organizowali w swoim pałacu rekolekcje, a Jego dwaj bracia zostali księżmi. Mógł wstąpić do zakonu, jak Bł. ks. Jan Beyzym TJ, który zanim został gorliwym misjonarzem i budowniczym nowoczesnego szpitala dla trędowatych na Madagaskarze, też wykazywał uzdolnienia do spraw gospodarskich. Błogosławiony zdecydował się przepajać porządek doczesny duchem Ewangelicznym jako Wierny świecki.

Jedyna pamiątka, zachowana po Bł. Stanisławie, poza nielicznymi zapiskami i dokumentami, to medalik z wizerunkiem Św. Piusa X. Dewizą tego pontyfikatu, którego schyłek przypadł na lata wczesnej młodości Bł. Stanisława, było właśnie: *«wszystko odnowić (naprawić) według nauki Chrystusa»* (Ef., 1). Z jaką żarliwością Błogosławiony realizował tę dewizę w swoim dorosłym życiu...

Pisał Bł. Stanisław: *«Czegoż nie warto zrobić i poświęcić, by tyle dusz ginących ratować, o Panie Jezu!... proszę Cię, Panie, za siebie i innych... Zmiłuj się, Panie, i mnie pozwól innych z toni ratować...»* Jakież musiało być oddziaływanie i jakie owoce tych wszystkich bogatych środków duszpasterskich, do których Bł. Stanisław się uciekał dla ratowania dusz. Ilu ludzi, dzięki modlitwie w czasie zorganizowanych przez Bł. Stanisława, wydarzeniach, dzięki wskazówkom otrzymanym na rekolekcjach, czy kursach, dzięki rozprowadzanej prasie Katolickiej i książkom, czy wreszcie dzięki pomocy w znalezieniu pracy i wsparciu finansowemu, poprawiło swoje życie, ilu się nawróciło, a ilu uniknęło błędnych decyzji, które tak często waży o ludzkich losach...

Jednak Błogosławiony to wzór aktualny może przede wszystkim dlatego, że nadeszły dla Kościoła Katolickiego czasy ciężkie, o czym mogliśmy się przekonać jesienią ub. roku: widzieliśmy niszczenie Świątyń i inne wystąpienia anty-Katolickie o skali dotąd na naszych ziemiach niespotykanej... Daje nam Bł. Stanisław przykład męstwa i udowodnia, że prześladowanie nie musi nas zasmucać, ani trwożyć i że za łaską Bożą, możemy, jak On, osiągnąć chwałę męczeństwa. Ojciec św. Pius XI w homilii w czasie Kanonizacji Bł. Andrzeja Boboli, w 1938 r., powiedział, że *«rzeczą Chrześcijaństwa jest dokonywanie wielkich dzieł i znoszenie cierpień (prześladowań)»*. W dniach od 25 do 29 czerwca 1937 roku. Błogosławiony wziął w Poznaniu udział w Międzynarodowym

Kongresie Chrystusa Króla. Jednym z prelegentów był wspomniany ks. Al. Żychliński. Wracając z Kongresu, Bł. Stanisław odwiedził w Niepokalanowie Św. o. Maksymiliana OFMConv. Spotkali się zakonnik i świecki, którzy – każdy w ramach swojej aktywności Ewangelizacyjnej – nie szczędzili wysiłku dla szerzenia nauki Kościoła również za pomocą prasy Katolickiej. W 1940 r. i jeden i drugi zostali uwięzieni w hitlerowskich obozach koncentracyjnych – Oświęcimiu i Dachau, a w 1941 r. ponieśli w tych obozach śmierć męczeńską ... Jednym z zapraszanych do Łaszczowa rekolekcjonistów był dawny rektor szkoły w Chyrowie – ks. Jan Rostworowski TJ, zaangażowany, przynajmniej od czasu I wojny, w szerzenie kultu Św. Andrzeja Boboli (1591-1657). Może właśnie dlatego, a może i niezależnie, Bł. Stanisław wziął udział w uroczystości Kanonizacji Męczennika, w Bazylice Św. Piotra, w Niedzielę Wielkanocną, dnia 17 kwietnia 1938r. Święty Andrzej Bobola Ewangelizował ludność okolic Pińska i Janowa Poleskiego: obchodził miasteczka i wioski, głosił kazania i nauczał Katechizmu. I za ten trud poniósł śmierć męczeńską. Niemal równo po trzech latach od uroczystości Kanonizacyjnych, również w Niedzielę Wielkanocną, śmierć męczeńska przypadła w udziale Bł. Stanisławowi ...

*«Męczennik jest najbardziej autentycznym świadkiem prawdy o życiu... po dziś dzień świadectwo męczenników nie przestaje fascynować, znajduje uznanie, przyciąga uwagę i pobudza do naśladowania. Powód, dla którego ufamy ich słowu, jest zaś taki, że dostrzegamy w nich oczywiste świadectwo miłości, która nie potrzebuje długich wywodów, aby nas przekonać»* (Św. Jan Paweł II, *«Fides et ratio»*).

**Roman Domański**



Literatura - Airepatypa

Ułás SAMCZUK  
W O Ł Y Ń. Powieść w trzech tomach  
tom III: OJCIEC I SYN  
rozdział XI, część pierwsza

W chacie Matwieja dawno nie było tak ciasno. Wieczór. Nad stołem wisi lampa naftowa numer osiem. W piekarniku piecze się. Na ławie siedzi Straton, Iwan Kuszka, Kuźma Zaporuka, Choma Et-ten... Wszyscy oni palą. Nad ich głowami wiszą kłęby dymu. Za stołem siedzi Wołodźko. On jest rozebrany do ko-szuli, kołnierz rozpięty, twarz ogolona, umyta, świeża. Włosy starannie zaczesane, z przedziałkiem z lewej strony. Przed nim talerz jajecznicy. Je widelcem i rozmawia z sąsiadami. Matwiej siedzi z boku na stołku, założył nogę na nogę i słucha opowiadania syna. On właśnie wrócił z więzienia.

Za oknem zawierucha i raz po raz sy-pie śniegiem w szyby. Wołodźko mówi spokojnie, obojętnie, jakby zrobił zwy-czajną przechadzkę do miasta i z powrotem. Ruchy jego zdają się mniej ener-giczne, ale bardziej celowe i pewniejsze... Głos jakby stał się niższy, oczy patrzą pewnie i równo.

– Toż on, ij-bo, w tej ciupie się popra-wił, – mówi Iwan Kuszka, witając się z Wołodźką.

– To może by i was, kumie, tam postać, – odpowiedział na to Straton. Na to, jak zazwyczaj, wszyscy odpowiedzieli przy-jaznym śmiechem...

Wołodźce było przyjemnie być znowu, między tymi surowymi tworam, ludzkich podobizn, z ich niezmiennością przyrody,



Ułás Samczuk

Fot. Wikimmedia Commons

co swoim wyglądem, sięga, możliwe że w dalekie prawieki przeszłości i których, jak myślał, może opuścić na zawsze i więcej do nich nie wrócić. On jeszcze nie może przyjść do siebie... Stało się coś niespo-dziewanego. Jeszcze tego samego ranka – harmider, zmartwienia, ciasnota, smród, graty, a oto znowu zapach tytoniu i cie-pło rodzinnego łóżka... Rano, o dziewią-

tej godzinie, wywołali go do kancelarii „rzeczami”, bał się, że to może być wyjazd do innego więzienia, a tu niespodziewanie powiedzieli, że on może wyjść na wolność. Zaszedł jeszcze do starosty załagodzić sprawę paszportu, biegał po mieście, aby znaleźć jakiś transport, a teraz oto znowu jest w domu... Przed nim ci oto mężczyźni. Rozmawiają, jak zawsze, o „porządkach na świecie”, o Polsce, która w ich mniemaniu, „nie wytrzyma długo”, o „sowietach”, którzy, jak mówią, „zmienili się”, o cenie żyta, o wywozie gnoju na pola... Straton, podobnie jaki kiedyś, opowiada o Antychryście-Trockim, bez przerwy pali i te swoje grubawe papierosy, z machorki i papieru gazetowego, od czego końce jego palców i zarost pod nosem, nabrały koloru rudej gliny. Iwan Kuszka kupuje znowu ziemię i na wiosnę wyjeżdża z Tylawki gdzieś tam za Szumsk, pod samą granicę. Jego liczna rodzina tak się powiększyła, że jest zmuszony szukać większego gospodarstwa. Kuźma przytył, wzbogacił się, pobudował nową murowaną chatę, pomalował ją różową farbą, pokrył gładką siwą dachówką. Ma w rodzinie tylko dwie córki i to mu wystarcza. Choma Et-toje wyraźnie się postarzał, jego i tak szpakowata broda całkiem pobielała, jego starszy syn jest kowalem i dawno się usamodzielniał, przeniósł na chutor, a mieszka teraz z młodszym, niemym Romanem i najmłodszym Oleksym.

Wszyscy ci mężczyźni, z którymi Matwiej miał do tej pory tyle kłopotu, już dawno tu się uspokoili, wrosli w nowe miejsce i bardzo go polubili. Jednak, jak i na początku, trzymają się od wsi z dala. Ich mało obchodzi sprawy wsi, oni są sami sobie i w sobie... I dziwią się, czemu Wołodźko cały czas tam się kręci. Co jemu do wsi? Aby tylko drażnić policję?

Ale, jak wiadomo, Wołodźko myślał o tych sprawach nieco inaczej, wieś dla

niego, to żywa, wielka, bliska sprawa, od jakiej zależy przyszłość całego narodu. Wszystkie te „wiejskie sprawy”, to nie tylko wiejskie sprawy, ale także jego osobiste sprawy, jego rodziny, przyszłości, życia, jako życia i jak księżyc pod słońcem. I zwłaszcza teraz. Oto on się dowiedział, że w czasie jego nieobecności we wsi wzmocnił się jeden niebezpieczny ruch, do znaczenia doszedł Jon, który niespodziewanie ożenił się z Hanką i teraz tam na całe przewodzi.

I nawet oto zaraz, nie zważając na wieczorną porę, ani na to, że dopiero co przybył, gdy tylko się najadł, wstał i począł ubierać się. Nastia ze strachem, jednak go zapytała:

– Co? Ty chcesz wyjść? A dokąd?

– Wyjdę do wsi, – odburknął Wołodźko.

– Ale tam pada... Świata nie widać...

– Komu trzeba, – widać – odpowiedział spokojnie.

Matwiej, jak zwykle, nie wtrącał się, a sąsiedzi się dziwili. Po chwili Wołodźko był ubrany, wyszedł i poszedł pod wiatr w stronę zachodu. I gdy wyszedł, poczuł tyle energii i siły, że niemal nie szedł, a gnał, biegł, leciał. Chciał szybciej tam być. O, jak on jest zrośnięty z tą surową przestrzenią, z słomiano-białymi chatkami, tymi oświetlonymi okienkami. Z tymi mężczyznami, ciotkami, zapachem dymu i gnoju, szczekaniem psów, skrzypieniem wrót i studziennych żurawi. Tak. Wieś. Oto ono dokoła w ciemności, tu zaciszniej, wiatr śmiga po wierzchołkach drzew i szumi, sypiąc w oczy drobnym śniegiem... Okieneczka w ciemności ledwie majaczą, ciemna zawinięta postać, „dobry wieczór”, pod nogami grząska, biała równina.

A oto i czytelnia, wszystkie okna świecą się, przez nie widać ludzkie postaci w środku. Wołodźko decyduje nie wchodzić



od razu do czytelnicy, to by narobiło za wiele zamętu.

Czy nie lepiej byłoby znaleźć Serhija i dowiedzieć się, co tu, właściwie się dzieje, ale on jest na pewno tu w czytelnicy. Zdecydował mimo to iść do Serhija i gdyby go nie zastał w domu, poprosiłby kogoś, aby go zawołał.

Ale Serhij był w domu i nie sam, a z nim Kindrat, i nawet Anton. Zwyczajnie się nudzili z pochylonymi głowami i rzucali niepotrzebnymi słowami i kiedy otworzyły się drzwi chaty i w nich pojawił się w swoim żółtym kożuszku i czarnej czapce Wołodźko, oni wszyscy trzej zerwali się z miejsc, jak oblani ukropem.

Święty, święty, święty! Czy to nie zjawia, chłopcy! – wykrzyknął, zwykle cichy, Serhij.

Amen! Rzeczywiście! Zdrowia, kozaczuki! – energicznie krzyknął Wołodźko i mocno ścisnął każdemu rękę. – Co nowego?

– Co nowego! – odezwał się ponuro Kindrat. – Tu Bracie bez ciebie, po prostu cyrk. Ot, siedzimy i radzimy. Dobrze, że przyszedłeś – teraz decyduj. U nas wojna..

– Co za wojna? – roześmiał się Wołodźko.

– Jon. Ten suczy syn, robi zamach na czytelnicy i spółdzielnię. Opowiedz – Kindrat zwrócił się do Serhija.

– E-e-e! – dosadnie mówił Serhij, i jego górna warga z zarostem widocznie się wzdrygnęła. –

– Jona ty znasz... Chodził, chodził, aż dochodził się... Teraz on tu pan, Trocki... Jak tylko ty wyszedłeś – zaczął zbierać i namawiać... I na ciebie wskazywał... Dziwy, on opowiadał... Fe! I wiesz poszło za nim... I Ilko już tam, i Nikon tam, i Demin chwytą się... Pobral się z Hanką, a ona teraz Klara Zetkin, namawia dziewczyny... Chcą przejąć kooperatywę... Stary zarząd... Ty wiesz. Rona –

szef. Ilko – sekretarz, ja – księgowy, Kindrat, Anton i Simon – członkowie... Ależ Simon, wstyd powiedzieć... Pijak, nierób, jego wciągnął Rona do towarzystwa „mokręgo klubu”. A ja już byłem w Krzemieńcu i mi tam powiedzieli, jak tylko przyjdą komuniści, – koniec naszej ławeczki... Teraz do nas przenieśli „posterunek”, w chacie diaka, siedmiu policjantów, po wsi awantury... Na Boże Narodzenie Jon zrobił skandal w cerkwi – zebrał swoją hałstę, zaszli do cerkwi w czapkach z papيروسami w zębach... Ludzie o mało go nie rozerwali. Teraz oni zbierają podpisy, aby zrobić nadzwyczajne zebranie i jutro to ma być... Ja, Anton i Kindrat zadecydowaliśmy walczyć. Do ostatniego. Przeciwno Jonowi... A teraz jesteśmy ciekawi, co ty na to...

Wszyscy trzej patrzyli na Wołodźkę.

– Ja z wami – powiedział on. – Jasne. Ja tu i siedłem, ale nie doszedłem, i do brze, że nie doszedłem, a za naukę zapłaciłem, bo widziałem na własne oczy ludzi z tego osławionego raju... Tysiącami uciekają... A tu my byśmy mieli sami leżeć w jego łapy. Chłopcy! Mówię. To nie bolszewizm, to dżuma! Z Jonem będziemy walczyć... Do ostatniego! Albo my, albo on. Na to wstał Anton, a jego biaława postać sięgała pod samą belkę.

– Ty Wołodźko, wywołałeś tego wilka i jego musisz wygonić. Wiesz kipi, jak kocioł, po chatach się kłóć. Ja wczoraj jednemu chłopcu wybiłem kilka zębów. Idź ty w czorty z tymi swoimi leninami... A on do mnie z pięściami... O-o, gdy już do matki zajeżdżasz, to wara! Trzasnął go po zębach, że ten poleciał w kominek, a dwa zęby wypuść do śmieci. Na mnie chcieli się rzucić, ale się nie udało. – I Anton obójnie podniósł swoją pięść. Wołodźko z respektem patrzył na jego barki.

Zatem Jon. Ech! On ma jeszcze wszystkie zęby twardą rękę – dorzucił Kindrat.

No, cóż... On ma zęby, – ja mam zęby. Będziemy się gryzli – rozłożył niezgrabnie ręce Anton.

– A wiecie... Ja słyszałem, – powiedział Kindrat, – Jon chce otworzyć swoją „lawkę”. Na miejscu kozaka... W Grigorowej chacie...

– On kłamie... – odezwał się Anton.

– Jej-bo! Hanka namawia Grigorka, aby ten wyrzucił kozaka... A kozak związał się z komendantem...

– O-cha-cha! Wtedy by nasza spółdzielnia rzeczywiście trzasnęła – powiedział Wołodźko. Ależ to będzie kołomyjka. I kozak... A u niego wszyscy jeszcze kupują? – pyta Wołodźko.

Jak nie będą kupować, odezwał się Serhij... – Toż nasz „zarządca” tam w dzień i w nocy. Ech, Rona, Rona... Kazałem mu się nie wiązać z takim obieżyświatem... Wszystkich kupujących do kozaka kieruje. A Rona nie wierzy... Toż jego Buchłow... Inteligentny człowiek... Oby zdechł, taki.

Rozmawiali długo, żwawo, gorąco. W chacie dym od papierosów. Na szarych ścianach wielkie cienie. Az przyszedł ojciec Serhija, był trochę podпиты i rozmowa się urwała. Zaczęli o wieczornicy... A potem, gdy się rozeszli i Wołodźkę odprowadzał, jak zwykle, Serhij, znowu wrócili do tej sprawy.

– Mam największego wroga: ojca. Złaczył się z „nimi”. I wszystko przez Mokrinę. Donosi im na mnie...

Śnieżycą nie słabła, bliżej cerkwi zaszedli pod dzwonnice i stali w zaciszu...

– A – mówił Serhij, – tu widzisz, wszystko tak diabelsko splecione, że sam czort nie rozbierze. Wieś rzeczywiście wrze, i ja nie wiem, jaka z tego wyjdzie zupa. Jak jutro przegramy, – wszystko przepadło. Kozak ma swoją linię, zwąchał się z policją, donosi, co u nas się dzieje, ale dobre, że ściał się z Jonem...

Wołodźko wysłuchał całego długiego wywodu na temat tej sprawy, do najmniejszych szczegółów, jemu ta karta staje się jasną, odczuwa i swoją winę, a głównie – pełną nieświadomość człowieka we wszystkich wymiarach. Wrzucono bakcyła „walki klasowej” tam, gdzie nie było żadnych klas, i dlatego powstała walka dla samej walki, gorączka mikrobów tyfusu, w prymitywnie zdrowym organizmie, niedorozwiniętej intelektualnie ludzkiej osobowości. Rozumie się, że to jest powiązane z narodową ambicją tych ludzi. Oni tu są „pod Polską”, a tam jest Ukraina, obojętnie w jakiej formie, a gdy jeszcze „pracujący”, „robotnicy i chłopci”, to, możliwe, że lepiej, próżno tu jeszcze szukać innych klas, za wyjątkiem do końca sproletaryzowanego mieszczanina Rony, a innych, oni nie widzą... Ale on jest jedynie w niektórych sprawach pożyteczny, a moralnie jest zniszczoną przez alkohol istotą i żadnego niebezpieczeństwa dla „pracującego narodu” on nie może stwarzać. Czemu więc jest potrzebna walka „z obszarnikami i burżuazją”? Na te pytania nikt nie próbuje odpowiedzieć, bo na nie dawno odpowiedział Karol Marks i Włodzimierz Lenin. Dlatego, po co o tym jeszcze myśleć.

– A słuchaj... Co z Natalką? – ostrożnie zapytał Wołodźko.

– Choruje. Ciężko... Suchoty, Czy coś... Nie wychodzi nigdzie. Zaraz jak ty wyjechałeś, położyła się. Mówią, że bardzo się przeziębiała... Gdzieś tam na polach, gdy chodziła... Była prawie nieprzytomna. Mokrina ją odwiedza. Ja mówiłem Ilkowi: nie nadwerężaj jej. Nie chce, to nie chce. Ale Ilko, jak Ilko, rozumu u niego, jak u dobrego kozła... Boi się, że nie wyjdzie za mąż i zostanie mu u szyi. Czy Natalka z takich, co siądzie komuś na szyi... Ilko zrzuca to na ciebie... To, mówi, on wszystko narobił... Jego powstrzymywał Jon, myśląc, że ty z nim, ale teraz jak się

dowiaduje... Wiesz, jak to tam u nich wygląda. Póki ty „z nimi”, wszystko dobrze... Nie z nimi – bieda. Zrobią z ciebie śmiecia. To ich etyka – także „dla dobra ludu”.

Wołodźko milczał. Z góry z poddasza zwłaszcza gdy powiewał wiatr, sypało drobnym śniegiem ale chłodno nie było, a było cicho i nawet zacisznie, gdyby nie te niespokojne myśli i bolesne odczucia.

– Natalka teraz wcale nie wychodzi?

– Nie.

– Leży?

– I leży i nie leży... Ty byś jej teraz nie poznał. Same kości. Ja kiedyś do niej zaszedłem... Ona zapytała: myślisz, że on będzie jeszcze mnie kochał? Ja mówię: nie wiem. Całkiem zaniemogła. Całkiem. Mówi: ja chcę umrzeć. Popowa Olga też umiera. I w ogóle, u Lewińskich, – ciągnął Serhij, – teraz jest bardzo kiepsko. Umiera też o. Kławdij. W chacie dwoje umierających i oboje na suchoty. Gleba inspektor chce przenieść na inne miejsce... Roman pije... Oleg zostawił gimnazjum i przeszedł do seminarium duchownego, aby uniknąć poboru... Jedna Matuszka wciąż jeszcze trzyma się na nogach, ale też bardzo podupała.

Wołodźko, rozumie się, miał o czym myśleć... Szedł powoli do domu, noc ciemna, zasypana śniegiem droga, szumiał wiatr... I wszystkie te kłopoty, które zerwały się naraz, niby zgraja wron. Jeszcze trzeba zapłacić trzydzieści złotych kary za paszport... A gdzie te pieniądze wziąć... Nie ma za co siostrze kupić butów, a sól, na zapalki, na naftę nie starcza... A tu jeszcze jeden sąd nad głową. Nie dziś, to jutro wezwą na sprawę za te złote monety, które zabrali na granicy... I mało – że zabrali, to przyjdzie kara... Dobrze, że chociaż śledztwo przyspieszyli... Nie wiadomo na jak długo, ale na razie wydaje się wszystko dobrze.

A główne, to wieś! Ta wieś. Jego bo-

lesna rana. Tak wiele było zrobione... To mu zostanie. To jest całkiem chore. W takie gorące lata trzeba koniecznie coś działać.

Następnego dnia Wołodźko wstał rano, zadymka trochę ucichła, zanosilo się na odwilż. Podwórze Matwieja zasypane zaspami. Wołodźko od razu wziął się za odśnieżanie, karmienie koni, chudoby... Matwiej znowu miał kłopot z plecami, dlatego musiał z rana poleżeć. Nastia zrobiła śniadanie i zawołała Wołodźkę.

Jedli śniadanie sami mężczyźni – ojciec i syn. Matka zajmowała się piecem, a Wasylina wynosiła świniom pomyje. Jak zwykle Nastia zaczęła martwić się o Wołodźkę... Znowu z tą wsią... Mało mu starej biedy, to szuka jeszcze nowej... Wołodźko odpowiedział zdecydowanie i ostatecznie: – Tak mam, trzeba! Nie mogę stać z boku. Ja muszę tam być!

– Boże!.. Chcesz, żeby znowu zamknęli.

– Zamkną, to zamkną.

Do rozmowy wtrącił się ojciec:

– To tak jest, jak było ze mną. Ja wyprowadziłem ludzi z Dermania... Kupiłem im tu ziemię, a ty widziałaś, co oni robili? Teraz to gospodarze, a wtedy mało mnie nie zagryźli. Gdybym się poddał – zdeptali by. Tacy my, ludzie, jesteśmy.

Wołodźce ta ojca mowa się nie spodobała, spodziewał się innej. On wie, że staremu ta jego wędrownia nie przypadła do serca, on się denerwował, ani razu nie odwiedził go w więzieniu... Stary, jak się złościł, to się złościł, ale teraz to się zdaje, minęło.

Wołodźko opowiedział o spółdzielni.

Ja to już słyszałem – powiedział stary. – Tego diabelskiego komunizmu nie dopuścić. Ja już raz go widziałem... W czasie rewolucji. Dosyć.

Wołodźko nie tracił czasu, nastrój mu sprzyjał, na dworze się rozpogodziło,

ociepliło, świeciło słońce, oślepiająco potyskiwało białe równe pole śniegu. On od razu się wybrał, prosto przez pola, sady i doliny do Rony. Było około godziny dziesiątej, ale Ronę zastał jeszcze w pościeli. On czytał coś z Kuprina... W pokoju, jak zwykle, „*liryczny bałagan*”, a do tego dzisiaj dochodził „*pieski chłód*”. W sieni rozczochrany Marko woził się z samowarem.

– Wołodźko? – wykrzyknął Andrij Andrijewicz, gdy Marko zameldował o jego przybyciu. – U-u! Proszę! Rozumie się!

Wołodźki wejście przypominało wejście na scenę jakiegoś artysty. Rona był rzeczywiście zaskoczony, nie mógł ukryć swego zadowolenia, prosto jak był w bieleźnie, zerwał się z pościeli, zaczął szybko naciągać zmięte ciemnoniebieskie spodnie.

– Marku! Szybciej samowar! U mnie tu... czarci chłód... Nie ma drzewa. A to pięknie! Skąd wyście przyszli? A co tam? Jak tam? Mówią, mówią, mówią. I bardzo dobrze, że was tam na tej granicy.... Co? Niedobrze? Posiedział trochę. Ha! Wielka sprawa! A my tu po szyję w kłopotach. Bez liku. Strach. Co dzień u nas zebrania. Słyszeli? Chcą nas wykurzyć. No? Co wy powiecie? Mnie? Z mej spółdzielni? Toż ją ją wykochałem. Ja wziąłem ją na życie. Tu przyszli wszyscy moi... Ha! Nie mam za co kupić drzewa, a Jon!: Burżuj! Kto powtórzy za Jonem – ja burżuj! No, co wy? Mówcie. Wy na pewno za Jonem!

Wołodźko spokojnie się uśmiechnął.

– Mnie, Andrzeju Andrzejewiczu., – odpowiedział on.

– Z nami? Cudooooownieeee! To my będziemy wielcy. Ale czego chce ten sam święty proletariusz Jon? Ja przecież mu powiedziałem: Jonie Trochimowiczu. Chcecie do zarządu? Proszę. Damy wam funkcję. Tylko pracujcie. Nie, nie, widziacie, on chce sam kierować. Chce wyrzu-

cić mnie, Serhija, Antona... Ale co za dupeń. Nie rozumie, że bez nas ta robota nie pójdzie. Nie chcę się chwalić, ale wszystkie niedobory, ja pokrywałem. Ze swojej i tak pustej kieszeni. Dziesięciny sprzedawałem. Zajrzyjcie tylko do ksiąg... Prywaciarze nas biją i w ogon i w grzywę... A on tu z tym komunizmem... Toż tam ani jednego piśmiennego człowieka, i sam Jon ożenił się z bogaczką i zamierza zając miejsce kozaka. Jak wam się to podoba. A władza może mieć doskonały pretekst, aby rozwiązać całe to nasze stowarzyszenie... – Rona mówił pośpiesznie, szukał bez okularów na stoliku papierosów, niczego nie widział, denerwował się... – Marku! Dawaj herbatę. Wy, Wołodzia też wypijecie szklaneczkę...

– Dziękuję. Ja już po śniadaniu.

– E! Wypijecie! To już obiad. Nie rozbiegajcie się – zamarzniecie. U mnie niedawno był turniej. Grali i komuniści. Ale mnie te turnieje zarzną. Ledwie starcza na prezenty. A wasz brat już zasiał na moim oziminy. Słyszeliście? Na wiosnę wszędzie. Trzynaście dziesięcin wydzierzałem i już przepuściłem... Niech choć ktoś pracuje. Ja... Et... Jaki ze mnie gospodarz...

Turnieje szachowe, po spółdzielni, teatrze, grze w futbol i pijatyki, – jeszcze jedna przypadłość tego swoistego człowieka zagubionego na głębokiej prowincji. On widocznie dobrowolnie dobrze zdawał swoje życie do lombardu i jedynym jego zaletą było – nie sprzeciwiać się przeznaczeniu.

Marko przyniósł na drewnianej tacy dwie porcelanowe czarki herbaty, obydwa przysiedli do okrągłego, rozwierconego pośrodku marmurowego chłodnego stolika, pili herbatę, i Wołodźko, swoją płataną mową...(on nigdy w towarzystwie Rony nie czuł się swobodnie) starał się wyjaśnić i zrozumieć postępowanie Jona.



– Ja znam Jona, – powiedział on. – Jak o to im chodzi. Po – pierwsze, Jon nie z tych, którzy by się dzielili z kimś władzą...

Po drugie, oni mają z góry instrukcje wchodzenia do wszelkich organizacji... Że te organizacje pod pretekstem komunizmu, władza może zamknąć, to ich mało martwi. Dla nich ważniejsze nie są organizacje, ale nastrój mas ludowych... Poza tym to będzie korzystne i tym i tym, i tam w Moskwie i tutaj w Warszawie.... Będzie ruch, ferment, niezadowolenie, pokrzywdzeni... Powód dla wyzwolenia dla jednych i przyczyna do likwidacji dla drugich.

– Możliwe, możliwe, – obojętnie mówił Rona, ale u nas tu... Toż spółdzielnia narodowa... To jego chleb... Gdy ja odejdę... Co to im da?

Wołodźko delikatnie przerwał:

– Pozwólcie, Andriju Andrijowiczu... Chcę zwrócić wam uwagę na jedną sprawę... Opowiadają, że wasz zarządca przyjaźni się z kozakiem. – Wołodźko na chwilę zamilkł... – I jeszcze więcej... Że on posyła kupujących do kozaka, nawet gdy ma potrzebne towary u siebie.

– Nie wierzę, – zdecydowanie odpowiedział Rona. – Nie może być... Że Buchłów bydlę, – tak, ale że aż takie bydlę, nie wierzę.

– Ale czym wyjaśnić, że wciąż jest niedobór?

– Bo mało kupujących. Wszyscy idą do miasta.

– A czemu kozak nie ma niedoboru?

– Bo on, po pierwsze, jest sam... Po drugie – nasz naród jeszcze nie przyzwyczaił się do kooperacji. To... Zresztą, wy to dobrze znacie... – rzekł Rona.

– Przez sześć lat był czas się przyzwyczaić. Kiedyś już szedł handel... I były zyski.

– Rozumie się... Były zyski... Bo byli ludzie... Ciekawość. Teraz młodzież my-

śli o wszystkim, tylko nie o tym, czego trzeba.

Wołodźko nie zważał za potrzebne wdawać się w sprzeczki, on miał na to swój ustalony pogląd. Kozak prowadził sprawę sam, osobiście, niezależnie.... Spółdzielnia, to instytucja, forma, biurokracja. Wszystko do góry nogami... W mięsne dni, przywiozł osiedleńców, w post ich zabraknie. Ale takie myśli na Ronę nie wpływały... To tego, on nie jest ekonomistą... On tylko całą rzecz lubi i w nią wierzy... Chociaż sama wiera, to za mało.

Zresztą, to cała filozofia, tymczasem trzeba myśleć o konkretach. Wszystkie ich sprawy są poważnie zagrożone i trzeba znaleźć wyjście. I właśnie o tym jest rozmowa... Która kończy się po obiedzie...

– Ach, Włodzimierzu Matwiejowiczu, – mówił na zakończenie Rona, cały zczadzony dymem tytoniowym, – wieś to straszny potwór. Głównie, że ona głęboko wrosła w ziemię... A trzeba by trochę i nieba...

W tym samym czasie w chacie Trochima Paciuka, w tej samej niskiej komnacie z małymi oknami, gdzie w czasie wojny sztabskapitan Smirnow robił zwyczajnie swoje „rozliczenia” pracy przy okopach, trwała żywa narada. Siedzieli, stali, chodzili, Jon, Ilko, Nikon, Demin, kilku młodszych chłopców... Było i kilku starszych gospodarzy – Tereszko Sołowiej, i Gnat Czarnooki... Ubrani w czarne wato-we marynarki, nastroszeni bojowo. Jon prowadził rozmowę. Ożenek nadał mu powagi i w ogóle, jak powiedział Serhij, „on jest durnym dziadźką”.

– Oto, ja wam mówię, towarzysze. Nasze zwycięstwo jest w naszych rękach. Mamy siedemdziesiąt pięć procent udziałów. Byłem u starosty. Mówię, jest tak i tak... Musimy wziąć sprawę w nasze

ręce... Mamy młodych ludzi, aktywny zarząd... A to tamci przepiją. Sam pan Rona przepije ten sklepik. Teraz on niby ją podtrzymuje, ale pytam, czemu? Bo włożył tam swoje grosze... A gdy nie starczy kasy, co wtedy? Pan Rona bierze wszystko na kredyt, rozlicza się raz na pół roku, kapitału nie ma. Jego przedstawiciel ma konszachty z kozakiem... To my wszyscy wiemy i to wie pan Rona. Ale czemu nie rozliczają Buchłowa? Bo z nim jest pan Rona, gdy przyjdzie do sklepu, będzie grał w szachy. To, towarzysze, marny żart... A prawda... Gnój... Pozostałości ze starych czasów... A czy trzeba to cierpieć dalej?

Odpowiedź na to była prosta: – Wy rzucić ich wszystkich do stu czortów i koniec, – zawyli niemal wszyscy jednym głosem. – W spółdzielni trzeba wprowadzić porządek!

Do Jona podszedł maleńki, zgarbiony, w podartej watowanej marynarce, spity dziadek. To ojciec Serhija Makar.

– Wiesz, Jonie, powiedział on. – Wrócił Wołodźko.

– Towarzysze! Wrócił Wołodźko, – ogłosił oficjalnie Jon.

– Wrócił? Ooo! Oooo! – zawyły dokoła głosy.

I w całym tym hałasie był tylko jeden milczący człowiek, który posłyszał tę wiadomość i przyjął ją dotkliwie. To młoda żona Jona, Hanka, która zajmowała się pieczeniem w sieni i zajrzała do chaty, jakby chciała lepiej usłyszeć, co powie Jon.

– Widzieliście go, Makarze? – zapytał on.

– Był u nas wczoraj.

Jon nie pytał więcej, ale Makar sam dodał:

– było tam ich więcej. Może radzili.

– Nam ich narady nie są ciekawe – odpowiedział Jon zdecydowanie. – Chcę sam się z nim widzieć.

Jon długo nie rozmyślał, zdjął z większaka krótki kożuch, zapiął pas, niczego nie powiedział i wyszedł. Było po południu, przez mleczno-szarą powłokę nieba przeświecało słońce, z zachodu powiewał ciepły, odwilżowy wiatr.

Jon od razu ruszył „na Dermańce”, miał zamiar zejść do Wołodźki, nie zastał go w domu, niezadowolony wracał z powrotem, ale w pobliżu chaty Stratona, oni jednak się spotkali. Wołodźko wracał od Rony.

– Zdrowie towarzyszu! – wesoło przywitał się Jon. Jego szerokie energiczne usta się uśmiechały, mocny podbródek napiął się i wyciągnął.

– Zdrowie, Jonie! – obaj uścisnęli sobie mocno ręce.

– Dobrze wyglądasz. Kiedy wróciłeś? Nie chciałbyś przejść się ze mną? – energicznie powiedział Jon.

– Śpieszę do domu, jeszcze nie jadłem obiadu. A w czym sprawa? – odpowiedział Wołodźko... Poszli w stronę dermańskich chutorów.

Jon nie tracił czasu i od razu wyjaśnił, o co mu chodzi. Wołodźko uważnie go wysłuchał i bez wahania odpowiedział:

– Ja, Jonie, nie pochwalam twoich zamiarów.

– Możliwe, masz na to swój plan? – zapytał on.

– Mój plan, jest najprostszy z prostych: nie rozbijać wsi partyjnymi kłótniami, spółdzielnię zostawić spółdzielnią – wprowadzić jeszcze do zarządu kilku energicznych członków i zwolnić Buchłowa.

– Zostawić Ronę, Simona? Herbaciano-szachowe pijaństwo? – ponosił ton Jon.

– Lepsze to, niż mieliby ją całkiem zlikwidować.

– Ją zamkną tak, czy tak. Nie dzisiaj, to jutro. Wszystkie te wasze cudowne czytelnie i proświty – zamkną wszystkie co

do jednej. Trzeba tylko, aby zamknęli nie za darmo, nie za piękne dziękuję. Zabrać wszystko w ręce narodu, i wtedy niech nam wyrwą.

– O jakich takich narodowych rekach mowa? – pytał niewinnie Wołodźko.

– Pracujące ręce komunizmu! – patetycznie odpowiedział Jon.

– A, Jonie! Jakie tam pracujące ręce i jakiego komunizmu. Kiedy ty stałeś się tym komunistą co ty od niego chcesz? Ot, lepiej byś poszedł i zobaczył.. Ja ci już mówiłem... Ili ich tam każdego dnia ucieka... Z naszych wieśniaków tacy komuniści, jak z ciebie chiński mandaryn. Ja nigdy nie miałem złudzeń z tego powodu, ale po tym, co tam zobaczyłem.... Nie, nie, nie! Teraz mnie na to nie weźmiesz.

– Widzę, widzę! I nie mam złudzenia. Widać, że tam ciebie napompowali. I tak szybko. Nie mamy o czym mówić, ty tam nie byłeś, a sądzić po uciekinierach, może nawet ślepa kura. Wszelaka burżuazyjna swołocz, klasowa narośl, to odpadki narodu. Uciekają, bo wiedzą, dlaczego!

– O, na pewno wiedzą. Ale ty nie wiesz. Ty możesz tylko bluźnić, i gdybyś ty to rozumiał, – to byłby straszny grzech, ale ty nie patrząc na swoją buńczuczność – zwyczajna, godna żalu, chora na motylicę, owca... I pewnego razu... Pamiętaj! Ty będziesz gorzko rozczarowany – mówił Wołodźko i ostro patrzył w oczy Jona.

– Tak oto, dlaczego przeszła ci ofensywa – odpowiedział zjadliwie Jon. Nic dziwnego. Dopiero teraz ciebie rozgryźliśmy. – ty wesz kułacka. Masz szczęście, że ty tu nie trafiłeś, ale my i tak z tobą się policzymy.

– Cha-cha-ha! – roześmiał się Wołodźko. – Biedny, wzruszający biedaczek Jon... Światowy proletariusz! Cha-cha-cha. Do zobaczenia! – I Wołodźko przyspieszył kroku.

Jon jakby na chwile się zatrzymał, był przytłumiony, z początku nie wiedział, co powiedzieć, takiej reakcji się nie spodziewał, że złością patrzył na plecy przeciwnika, jakby chciał go zniszczyć, a potem nagle zawrócił i poszedł szybko z powrotem. Te dwie czarne postaci na białym tle ziemi kryły w sobie początek głębokiej i wiecznej sprzeczności, na której, być może, podobowano całość dziejów w ich majestatem pięknem i sławie.

– Tu przychodził i ten... Jak go... – mówił Matwiej, gdy spotkał Wołodźkę, wychodzącego z szopy ponurego, jakby zamroczonego.

– Jon! Dopomógł mu sobie przypomnieć, Wołodźko.

– Aha. Chciał z Tobą rozmawiać, – mówi Matwiej, wycierając z brody kurz, który wisiał całymi frędzlami. I do tego, dodał – A jak tam? Czy i ja nie mógłbym zajrzeć na te wasze zebrania?

Wołodźko zdziwiony popatrzył na ojca. Co to ma znaczyć? On jeszcze nigdy nie słyszał, aby ojciec jakoś się interesował tymi sprawami.

– Pewnie, że możecie – odpowiedział. To bardzo ważne wybory. Nawet bardzo ważne.

Gdy tylko Wołodźko zjadł obiad, znowu poszedł na wieś. Nie mógł dopuścić, aby nie być tam wcześniej. Cała wieś była na nogach. Jeszcze długo przed początkiem wyborów ludzie ściągali pod budowę spółdzielni. Na samej budowie w małej komnatce sprzedawcy, odbywały się pośpieszne nadzwyczajne posiedzenia zarządu. Wołodźko nie był jego członkiem, ale poprosił o zezwolenie, by tam być. Andrij Andrijowicz siedział na swoim miejscu prezesa, palił papierosa za papierosem, patrzył powyżej swoich binokli i nerwowo poruszył swoimi pełnymi ustami. Wszyscy członkowie, nawet zbuntowany Ilko, byli obecni, ale w tej chwili w



centrum uwagi był Simon. Z nim działał się coś dziwnego. On siedział z boku na ławce zacerwieniony i zdenerwowany... O nim była akurat mowa.

– A, Wołodźko! Siadajcie. U nas tu zabawna rzecz, – mówił Andrij Andrijowicz. – Godna pióra, jeśli nie Szekspira, to bodaj Gogola. Nasz stary, dobry, „biedny człowiek Simon” nazwany Zelotem, postanowił nas opuścić. Przyznaję, że zawsze byłem przekonany, że z niego majster na wszystkie ręce, ale takiego, na Boga, nie spodziewałem się. Oto posłuchajcie, jakim on nas obdarował apostolskim przesłaniem, – mówił Andrij Andrijowicz, swoim uczonym językiem.

Simon, czerwony jak żar, wstał na nogi i, zacinając się począł mówić:

– An... Andriju Andrijowiczu... Ja... Ja proszę nie robić z tego kpin... Każdy człowiek ma swoje sumienie i...

Andrij Andrijowicz mu przerwał:

– Drogi Simonie. Bardzo proszę. Nie chcemy gwałcić waszego sumienia... My tylko jeszcze raz chcemy posmakować waszego precudownego, wysoko uczynego teologicznego elaboratu.

Nie wiadomo, czy Simon odpowiednio zrozumiał te słowa, ale on, jakając się, mówił:

– No to... Może ja... za pozwoleniem... wyjdę. Żegnajcie! Bądźcie wszyscy z Chrystusem...

On wstał, zgiął się w pokłon, wciągnął głowę, wyprostował i wyszedł.

Wyglądał na natchnionego. I gdy za nim zamknęły się drzwi, ochrypli Kindrat zauważył:

– Trochę za wiele wypił... Uderzyło do głowy. Masz przeczytać, co on tam nasmarował. – Kindrat wziął ze stołu szary papier i podał go Wołodźce.

Wołodźko zamierzał przeczytać po ciuchu, ale Kindrat zażądał:

– Na głos. Chcemy wszyscy słyszeć! Mamy drugiego Jona... Z drugiej strony. Wołodźko czytał:

„Do Zarządu Spółdzielni s.c. w Tyławce. Podanie. Ja, niżej podpisany członek spółdzielni s.c. w Tyławce pragnę wystąpić ze spółdzielni na podstawie Słowa Bożego, a mianowicie: 2 list do Koryncjan 6 i 14 wiersz i od św. Jana 18 – 4 wiersz i z tego powodu nie chce być w spółdzielni (do Galacjan 5 rozdz. 20-21 wiersz, do Egipcjan 4-31-32, Filipian 4 r. 5 wiersz) Zostaje, kochający was brat Simon Kisiluk” – przeczytał Wołodźko i milcząco położył papier na stole. A przy tym myślał: i co to naprawdę z tymi ludźmi się dzieje... Rona miał swoją ironiczną minę, Kindrat mocno zacisnął usta, aby nie przekląć, jak on mówił, „na ser mater”, a wszyscy inni niewyraźnie milczeli. Serhij zaproponował postawić to podanie pod głosowanie, większość była „za”, i Simo-



na wykreślono z „członkostwa w spółdzielni”. Rozpatrzyli jeszcze kilka spraw, omijali sprawę opozycji, przejrzeni sprawy finansowo-księgowe, i na tym się skończyło. Szybko zbliżał się wieczór. W głównej sali czytelnicy zbierali się ludzie. Ich było wszędzie pełno – na ulicy, w sieniach, w sklepie... Palili, spluwali, gadali, śmiali się... O godzinie siódmej, jak było zaplanowane, rozpoczęły się wybory. Otwierał je Rona. Na prowadzącego zaproponował Mikołę Kaczmarczuka. Akurat w tym czasie, bardzo głośno przybył na salę Jon z całą swoją grupą, a ponieważ z przodu miejsca były zajęte, oni rozmieścili się z tyłu po obydwu stronach sali, przeważnie na stojąco. Jon akurat postąpił na propozycję Rony i od razu poprosił o głos. – Ja proponuję na prowadzącego dziadźka Semenę. Zrobiło się zamieszanie. Wszyscy znali Semenę, jako tego, który wozi Gabłowi wódkę, ale nie tego, który mógłby poprowadzić wybory. Od razu podniósł rękę Wołodźko. – A ja proponuję Serhija, – powiedział zdecydowanie. W ogóle Wołodźko miał poważny i zdecydowany wgląd, co szybko wszyscy zauważyli. Więcej nie było propozycji, Rona podał wszystkie te trzy kandydatury pod głosowanie, głosowanie było jawne i... O! Serhij dostał większość. Nawet zdecydowana większość. To Wołodźkę podbudowało, uważał to za dobry znak. Serhij zajął miejsce prezesa... To pierwszy raz stał się prezesem taki młody, co nie wszystkim się podoba, pomimo, że Serhij stara się przybrać poważny i rzeczowy wygląd... A zwłaszcza nie podoba się to Jonowi, który jednak starał się tego nie pokazywać. Ludzi było sporo, ale wciąż przybywali nowi i nowi członkowie tak, że duża sala ledwo ich zdołała pomieścić. Dla bardzo wielu zabrakło miejsc siedzących, wielu musiało stać po kątach poza rzędami ławek. Było duszno świeci-

ła się jedna „mglista” lampa nad głowami wisały kłęby dymu. I było podejrzenie ciacho. Z przodu coś mówił ten czy inny członek prezydium... Ale oto wiele głów odwróciło się do tyłu. Tam nic specjalnego. To tylko powoli, niezgrabnie wcisnął się w drzwi dziadźko Matwiej. W swoim żółtym kożuchu, potężny, szeroki, powolny. Wszedł, powiedział obojętnie „dobry wieczór”, zdjął czarna wełnianą czapkę i rozejrzał się po czytelnicy. Budziło to zdziwienie, bo było wiadomo, że w ostatnich latach rzadko widziano Matwieja między ludźmi, z wyjątkiem cerkwi. Ale on zawsze robił duże wrażenie, gdziekolwiek się nie pojawiał i to się wyczuwało i teraz. Serhij przerwał swoją mowę, a Rona wstał i ceremonialnie przemówił: – Dziadźko Matwieju. Jestem bardzo rad, że widzimy Was na naszych wyborach. Proszę panowie, zrobić gdzieś miejsce. Matwiej przyjął te słowa bardzo spokojnie, bez wyrazu na twarzy, a jedynie rzekł: – To ja... Ot, tak zaszedłem. Jak pozwolicie, posłucham. Mogę i postać. Ale ktoś z drugiej sali przyniósł rozchybotane krzesło i postawił przed Matwiejem. On siadł ostrożnie na skraju, lewa ręka otarł mokre wąsy, w prawej trzymał na kolanie czapkę i zaczął słuchać. Zarząd składał sprawozdanie, dosyć długie, a potem zaczęła się nad nim dyskusja. Pierwszy głos nad sprawozdaniem zabrał Jon. On zatrzymał się najpierw nad sprawozdaniem komisji kulturalno-oświatowej, a potem przeszedł na sprawę finansową. Nie bardzo trzymał się zawartości sprawozdań, a jego mowa stała się coraz bardziej krytycznie napaśliwa: – Jednak towarzysze! My tu słuchaliśmy sprawozdań naszego zarządu... Sprawozdania, jak zwyczajne sprawozdania... Wysłuchaliśmy ile to zrobiono odczytów, jak to mamy strasznie wiele gazet, jak namęczyli się nasi instruktorzy i, rozumie się, wiele takiego i innego. Ale nie

było wiele mowy, co to były za plany, jaka była ich treść i sens... I jakie to były gazety... Także jacy to byli instruktorzy... (Głos z sali – prawidłowo!). Jon jeszcze wyżej podnosi głowę, mięśnie jego szyi napinają się, spojrzeniem obejmuje całą salę. Jedni słuchają jego bardzo uważnie, prawie w natchnieniu, inni znowu z uprzedzającym uśmieszkiem. Jemu nie podobają się odczyty, nie podobają się książki, nie podobają się gazety. Wszystko to wiadoma, żółto-błękitna makulatura, mdła, petlurowska agitacja... Nie podoba mu się też działalność handlowa... Nuda, chroniczny deficyt, wieczny bałagan. Z każdym zdaniem jego głos nabiera coraz większej ostrości, wypowiedzi stają się coraz mniej wyważone, a ręce coraz gwałtowniej wymachują i jakby kogoś chłoszczą. Sala zaczyna się denerwować. To tu, to tam, to wstają, to siadają, niespokojnie postaci, jakby chciały coś powiedzieć, albo coś gdzieś, pokazać, czy gdzieś uciekać... Twarze ich nabierają kolorów, a oczy ognia. Padają wyrazy: Prawda! Tak! Precz z nimi! – Ja myślę, towarzysze, – mówił przekonująco Jon, że już dawno nadszedł czas, i to najwyższy, zrobić z tym jakiś porządek. Ci ludzie mają być tam, dokąd oni należą, ale nie tu, w naszej spółdzielni. Niech ktoś powie mi, że mówię nieprawdę, niech ktoś spróbuje usprawiedliwić ich złe czyny przed ludźmi pracy, którzy im uwierzyli, za nimi poszli, i nareszcie powierzyli w ich ręce swoje ciężko zapracowane pieniądze... – On rozwija te swoje twierdzenia o wciąż nowe i nowe emocjonalne rozpaczliwe oskarżenia i kończy mowę ostrym okrzykiem: – zwracam się tu do wszystkich obecnych: nie miejcie dla nich litości! Wyrzucicie ich od siebie! Ster i władza należy się nam! Pracującym! Mowa się urwała, burza krzyków i oklasków zagłuszyła słowa ostatniego przedmówcy, na

sali zrobił się bałagan, niektórzy zrywają się z miejsc... Serhij ostrzegawczo dzwoni i krzyczy na całe gardło: – Cisza! To nie jarmark, lecz wybory! – Dość! Nie chcemy ciebie słuchać! Ty z burzujami! Przydupas! Chołota! Na całą wysokość zrywa się potężna postać Kindrata. – Chcecie się bić! Bić się chcecie! Kto pierwszy? Chodź! – i przy tym podniósł swoją ciężką laskę. Ale burzę uspokoił Jon. – Towarzysze! – powiedział już spokojnie. – Proszę o spokój! Sala powoli ucichała, wszyscy siadali na miejsca... Ostatni siadł Kindrat... On ostrzegawczo jeszcze raz rzucił okiem po wszystkich obecnych, postawił na miejsce laskę na miejsce i usiadł. Głos zabrał Rona, on był już zdenerwowany, dlatego jego mowa straciła zwyczajną finezję i błyskotliwość. – Tak, powiedział on. – Wam teraz można mówić wszystko... Język nie ma kości – to jasne. Teraz każdy może coś powiedzieć: i to nie tak, i tamto źle, i tego wam jeszcze brakuje. Teraz, samo z siebie, wszystko jest dozwolone... Zwłaszcza kiedy my jesteśmy tutaj, a nie gdzieś indziej... Gdy już mamy te oto nasze, na pewno nie takie, jak chciałby towarzysz Jon, ale mimo to pewne, realne zdobycze... Kiedy mamy ogrzany i jasno oświetlony budynek, i sklep, i czytelnię, i czaparnię... Ale gdzie, pytamy, byli ci mądrzy głośni ludzie, kiedy niczego tego nie było? O, oni byli, rozumie się, zajęci... Na przykład rozbijaniem jeden drugiemu, głowy... (na sali gwizd). Ostro zadzwonił dzwonek Serhija, i jego głuchy głos wykrzyknął: – Proszę nie przeszkadzać mówić! Kto będzie robił bałagan – prosimy za drzwi! Rona dalej kontynuował: – Tak. Przyznaję. Mamy niemało braków... Brakuje i doświadczenie i tradycji... Ale póki ci, my jesteśmy dumni z tego, co mamy... Co my, naszymi skromnymi siłami, osiągnęliśmy, co już jest. Gdy jest to złe, –

proszę naprawić. Proszę. Chodźcie, bierzcie do rąk książki, pracujcie. Przeszkadzam ja – burżuj, eksploatator, pijawka narodu... Bardzo dobrze. Ja odejdę. I tak ja już więcej nie mogę dać, niż dałem... Wszystkie moje zasoby już poszły... I w większości na to samo... Ale po co ten wrzask, ta histeria... My, dzięki Bogu, nie jesteśmy cygańskim bałaganem, ani bolszewickim mityngiem... To są normalne wybory w spółdzielni... W sali nowa burza – krzyki, gwizdy. Rona rozkłada ręce, patrzy ponad głowami, szkła jego binokli połyskują. Krzyki nie ustają i Rona siada zrezygnowany. Jego pełne usta nerwowo się ściskają, jemu na pewno śmiertelnie chce się zapalić. O głos prosi Wołodźko. – Póki co, głos ma Andrij Andrijowicz! – krzyczał Serhij. – Ja się zrzekam – on machnął ręką. – Wiec proszę Dowbenkę – powiedział Serhij. Wołodźko wstał, Hałas na sali ucichł, jego już dawno nie widzieli i byli ciekawi, co on powie. – Ja- rozpoczął Wołodźko, – nie mam zamiaru i nie mogę mówić wiele i pięknie... Jest dziwnie i jednocześnie przyjemnie stwierdzić, że powróciwszy po krótkim czasie, ja nie poznałem swojej własnej wsi. Widać, choć życie nas nie oszczędza, a my mimo wszystko, się ruszamy. Jeszcze wczoraj byliśmy niemi jak ryby, a dzisiaj, patrząc, już krzyczymy na całe gardło... I mamy nie najgorsze głosy, szkoda, że nie ma dyrygenta, a wyszedłby dobry chór... Chce się myśleć, że stare znane czasy świętych arcybiskupów Antoniego i Eugeniusza minęły bezpowrotnie, gdy trzeba było „młczeć i nie dyskutować”. Trochę gorzej, że oni zostawili po sobie spadek... I to taki dosyć ciężki, dosyć głęboki i zły, jakiego my nie szybko się pozbędziemy... My jeszcze wciąż i wciąż – póki co – nie znamy siebie – raz, Mongołowie, raz chachły, raz małorusy, a teraz oto jeszcze jedna nacja – towarzysze... Ktoś, skądś, cos

nam naszepcze do ucha i my już gotowi za tym pędzić, bić się, nienawidzić jeden drugiego... A zdawało by się, że każdy z nas ma na plecach swój własny ciężar i każdy coś tam w nim gotuje. A bądźmy nareszcie sami sobą! Myślimy swoimi głowami! Przecież i my mamy swoje sprawy... Nasze, ważne, bliskie, tutejsze i nie tutejsze... I mowa, i oświata, i kultura, i gospodarstwo, i polityka... Czy mamy zdawać się tylko na kogoś?... Mówimy – towarzysze! Pewnie, ze towarzyszem... Ale musimy także wiedzieć, kim są oni, skąd są oni, i czego oni od nas chcą? Wy oto znacie mnie, ja znam was... Znamy siebie jak bliskich... Ile razem zjedliśmy kapusty, ile wypiliśmy okowity... Ile się naśpiewaliśmy, natanńczyli ... A tu akurat czujemy, że my, także moja skromna osoba, to jakiś niepracujący element, że ja nadawałem wam jakichś niedobrych gazet, złych książek, że ja burżuj, że Serhij to prawie jakiś bankier Morgan... Tu jest między wami i mój ojciec... Chcecie mi wierzyć, nie chcecie, to nie – a ja jestem nie mniej pracującym, niż szanowny towarzysz Jon... I książki, jakie my tu czytamy, – i gazety, wydane w Lwowie, w Łucku... I przez naszych autorów. O naszych sprawach piszą... I ja nijak nie mogę zrozumieć, czemu one nie podobają się naszemu towarzyszowi Jonowi. Ale ja słyszę i widzę, że jemu podobają się inne książki i inne gazety... Wydawane gdzieś indziej... I przez kogoś innego... Bardzo dobrze wiemy, co to za książki i co to za gazety... Tam na nich napisano: proletariusze wszystkich krajów – łączcie się! A czyba my nie proletariusze? Wy, ja, wszyscy tu obecni?... Niech nam nasz towarzysz Jon wyjaśni, kto to są proletariusze... To są ci ludzie, którzy niczego nie mają. Ni koła, ni dworu, ani nawet imienia. Im nawet mówią, że oni nie mają ojczyzny... Marks mówi im bardzo wyraź-

nie: proletariusz nie ma ojczyzny... On sam jest goły, bosy proletariusz... I co ma takich ludzi na świecie połączyć... Dobrze. Niech sobie łączą się na zdrowie... Ale mnie nie wiadomo, czemu towarzysz Jon i nas zaprasza do towarzystwa... My tu w naszej wsi żyjemy z dziada, pradziada i jeszcze prapradziada... Tysiące i tysiące lat... To nasza ziemia... Nasza ojczyzna... I mamy tu pola, ogrody, sady, chaty, szopy... I kumów i swatów i zwykłe dni i święta... Nie, nie, moi mili... My tu nie jesteśmy żadnymi proletariuszami... I ja oto was otwarcie pytam, czy chcieli byście się nimi stać? Tymi samymi proletariuszami? To bardzo pijane pytanie, jak by wam powiedział towarzysz Kornij... Bo cała komedia w tym, że ci sami święci proletariusze, połączywszy się na razie tylko na terenie carskiego imperium, pod wodzą syna burżuazji, Lenina, i chłopskiego syna Trockiego, postanowili siłą narzucić swoją władzę wszystkim ludziom wszystkich krajów i wszystkie pokolenia zamienić w proletariat. Odebrać od ludzi wszystko co kto ma, zrównać ich z tymi najbiedniejszymi i zacząć żyć na piecu. To według nich nazywa się dyktatura proletariatu. Po ludzku, byłaby to przemoc, bezprawie, rabunek. Ale taka rzecz została zrobiona na naszej ziemi, tam dalej, za Szumskiem... Przez proletariuszy Lenina i Trockiego... Przy pomocy takich proletariuszy, jak nasz buńczuczny towarzysz Jon... (Na sali rozległ się śmiech). Śmieć się, nie śmieć, ale to gorzki żart. Za to miliony ludzi pozbawiają życia. Wyganiają z domu, rozbijają rodziny, zamykają w więzieniach, zsyłają... Zresztą, wy to wszystko już widzieliście. W sali głównej czytelnicy zbierali się ludzie. Ich było wszędzie pełno – na ulicy, w sieniach, w sklepie... Palili, spluwali, rozmawiali, śmiali się... O godzinie siódmej, jak było zapowiedziane, rozpoczęły się wybory. Otwie-

rał je Rona. Zaproponował na przewodniczącego zabrania, Mikołaja Kaczmarczyka. W tym czasie, dosyć hałaśliwie, demonstracyjnie przybył Jon z całym swoim sztabem, a ponieważ wszystkie miejsca z przodu były zajęte, oni rozmieścili się z tyłu po obu stronach sali, przeważnie na stojąco. Jon akurat posłyszał propozycję Rony i od razu poprosił o głos.

– Ja proponuję na przewodniczącego zebrania, pana Semena.

Zrobiło się zamieszanie. Wszyscy znali Semena jako tego, który woził Gabłowi gorzałkę i który dobrze pił gorzałkę, ale jako nie tego, który umiałby poprowadzić zebranie. Od razu rękę podniósł Wołodźko.

– A ja proponowałbym Serhija, – powiedział on zdecydowanie. Wołodźko miał poważny i zdecydowany wygląd, który szybko wszyscy zauważyli. Więcej nie było propozycji, Rona poddał wszystkie trzy kandydatury pod głosowanie, głosowali jawnie przez podniesienie ręki i... O! Serhij otrzymał większość. Nawet zdecydowaną większość. To Wołodźkę podbudowało, uważał to za dobry znak. Serhij zajął miejsce prowadzącego... Po raz pierwszy przewodniczył taki młody, co nie wszystkim się podobało, pomimo, że Serhij starał się utrzymywać poważny i rzeczowy wygląd... A już całkiem nie podobało się to Jonowi, który jednakże, starał się tego nie pokazywać.

Ludzi było dużo, ale wciąż przybywali nowi i nowi członkowie, obszerna sala czytelnicy ledwie mogła wszystkich pomieścić. Bardzo wielu nie miało gdzie usiąść, a spora część musiała po prostu stać po katach i z tyłu, poza rzędami ławek. Było duszno, świeciła wielka „lampa – mgła”, nad głowami unosiła się warstwa dymu. I było podejrzenie cicho. Z przodu mówił ten czy inny członek prezydium...

Ale oto wiele głów zwróciło się do



tyłu. Co się stało? Nic szczególnego. To tylko powoli, niezgrabnie wsunął się w drzwi dziadźko Matwiej. W swoim żółtym kożuchu, siwy, szeroki, powolny. Wszedł, powiedział obojętnie „*dobry wieczór*”, zdjął czarna wełnianą czapkę i rozejrzał się po czytelnii. Wzbudził sporo zdziwienia, bo, jak wiadomo, ostatnimi laty Matwiej rzadko pojawiał się w gromadzie, przestał nawet przychodzić na „zebrania”, za wyjątkiem chyba cerkiewnych obrzędów.

Ale ona zawsze robił szczególne wrażenie, gdzie i kiedykolwiek by nie przyszedł, co od razu i tu, dało się odczuć. Serhij przerwał swoją mowę, a Rona wstał i ceremonialnie przemówił: Dziadźku Matwieju. Jesteśmy bardzo radzi, że widzimy was na naszym zebraniu. Proszę, panowie, zrobić gdzieś miejsce.

Matwiej przyjął te słowa bardzo spokojnie, z nieporuszoną wyrazem twarzy, tylko powiedział: „*Ta ja, ot tak, zaszedłem. Jak pozwolicie, posłucham. Mogę i postać*”.

Ale gdzieś tam z drugiej sali wyciągnęli rozchybotane krzesło i postawili Matwiejowi. On siadł ostrożnie na skraj, lewą ręką obtarł mokre wąsy, w prawej trzymał na kolanie czapkę i począł słuchać.

Zarząd składał sprawozdanie, które było dosyć długie, a potem zaczęła się nad nim dyskusja. Pierwszy głos nad sprawozdaniem zabrał Jon. On zatrzymał się najpierw nad sprawozdaniem komisji kulturalno-oświatowej, a potem przeszedł do spraw finansowych. Nie bardzo trzymał się treści sprawozdań, i jego mowa była tendencyjnie agresywna:

– Oto, towarzysze! My tu wysłuchaliśmy sprawozdań naszego zarządu... Sprawozdania, jak to, sprawozdania... Wysłuchaliśmy, ile to zrobiono odczytów, jak to bardzo wiele mamy różnych gazet, jak na-

męczyli się nasi instruktorzy i, oczywiście, wiele takiego i innego. Ale nie wiele mówiono, co to były za działania, jaki był ich efekt, jakie to były gazety... I jacy to byli u nas instruktorzy... (Głos z sali: prawnikowo!).

Jon coraz bardziej podnosi głowę i głos, mięśnie jego szyi napinają się, jego spojrzenie ogarnia całą salę. Jedni słuchają go z uwagą, niemal natchnieniem, inni znowu z lekceważącym uśmiechem.

Jemu nie podobają się odczyty, nie podobają się książki, nie podobają się gazety. Wszystko to znana żółto-błękitna maulatura, obśliniona, petlurowska agitka... Nie podoba mu się też działalność handlowa... Bałagan, chroniczny deficyt, ciągły nieporządek. Z każdym zdaniem jego głos nabiera coraz więcej ostrości, wyraża coraz mniej akceptacji, ruchy stają się coraz ostrzejsze. Sala zaczyna się denerwować. To tu to tam wstają to siadają różne niespokojne osoby, jakby chciały coś także powiedzieć, albo dokąds uciekać... Twarze ich nabierają kolorów, a oczy ognia. Padają słowa: „*Prawda! Tak! Precz z nimi!*”

– Ja myślę, towarzysze, – mówił z przekonaniem Jon, – że już dawno czas, i to największy, zrobić z tym jakiś porządek. Ci ludzie powinni być tam, gdzie ich miejsce, a nie tu, w naszej spółdzielni. Niech mi ktoś powie, że mówię nieprawdę, niech ktoś spróbuje usprawiedliwić ich złe czyny przed ludźmi pracy, którzy im zawierzyli, za nimi szli i którzy, nareszcie, powierzyli w ich ręce swoje ciężko zapracowane pieniądze... – On rozwija swoje twierdzenia coraz bardziej i bardziej rozpaczliwymi twierdzeniami i kończy swoją mowę ostrym okrzykiem: Wzywam wszystkich tu obecnych: nie miejcie dla nich litości! Wyrzućcie ich od siebie! Kierownictwo i władza należy się nam! Pracującym!

Mowa się urwała. Burza krzyków i oklasków pokryła ostatnie słowa mówcy, na Sali zrobił się zamęt, niektórzy zrywali się z miejsc... Serhij nieustannie dzwonił i na całe gardło krzyczy:

- Cicho! To nie jarmark, a wybory!
- Precz! Nie chcemy ciebie słuchać! Ty z burżujami!
- Przydupas!
- Swołocz!

Na całą wysokość zrywa się potężna postać Kindrata.

– Chcecie się bić?! Bić się chcecie?! Kto pierwszy? Chodź! – i przy tym wzniósł swoje ciężkie krzesło. Ale burzę uciszył Jon.

– Towarzysze! – mówił on już spokojnie. – Proszę o spokój! Sala powoli ucichała, wszyscy siadali na miejsca... Ostatni siadł Kindrat... On jeszcze raz popatrzył na wszystkich obecnych, postawił na miejsce krzesło i ostrożnie usiadł. Głos zabrał Rona, on był bardzo zdenerwowany, dlatego jego głos stracił swoją zwykłą błyskotliwość.

– Tak, – powiedział on. – Wam teraz wolno wszystko mówić... Język, jest bez kości, jasne. Teraz każdy może coś mówić: – i to nie tak, i tamto źle, i tego jeszcze brakuje. Teraz, samo przez się, wszystko dozwolone... Zwłaszcza gdy my tu, a nie tam, czy gdzieś indziej... Kiedy już mamy te oto nasze, na pewno nie takie, jakich by chciał towarzysz Jon, realne zdobycze... Kiedy mamy ciepło ogrzany i oświetlony budynek, i sklep, i czytelnię, i czasopisma... Ale gdzie, pytamy, byli ci mądrzy, głośni ludzie, gdy tego niczego nie było? O, oni byli, rozumie się, zajęci... Na przykład, jeden drugiemu, rozbijał głowę... (na sali gwizd)... Ostro zadzwonił dzwonek Serhija, i jego głuchy głos wykrzyknął:

– Proszę nie przeszkadzać mówić! Kto będzie wzniecał zamęt, – wyprosimy za drzwi!

Rona ciągnął dalej: – Tak. Przyznaję. Mamy niemało braków... Brakuje i doświadczenia i tradycji... I w ogóle tego wszystkiego, co zwie się kulturą... Ale póki co, jesteśmy dumni z tego, co mamy... Co myśmy własnymi bardzo skromnymi siłami osiągnęli, co już jest. A jeśli jest to złe, – proszę naprawiać. Proszę. Przychodźcie, bierzcie do ręki książki, pracujcie. Jeśli ja, burżuj, przeszkadzam, eksploatator, pijawka narodu... Bardzo dobrze. Ja odejdę. I tak ja już więcej nie jestem w stanie na to dawać... Wszystkie moje oszczędności już poszły... W większości na to... Ale po co ten wrzask, ta histeria... My, dzięki Bogu, nie jesteśmy cygańskim bałaganem, ani bolszewickim mityngiem... Tylko skromnym zarządem spółdzielni...  
c.d.n.

**Ułás Samczuk**

*Tłumaczenie z języka ukraińskiego  
Alfons Soczyński, Alf*

#### OD REDAKCJI:

Przygotowujemy do druku t. III eposu Ułasa Samczuka „Wołyń”. Proponujemy uwadze naszych P.T. Czytelników tłumaczenie cz. I XI rozdziału pióra Alfonsa Soczyńskiego „Alfa”.

Trylogia „Wołyń” Ułasa Samczuka (1905-1987) to artystyczna kronika ukraińskiej historii XX wieku. Sercem tej epickiej powieści jest szeroka panorama życia chłopskiego, życia codziennego i ciężkiej pracy, ukazana poprzez historię ukraińskiej rodziny Dowbenków.



Kalendarium Wołyńskie - Волинський календар

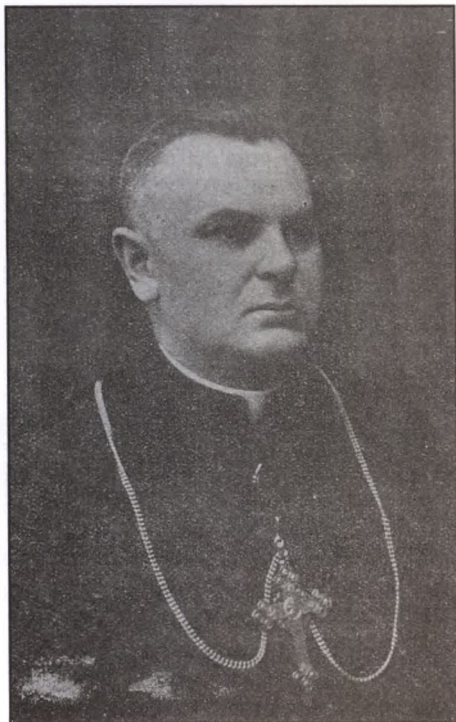
# 84. ROCZNICA ŚMIERCI BISKUPA STEFANA WALCZYKIEWICZA (†12 MAJA 1940 ROKU)

Stefan Walczykiewicz (ur. 17 sierpnia 1886 r. w Gostyninie, zm. 12 maja 1940 r. w Łucku) – kapłan diecezji płockiej, biskup pomocniczy diecezji łuckiej.

Po wejściu wojsk sowieckich 17 września 1939 roku został aresztowany. Po przesłuchaniach, które mocno nadwładliły jego zdrowie, zmarł w Łucku 12 maja 1940 roku („Kalendarz Liturgiczny Diecezji Łuckiej” (Łuck 2024) podaje inną datę śmierci: 11 maja). W uroczystym pogrzebie, który przybrał charakter pochodu przez całe miasto, oprócz parafian, nie zabrakło również przedstawicieli Gminy Żydowskiej. Został pochowany na miejscowym cmentarzu, a mieszkańcy Łucka ufundowali biskupowi pomnik. Monument przetrwał zawieruchę wojenną i dopiero w latach 70. XX wieku wraz z cmentarzem został zniszczony.

Zob.: „Biskup Stefan Walczykiewicz (1886-1940)”, „Wołanie z Wołynia” nr 5 (6) 1995, s. 5- 6; Biogram w Wikipedii // [https://pl.wikipedia.org/wiki/Stefan\\_Walczykiewicz](https://pl.wikipedia.org/wiki/Stefan_Walczykiewicz)

[dostęp: 12 maja 2024 roku]



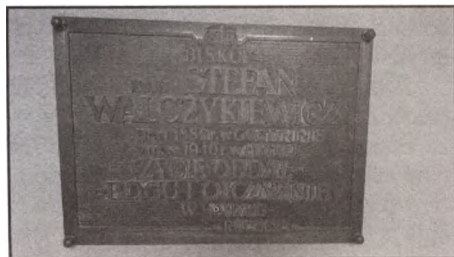
Biskup Stefan Walczykiewicz

Fot. «Życie Katolickie» (1930)

ks. Witold-Yosif Kovaliv  
vel ks. Witold Józef Kowalów

Tablica pamiątkowa w Gostyninie

Fot. Roman Domański →





Z życia Kościoła - З життя Церкви

## CHRZEŚCIJANIE DO LWÓW



„Ostatnia modlitwa chrześcijańskich męczenników” Jean-Léon Gérôme (1883)

Źródło: Jean-Léon Gérôme – Walters Art Museum:  
Home page Info about artwork/Domena Publiczna

Jesteśmy źródłem wszelkiego zła tego świata? Naprawdę?

Tyle się ostatnio dzieje... Tym razem na subiektywny wybór ostatnich ważnych wieści z Kościoła zapraszam do post scriptum :) Za dużo tego, by było tylko wstępem do komentarza na inny temat. Temat, jak mi się wydaje, bardzo ważny...

Zobaczyłem to na Facebooku. Nie pierwszy raz zresztą. Obrazek dziewczyny ze złożonymi do modlitwy rękami... skutymi łańcuchem. Z podpisem mniej więcej, że dziewczyna chce żyć po swojemu, a religia ją niewoli. Powinno budzić współczu-

cie do zniewolonej, prawda? Że taka biedna, że jest niewolona! A ja się roześmiałem. Wredny pewnie jestem. Tylko tak sobie pomyślałem, że jeśli chce żyć po swojemu, to chyba powinna wyprowadzić się na bezludną wyspę. Eksterytorialną na dodatek. No bo, co by nie powiedzieć, i inni ludzie i państwa chyba też nie pozwalają „żyć po swojemu”, prawda?

Nie daje „żyć po swojemu” mąż, bo z niezrozumiałego powodu chce zjeść obiad, a nie iść na spacer, nie daje „żyć po swojemu” płaczące po nocach dziecko... I są siedzi oburzający się na głośne imprezy...



Państwa nie mają oczywiście dziesięciu przykazań. Mają za to całą gamę różnych praw i przepisów regulujących dość dobiazgowo co i jak trzeba, a czego nie wolno. Ot, nasze ma na ten przykład kodeks kamy. Nie wolno zabijać, nie wolno kraść nie wolno wielu innych rzeczy. Z narkotykami włącznie. Ma też coś takiego jak prawo budowlane, które nie pozwala budować jak się chce i z czego się chce, ma kodeks drogowy mocno ograniczający ułańską fantazję kierowców... Nie znam się na kategoryzowaniu tych wszystkich przepisów, ale zwrócę uwagę na istnienie wielu przepisów porządkowych. Ot, zabraniających hałasować po nocy, pić alkohol w miejscu publicznym albo i mieć w domu taki a nie inny piec i palić tylko tym, co wolno. Ba, istnieje nawet coś takiego jak obowiązek szkolny. No i czy człowiek chce czy nie, państwo zbiera różne daniny: ma obowiązkowe ubezpieczenia społeczne, na podatki. I to nie niewoli, a niewolą przykazania?

Toż jedyną sankcją, jaką nakłada Kościół jest to, że nazywa coś grzechem i apeluje do sumienia, by ktoś, kto ciężki popełnił, bez nawrócenia nie chodził do komunii. Straszne zniewolenie, prawda? A, i jeszcze może mówić o wiecznym potępieniu. A państwo ma do wymuszania respektowania swojego prawa mandaty, grzywny, więzienia... O policyjnych pałkach już nawet nie mówią.

Nie wiem oczywiście czy owa „ktosia” z Facebooka faktycznie czuła się przez religię niewolona czy to tylko taki chwyt środowisk chcących ludziom obrzydzić wiarę w Chrystusa. Miałem kontakt z ludźmi, dla których istnienie zasad moralnych i piekła było wielką udręką. Miałem i z takimi, którzy za wszelką cenę starali się pociągnąć innych do wyboru, którego sami wcześniej dokonali. Ale i w jednym i drugim wypadku nie ma to nic wspólnego z trzeźwą oceną faktów. Zwłaszcza że dziś,

w trzeciej dekadzie XXI wieku, nawet mówienie w tym względzie o jakiejś trudnej do zniesienia presji środowiska nie ma sensu. Przecież to nie wiara, ale niewiara stała się modna. Za porzucenie wiary i „odważne” przeciw niej wystąpienie dostaje się oklaski.

W „dyskusji” pod owym postem pojawiło się więcej tego typu „argumentów”. Oburzył mnie szczególnie jeden, który często słyszałem przed rokiem ‘89. Że religia to zbrodnia, bo w imię religii ludzie prowadzą wojny i zabijają... Ręce opadają. Owszem, tak bywało. Choć religia była raczej nie powodem, ale pretekstem do prowadzeni wojen. Tyle że od ponad dwóch wieków najwięcej ofiar na sumieniu mają walczące z religią i wierzącymi systemy... ateistyczne. Ot, rewolucja francuska, która między innymi utopiła we krwi Wandę, rewolucja w Meksyku, w Hiszpanii... Bezbożny, walczący nie tylko z Żydami, ale i chrześcijaństwem był niemiecki narodowy socjalizm ze swoimi obozami koncentracyjnymi, ateistyczny był mający na sumieniu miliony rozstrzeliwanych i zamęczonych w katowniach radziecki komunizm. W imię społeczeństwa bez Boga zabijali w Kambodży Czerwoni Khmerowie, w imię ateizmu niewoli się dziś i zabija w Północnej Korei. I nawet dzisiejszy rasizm, choć próbujący odwoływać się do prawostawia, jest zwyczajnie bezbożny. Jak można tego nie widzieć?

Nie sądzę, by szermujących takimi antyreligijnymi i antychrześcijańskimi hasłami przekonały jakiekolwiek argumenty. Piszę jednak co piszę, byśmy nie dali się wepchnąć z powodu wyznawanej przez nas wiary w jakieś poczucie wstydu. Ludzie miewają nerwice nie tylko na tle religijnym. Owszem, chrześcijanie w różnoraki sposób grzeszyli, grzeszą i pewnie niż grzeszyć będą. Czy więcej czy mniej niż inni – można dyskutować, ale nie jesteśmy w

tym względzie wyjątkami. Na pewno jednak twierdzenie, że religia jest źródłem wszelkiego zła w świecie to kiepska intelektualnie manipulacja. Nie bójmy się takich zarzutów...

### Andrzej Macura

PS. Mój subiektywny wybór ważnych wydarzeń ostatnich dni? Dziś ósmego maja, rocznica zakończenia II wojny światowej. Przeraża, jak świat prze dziś do wojny. W Polsce.. Szkoda słów. W Kościele...

Najbardziej ucieszyła mnie w ostatnich dniach informacja o przygotowaniu katechizmu dla przyjeżdżających do Europy, a chcących poznać chrześcijaństwo muzułmanów [1]. W opowieściach o tym, jak niektórzy z nich stają się chrześcijanami gołym okiem widać tyle działania Bożej łaski, że serce rośnie: tak, Bóg wszystko może. Nagle wszystko odmienić też... Krzepiący był też dla mnie wywiad, jakiego po spotkaniu proboszczów w Rzymie udzielił o. Wojciech Ziółek [2], proboszcz parafii w Tomsku. Zasmuciła mnie za to wieść z Turcji: oto kolejny dawny Kościół w Turcji, przez lata muzeum, staje się meczetem. Pewnie pozakrywają malowidła, bo przecież modlić się przy wizerunkach tyłu świętych i scenie zmartwychwstania na dokładkę chyba nie będą. Toż te obrazy są niemą ewangelizacją [3]...

Zauważyłem też informację z Finlandii: tamtejszy Kościół prawosławny oburza się na działania promoskiewskich prawosławnych z Ukrainy [4]. Chodzi o zakładanie na terenie kanonicznym tego Kościoła własnych parafii. Jakby Finowie sami nie mogli zapewnić duszpasterskiej opieki migrantom. Niby to z naszej perspektywy mało ważne, ale dla mnie to kolejny element tego, co od początku wojny na Ukrainie widzę coraz wyraźniej: prawosławie rosyjskie nie tylko jest, ale od dawna już

było elementem wspierania imperialnych zapędów Rosji. Uświadomiwszy to sobie inaczej patrzę na różne drobiazgi dotyczące tego co działo się na ziemiach polskich podczas zaborów czy po odzyskaniu niepodległości, na różne drobne niby przekłamania dotyczące tamtych wydarzeń. Zaś mówienie o wielkiej

### PRZYPISY:

[1] VaticaNews.Va, „*Nasza droga do Boga* – jak głosić Chrystusa muzułmanom” //

<https://kosciol.wiara.pl/doc/8791077>. Nasza-droga-do-Boga-jak-glosic-Chrystusa-musulmanom

6 maja 2024 roku

[2] KAI, „*Najważniejsza była katolickość* – po spotkaniu proboszczów” //

<https://kosciol.wiara.pl/doc/8789578>. Najwazniejsza-byla-katolickosc-przedstawiciel-episkopatu-Rosji

5 maja 2024 roku

[3] Krzysztof Bronk, „*Stambul: meczet w bizantyjskim kościele Zbawiciela*” //

<https://kosciol.wiara.pl/doc/8792881>. Stambul-meczet-w-bizantyjskim-kościele-Zbawiciela

7 maja 2024 roku

### Źródło:

Andrzej Macura, „*Chrześcijaństwo do lwów*” //

<https://info.wiara.pl/doc/8793692>. Chrzescijananie-dla-lwow/

8 maja 2024 roku



Z życia Kościoła - З життя Церкви

## BIAŁORUŚ: ZDALNA ROZPRAWA DWÓCH DUCHOWNYCH ZE ZGRO- MADZENIA MISJONARZY OBLATÓW MARYI NIEPOKALANEJ (OMI)

Dwaj duchowni, ksiądz Andrzej Juchniewicz i ksiądz Paweł Lemekh ze Zgromadzenia Misjonarzy Oblatów Maryi Niepokalanej (OMI), którzy posługują w diecezjalnym sanktuarium w Szumilinie, w dekanacie witebskim diecezji witebskiej, byli 10 maja sądzeni w trybie zdalnym.

Proces księży zatrzymanych w Witebsku odbył się zdalnie 10 maja. Jak powiedzieli *Katolik.life* wierni, zatrzymani duchowni nie zostali postawieni przed sądem, a ich sprawa administracyjna była rozpatrywana przez «Skype». O wyniku procesu nie poinformowano wiernych i duchownych, ale wiadomo, że zakonnicy pozostają w areszcie, co oznacza, że skazano ich na areszt administracyjny.

W Rosji i niektórych innych państwach postsowieckich, zatrzymanie administracyjne (rosyjski: административное задержание) i areszt administracyjny (rosyjski: Административный арест) są rodzajami uwięzienia związanymi z przestępstwami administracyjnymi. Pojęcia te zostały odziedziczone po prawie Związku Radzieckiego. Podobne koncepcje prawne są stosowane na Białorusi i Ukrainie. Areszt administracyjny jest przeprowadzany za poważne wykroczenie administracyjne, takie jak złośliwe przeciwstawienie się policji lub wojsku, drobne chuligaństwo itp. W późnym Związku Sowieckim typowy czas aresztu administracyjnego wynosił 15 dni, a wyrok ten był rutynowo stosowany wobec dysydentów.

Obydwaj zakonnicy, obywatele Białorusi zostali zatrzymani 8 maja. Zdaniem portalu *Katolik.life* prawdopodobnie chodzi o działania w Internecie, za które Białorusini byli masowo sądzeni w ostatnich latach: subskrypcje publikacji uznanych za ekstremistyczne, odpowiedzi, komentarze, symbole na awatachach.

Polska prowincja Misjonarzy Oblatów Maryi Niepokalanej wezwała do modlitwy za swoich dwóch zatrzymanych współbraci. Zaniepokojenie sytuacją i solidarność wyraził z Rzymu generał zgromadzenia.

Ponadto *Katolik.life* został poinformowany o kolejnym zatrzymaniu w Szumilinie. Tego samego dnia, kiedy policja zatrzymała duchownych, zatrzymano w jej miejscu pracy także wierną świecką, należącą do parafii w Szumilinie. Jest to młoda kobieta, nauczycielka, uczestniczka duszpasterstwa młodzieży diecezji witebskiej, wcześniej była wokalistką zespołu muzycznego.

**KAI**

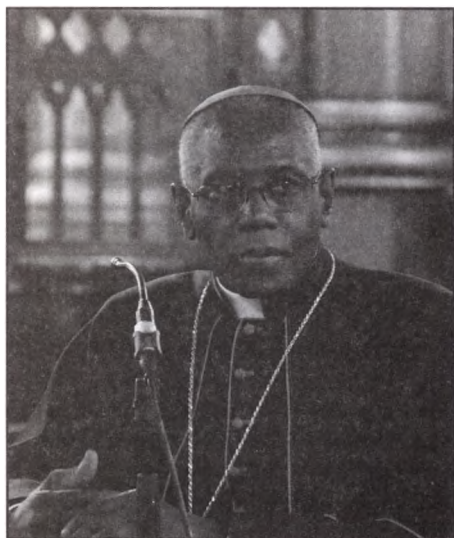
Źródło:

KAI, „Białoruś: zdalna rozprawa dwóch duchownych ze Zgromadzenia Misjonarzy Oblatów Maryi Niepokalanej (OMI)” // <https://info.wiara.pl/doc/8798297>. Białorus-zdalna-rozprawa-dwoch-duchownych-ze-Zgromadzenia 11 maja 2024 roku



Modlitwa - Молитва

# ŚWIĘTY JÓZEF NAUCZYCIEL MODLITWY DLA KSIĘŻY

**Kardynał Robert Sarah***Fot. Wikimedia Commons*

Konferencja ks. Kard. Roberta Sarah, emerytowanego prefekta Kongregacji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, wygłoszona do prezbiterów diecezji włocławskiej w Sanktuarium Świętego Józefa w Sieradzu 16 maja 2024 roku.

Uważnie obserwujmy Kościół, jakim dzisiaj jesteśmy, a stwierdzimy, że on dużo mówi, a mało się modli. Zajmuje się sprawami nie będącymi w jego kompetencji, a zaniedbuje właściwą sobie misję, którą jest głoszenie Jezusowej Ewangelii w porę i nie w porę, uczenie ludzi przestrzegania wszystkiego, co Jezus nam przykazał (Mt 28,19-20) i poświęcanie czasu na modlitwę, innymi słowy: przeznaczanie odpowiedniej ilości czasu na osobiste i wewnętrzne spotkanie z Bogiem.

Wydaje mi się, że warto często patrzeć na Świętego Józefa, tego człowieka wiary i wielkiej mądrości, nad którym „*Pan zebrał, jak w słońcu, cały blask i majestat, jaki mają wszyscy święci razem*”, aby nas ukształtować do modlitwy (por. św. Grzegorz z Nazjanu).

W zakończeniu adhortacji o Świętym Józefie i jego posłannictwie w życiu Chrystusa i Kościoła „*Redemptoris Custos*” święty Papież Jan Paweł II zamieścił przejmujące wezwanie, by obrać Świętego Józefa za nauczyciela, który może nas wprowadzić w intensywne życie modlitwy i kontemplacji. Napisał: „*Niech św. Józef stanie się dla wszystkich szczególnym nauczycielem uczestnictwa w mesjańskiej misji Chrystusa, która jest w Kościele udziałem każdego i wszystkich: małżonków i rodziców, ludzi żyjących z pracy rąk czy też z jakiegokolwiek innej pracy, osób powołanych do życia kontemplacyjnego, jak i do apostołstwa*” („*Redemptoris Custos*”, 15 sierpnia 1989, nr 32).

## KORZENIE KOŚCIOŁA TKWIĄ W NAZARECIE

Kilka lat wcześniej kardynał Joseph Ratzinger w jednej ze swoich książek wyjaśnił powody, dla których powrót do Świętego Józefa okazuje się konieczny dla odnowy Kościoła Trzeciego Tysiąclecia: „*Kościół nie może się rozwijać i kwitnąć, jeśli nie będzie wiedział, że jego ukryte korzenie tkwią w klimacie Nazaretu. [...] W rzeczy samej, poświęcanie się pracy razem z pracującym Jezusem, zanurzenie się w Nazarecie staje się punktem wyjścia dla nowej idei Kościoła ubogiego i pokorne-*



go, Kościoła-rodziny, Kościoła nazaretańskiego. Nazaret stanowi dla Kościoła nieprzemijające przesłanie. Nowe Przymierze nie zostało zainaugurowane ani w świątyni, ani na Świętej Górze, lecz w izdebce Dziewicy, w domku robotnika, w zapomnianej przez wszystkich miejscowości w »Galilei pogan«, od której nikt nie oczekiwał czegoś dobrego. Tutaj Kościół powinien zawsze odnajdywać swe początki, tutaj wracać do zdrowia. Jeśli Nazaret nie pozostanie w nim żywą, doświadczaną rzeczywistością, Kościół nie potrafi dać adekwatnej odpowiedzi na bunt naszego wieku i przeciwstawić się zniewalającej mocy bogactwa» [1].

Aby wzrastać w wierze, miłości i wierności swoim początkom, Kościół musi nieustannie powracać do swoich korzeni, które tkwią głęboko w ziemi Nazaretu, gdzie Słowo Boże, które stało się ciałem, ze chciało mieszkać przez trzydzieści lat, w tym wiele z nich pod ojcowską władzą Świętego Józefa. Kiedy utworzymy Biblię, od razu czeka nas zaskoczenie. Pismo Święte jest wyjątkowo powściągliwe na temat Świętego Józefa; piszą o nim tylko Mateusz i Łukasz. Marek Ewangelista w ogóle go nie wspomina, a Święty Jan napomyka o nim tylko dwa razy, i to nie bezpośrednio: „Jezus, syn Józefa” (J 1,45; 6,42).

Trzymając się opisów biblijnych – jedyne źródła historycznego, jakie posiadamy na temat Józefa – nie poznajemy ani miejsca, ani daty jego urodzin. Nie pozostawił niczego na piśmie, a Ewangelia nie przytacza ani jednego wypowiedzianego przezeń słowa. Skoro Józef nie mówi nic, a raczej skoro Ewangelie nie podają nam żadnego Jego słowa, jesteśmy zatem wezwani do wsłuchania się w Jego milczenie. Jest to milczenie wymowne, być może na obraz milczenia Ojca, który przemawia tylko przez dar swojego Syna, przez usta swojego Syna, przez ofiarę swojego Syna. Milczenie Józefa jest uniżeniem się przed

wcielonym Słowem i przyjęciem Ducha Świętego, aby móc miłować Pana i tych, których mu Pan powierzył, „całym swoim sercem, całą swoją duszą i całym swoim umysłem” (Mt 22,37).

Jak podkreśla Jan Paweł II, milczenie Józefa ma szczególną wymowę: dzięki niemu można w pełni pojąć prawdę zawartą w świadectwie, jakie Ewangelia daje o Józefie: „sprawiedliwy” (Mt 1,19). Trzeba umieć odczytać tę prawdę, gdyż kryje się w niej jedno z najważniejszych świadectw o mężczyźnie i o jego powołaniu (RC 7).

## STALE ZJEDNOCZONY Z BOGIEM

Przed podjęciem rozważań nad tematem naszego spotkania ze Świętym Józefem, nauczycielem modlitwy dla kapłanów, najpierw chciałem zwrócić Waszą uwagę na milczenie Józefa, gdyż milczenie jest warunkiem modlitwy kontemplacyjnej. Prawdziwe milczenie polega na tym, że milnikniemy, by mógł do nas mówić Bóg. Zewnętrzny hałas charakteryzuje natomiast jednostkę, która chce zająć ważne miejsce, chce przechwalać się czy publicznie się popisywać bądź też wypełnić swoją wewnętrzną pustkę. Uczmy się od samego Jezusa, że modlitwę przeżywa się w ciszy i skupieniu. W Ewangelii jest powiedziane, że sam Zbawiciel modlił się w ciszy, zwłaszcza nocą, i spędzał całą noc na modlitwie do Boga (Łk 6,12) lub odchodził na pustkowia, aby się modlić (Łk 5,16; Mk 1,35).

Milczenie charakteryzuje rozważanie słowa Bożego; napotykamy je przede wszystkim w postawie Maryi wobec tajemnicy Jej Syna (Łk 2,19.51). Ewangelie poświadczają, że również i Maryja mówi niewiele lub niemal milczy: jak stwierdza Święty Łukasz, „Maryja zachowywała wszystkie te sprawy i rozważała je w swoim sercu” (Łk 2,19). Najbardziej milczącą osobą, jak to właśnie pokazaliśmy, jest

oczywiście Święty Józef. Nowy Testament nie przytacza ani jednego Jego słowa. Atmosfera milczenia towarzysząca wszystkiemu, co odnosi się do postaci Świętego Józefa, obejmuje także jego pracę cieśli w domu w Nazarecie. Ta cisza ujawnia jednak w szczególny sposób wewnętrzny zarys tej wyjątkowej postaci. Józef jest człowiekiem intensywnego i głębokiego życia wewnętrznego, stale zjednoczonym z Bogiem.

Ewangelie mówią wyłącznie o tym, co Józef „UCZYNIŁ”, ale w Jego spowitych milczeniem „UCZYNKACH” pozwalają odkryć atmosferę głębokiej kontemplacji. Święty Józef pozostawał na co dzień w kontakcie z TAJEMNICĄ, która była „ukryta od wieków i pokoleń, a teraz została objawiona Jego świętym” i zamieszkała pod Jego dachem (por. Kol 1,26). To wyjaśnia przyczyny, dla których Święta Teresa od Jezusa, wielka reformatorka kontemplacyjnego Karmelu, stała się inicjatorką odnowy kultu Świętego Józefa w chrześcijaństwie zachodnim (Jan Paweł II). Prośmy więc Świętego Józefa, by pomógł nam na nowo odkryć znaczenie ciszy podczas Świętej Liturgii, jeśli bowiem chcemy wejść w osobisty i głęboki kontakt z Bogiem, trzeba nam całkowicie milczeć.

Święty Bazyli uważa milczenie nie tylko za ascetyczną konieczność życia monastycznego, ale również za warunek spotkania z Bogiem na modlitwie („Listy” 2, 2-6: PG 32, 224-232). Milczenie poprzedza i przygotowuje tę wyjątkową chwilę, kiedy mamy dostęp do Boga, który może wówczas rozmawiać z nami twarzą w twarz, tak jak rozmawialibyśmy z przyjacielem (por. Wj 33,11; Lb 12,8; Pwt 34,10). Musimy mieć świadomość, że milczenie jest nade wszystko pozytywną postawą człowieka, który przygotowuje się do przyjęcia Boga przez słuchanie i milczącą kontemplację. Bóg bowiem działa w ciszy. Bóg objawia

się w ciszy. Bóg przemawia w ciszy. Stąd jakże ważne spostrzeżenie wielkiego świętego, Jana od Krzyża: „*Jedno Słowo wypowiedział Ojciec, którym jest Jego Syn, i to Słowo wypowiada nieustannie w wiecznym milczeniu. W milczeniu też powinna Go słuchać dusza*” [2].

To bowiem właśnie w centrum duszy, w najgłębszych i najbardziej duchowych przestrzeniach Bóg żyje, działa, w tajemniczy sposób urzeczywistnia swoje z nami zjednoczenie. Panujące na zewnątrz wrzawa i hałaśliwa aktywność ludzi nie mają więc znaczenia, byleby w tych głębokich obszarach ducha panowała cisza. Odnotowała to już Księga Mądrości (Mdr 18,14), opisując, w jaki sposób wkroczył Bóg, żeby wyzwolić lud wybrany z niewoli egipskiej: to niezapomniane działanie nastąpiło w nocej ciszy: „*Gdy głęboka cisza zalegała wszystko, a noc w swoim biegu dosięgała połowy, wszechmocne Twe słowo z nieba, z królewskiej stolicy, jak srogi wojownik runęło pośrodku zatraconej ziemi, jako miecz ostry niosąc Twój nieodwołalny rozkaz*” (Mdr 18,14-15).

Uczmy się zatem milczenia. Ma to być działanie, a nie bezczynność. Jeśli nasz „wewnętrzny telefon komórkowy” ciągle jest zajęty, bo nieustannie rozmawiamy z innymi stworzeniami, jeśli nasz komputer stale jest włączony, to jak Stwórca zdobędzie do nas dostęp, jak zdoła nas wezwać? Jak się z nami połączy? Jeśli ciągle wisiemy na telefonie, jak moglibyśmy prawdziwie się modlić?

Przyjrzyjmy się teraz, jak Święty Józef mógłby być dla księży nauczycielem modlitwy.

## MILCZENIE KONTEMPLACJA JEZUSA

Twierdzę bez cienia wahania, że dom w Nazarecie stanowił sanktuarium modlitwy. Mędrcy Izraela ustanowili Sto Bra-

chot (Błogosławieństw) codziennych, które każdy Żyd ma wypowiadać od rana do wieczora. Modlitwa uwielbienia i dziękczynienia jest kluczem, który otwiera nowy dzień i gasi ostatnie światła zmierzchu. Nietrudno sobie wyobrazić, jak Jezus, Maryja i Józef pobożnie jednoczyli się z ofiarą, którą kapłani składali Bogu o wschodzie słońca w świątyni jerozolimskiej, poświęcając Bogu początek dnia. Wieczorem zaś po długich godzinach codziennej pracy Maryja i Józef, a pośrodku między nimi Jezus wnosili przez Jezusa do Wszechmogącego swoje hymny uwielbienia i dziękczynienia. Takie życie modlitwą skierowaną do Boga wymaga ciszy wypełnionej obecnością Najwyższego.

Uderzające jest całkowite milczenie Józefa w Ewangeliach dzieciństwa. Co Józef mówił małemu Jezusowi? Czego uczył, co robił dla swojego Syna? Co Mu wpajał? Nic o tym nie wiemy! Niewątpliwie istnieje tu oczywisty motyw teologiczny: to milczenie jest na obraz milczenia Ojca, który mówi tylko przez dar swojego Syna, przez usta swojego Syna, przez świętą ofiarę swojego Syna. Jak jednak podkreśla Święty Jan Paweł II, „*milczenie Józefa ma swą szczególną wymowę: poprzez to milczenie można w pełni odczytać prawdę, jaką zawiera ewangeliczne stwierdzenie: »mąż sprawiedliwy« (por. Mt 1,19). Trzeba umieć odczytywać tę prawdę, zawiera się w niej bowiem jedno z najważniejszych świadectw o mężczyźnie i jego powołaniu*” (RC 17).

Benedykt XVI, żywiący wielkie nabożeństwo do Świętego Józefa, tak z kolei rozważa owo milczenie Józefa: „*Jest to milczenie wypełnione kontemplacją tajemnicy Boga, w postawie całkowitego posłuszeństwa Jego woli. Innymi słowy, milczenie św. Józefa nie świadczy o pustce wewnętrznej, lecz przeciwnie, o pełni wiary w jego sercu, która kierowała każdą jego*

*myślą i każdym jego czynem. Dzięki temu milczeniu św. Józef razem z Maryją zachowuje Słowo Boże, które poznał za pośrednictwem Świętych Pism, i odnosi je nieustannie do wydarzeń z życia Jezusa; jest to milczenie wypełnione nieustanną modlitwą, w której błogosławi on Pana, wielbi Jego świętą wolę i zawierza się bez reszty Jego Opatrzności. [...] Uczmy się milczenia od św. Józefa! Tak bardzo go potrzebujemy w świecie, często zbyt pełnym zgłębku, utrudniającego skupienie i słuchanie głosu Bożego. [...] Starajmy się pogłębiać wewnętrzne skupienie, byśmy mogli przyjąć i zachować Jezusa w naszym życiu” [3].*

## MÓDLICIE SIĘ I NIE USTAWAJCIE

Kapłan jest osobą konsekrowaną, poświęconą Bogu, wybraną dla Boga, która stale trwa przed Bogiem w postawie modlitwy, adoracji i kontemplacji. Jest to tak wspaniała definicja kapłana, że kanon drugiej modlitwy eucharystycznej naszego Mszału Rzymskiego opisuje posługę kapłańską tymi samymi słowami, jakimi w Księdze Powtórzonego Prawa (18,5-7) została opisana istota, natura kapłaństwa starotestamentalnego: „*Astare coram te et tibi ministrare: abyśmy stali przed Tobą i Tobie służyli*”.

Są to więc dwa zadania określające naturę posługi kapłańskiej. Przede wszystkim „*stać przed Bogiem*”. Kapłani Starego Testamentu nie musieli wykonywać stałych prac, koniecznych, by zapewnić sobie codzienne utrzymanie. Ich zawodem było „*stać przed Panem Bogiem*”, czuwać przy Nim, być obecnym wyłącznie dla Niego. Życie kapłana, tak jak życie Józefa i Jezusa, jest zatem w swojej istocie życiem w obecności Boga, życiem modlitwy i adoracji, a w sposób egzystencjalny konkretyzuje się dzięki tajemnicy Eucharystii. Eucharystia w najgłębszym rozumieniu jest naszym życiem. Jest rdzeniem egzysten-

cji kapłana, jest naszą ziemią. Stała się naszą częścią dziedzictwa, tą, o której możemy powiedzieć: „*Pan moim dziedzictwem i przeznaczeniem, to On mój los zabezpiecza. Sznur mierniczy szczodrze mi dął wyznaczył, jak miłe jest dla mnie dziedzictwo moje!*” (Ps 16, 5-6).

„*Stać przed Bogiem*” oznacza również sumienną wierność modlitwie brewiarzowej, modlitwie wielbiącej Boga jako istocie naszego życia kapłańskiego. Jeśli Liturgia Godzin jest zasadniczym obowiązkiem kapłana, to znaczy też, że modlitwa ma być pierwszoplanową rzeczywistością, której trzeba się uczyć wciąż na nowo, coraz bardziej dogłębnie, w szkole Chrystusa oraz przy Świętym Józefie i świętych wszystkich czasów. Dla każdego kapłana modlitwa jest czymś żywotnym, istotnym, pierwszorzędnym. „*Opowiadał im też przypowieść o tym, że zawsze powinni się modlić i nie ustawać*” (Łk 18, 1). „*Módlcie się i nie ustawajcie!*”. Usilnie prosi Was o to sam Jezus.

Modlitwa jest też najważniejszym i podstawowym działaniem każdego chrześcijanina. Oczywiście, jest trudna i wyczerpująca, ponieważ modlitwa rzeczywiście jest bitwą, prawdziwą walką, zmaganiem z Bogiem (Rdz 32, 23-33; Rz 15,30-33; Kol 4,2). Jest też jednak czasem wielkiego pokoju, odpocznienia przy Panu oraz synowskiego i ufne go zawierzenia się w ręce Boga. Modlitwę można by porównać do żmudnej wspinaczki na stromą górę, do ciężkiego i wymagającego treningu sportowców, którzy przygotowują się do międzynarodowych zawodów sportowych. Modlitwa przywraca naszemu życiu pełny wymiar teologalny i ewangeliczny. Przeznaczać czas na modlitwę pośród pilnych spraw i trosk materialnych, które chcą nas zniewolić, znaczy oddać pierwszeństwo Bogu, za wszelką cenę zrobić miejsce temu, co najpilniejsze – Jego obec-

ności w najtajniejszej głębi naszego życia. Modlitwę koniecznie trzeba postawić na pierwszym miejscu przed pracą duszpasterską, a nawet przed działalnością ewangelizacyjną, jeśli naprawdę chcemy uznać pierwszeństwo Boga.

Przykład tego daje nam Jezus, za którym chcemy iść i którego chcemy naśladować. Przez trzydzieści lat w Nazarecie pracował i modlił się w milczeniu razem z Józefem. Przed rozpoczęciem działalności publicznej wyszedł na pustynię na czterdzieści dni i nocy, żeby modlić się, pościć, pokutować i trwać sam na sam z Bogiem Ojcem. A w ciągu trzech lat publicznej działalności, gdy przemierzał Galileę, Samarię i Judeę, bardzo często sam lub z uczniami odchodził na pustkowia i spędzał całą noc na modlitwie do Boga.

#### NA WZÓR ŚWIĘTEGO JÓZEFA

Droży Bracia w kapłaństwie, bądźmy ludźmi Boga i ludźmi modlitwy, jak Święty Józef i jak Jezus. Papież Benedykt XVI mówi, że modlitwa Jezusa „*niczym podziemna rzeka towarzyszy Mu przez całe życie, przenika całą Jego egzystencję, relacje, gesty, i wiedzie Go z rosnącą pewnością do złożenia całkowitego daru z siebie, zgodnie z planem miłości Boga Ojca*” [4].

Modlitwa nie polega jednak tylko na odmawianiu pięknych formuł, które znajdujemy w książkach. Modlitwa to przyjsię do Boga z całą prawdą o nas. Modlitwa polega na zdemaskowaniu siebie, na zdjęciu maski ze swojej twarzy, na stanięciu nagim i przejrzystym przed Bogiem. Modlitwa to zamknięcie, by słuchać i pozwolić Duchowi Świętemu przyjść z pomocą naszej słabości, „*gdy bowiem nie umiemy się modlić tak, jak trzeba, sam Duch przyczynia się za nami w błaganiach, których nie można wyrazić słowami*” (Rz 8,26). Modlić się to trwać pokornie i na milczącej adoracji przed Bogiem i pod Jego spojrzeniem,



które nas bada i poznaje nasze serce (Ps 139,23). Modlić się to pozwolić Bogu, by na nas patrzył, i znajdować radość i szczęście w patrzeniu na Niego i kontemplowaniu Go w milczeniu: „*Ja patrzę na Niego, a On patrzy na mnie*”, powiedział poczciwy wieśniak z Ars swojemu proboszczowi, Świętemu Janowi Marii Vianneyowi.

Święty Józef bez wielkich słów był prawdziwym człowiekiem kontemplacji, który mógłby nas nauczyć, jak się modlić i stale trwać przed Bogiem. Był człowiekiem kontemplacji w głębinach swojej duszy. Z pewnością był nim mniej w zewnętrznych gestach. Był człowiekiem kontemplacji w swojej pracy, w swoim domu w Nazarecie, w towarzystwie Maryi i Jezusa i w swoim życiu, które stale się spletało z życiem wszystkich mieszkańców małej wioski Nazaret. Praca cieśli nie była bynajmniej utrudnieniem i przeszkodą dla Jego modlitwy kontemplacyjnej, lecz przeciwnie, dawała sposobność do intensywnego życia modlitwą. Pracując fizycznie, Święty Józef z łatwością mógł zwracać myśl, pragnienie swego serca i całego siebie ku Panu, ofiarowywać Mu to, co robił, okazywać Mu miłość. Mówiąc prościej: pracował w obecności Boga, z pełną świadomością bycia przed Nim, w obliczu samego Boga.

Życie modlitwą i kontemplacją polega na prostocie kontemplacyjnego spojrzenia, stale zwróconego ku Bogu. Jak mówił wieśniak z Ars: „*Ja patrzę na Niego, a On patrzy na mnie*”. Modlitwa jest pogodnym i ufnym zawierzeniem się w ręce i w obecność Boga, jest milczącym wejściem w bliskość z Nim zażyłość. Kapłanem kontemplatykiem jest ten, kto cały jednoczy się z Bogiem. Józefa mogą więc obrać za wzór i nauczyciela ci wszyscy, którzy pragną być ludźmi „*modlitwy kontemplacyjnej i czynu*” („*Redemptoris missio*”, nr 91). Jego przykład powinien być dla nas jakby we-



zwaniem do zatroszczenia się o najbardziej istotne potrzeby człowieka i o konieczność takiego życia modlitwą, które będzie sekretnym, osobistym i zażyłym kontaktem z Bogiem, nawet pośród wszelkich ludzkich zajęć. Te istotne potrzeby, które powinni odczuwać każdy człowiek, są w jeszcze większym stopniu potrzebami świata pogrążonego w głębokim kryzysie wiary, świata stale targanego niepokojem, przeciążonego materialnymi w istocie troskami. Ten świat potrzebuje kapłanów i mężczyzn takich jak Święty Józef, którzy radośnie i pogodnie świadczą o miłości i obecności Boga w naszym życiu.

## ROZPOZNAĆ OBECNOŚĆ BOGA

Jeśli mi wolno przytoczyć tutaj pewien epizod ze Starego Testamentu, to możemy stwierdzić, że wraz z Maryją i Józefem zażyłość naszych więzi z Bogiem, która była jednym z przywilejów Adama i Ewy, odnawia się w Świętej Rodzinie w Nazare-

cie: „Pan Bóg przechadzał się po ogrodzie w porze powiewu wiatru” (por. Rdz 3,8), żeby spotkać się z mężczyzną i kobietą, rozmawiać z nimi i połączyć swoją obecność z ich zajęciami i odpoczynkiem. Właśnie to się działo w domu w Nazarecie, w nowym ogrodzie, gdzie Bóg znalazł upodobanie w życiu pośród nas. Bóg jest pośród nas. Mogę twierdzić, że Józef przeżył w swoim doświadczeniu tę zasadniczą prawdę, którą później ogłosi sam Jezus, gdy jeden z Jego uczniów zażąda od Niego przywileju oglądania Ojca: „Odpowiedział mu Jezus: »Filipie, tak długo jestem z wami, a jeszcze Mnie nie poznałeś? Kto Mnie widzi, widzi także i Ojca. Dlaczego więc mówisz: ‘Pokaż nam Ojca?’ . Czy nie wierzysz, że Ja jestem w Ojcu, a Ojciec we Mnie?»” (J 14, 9-10).

Jezus jasno pokazuje w tych słowach, że to w Nim i tylko w Nim mamy szukać Ojca. Wcześniej, przed uczniami, Józef szukał Boga w Jezusie i znalazł w Nim Boga. Przez długie lata, kiedy Józef widział Jezusa z bardzo bliska, widział Ojca. Było to wielkim cudem w kontemplacyjnej duszy Józefa: w tym Człowieku, który był mu tak bliski i swojski, rozpoznać obecność Boga, identyczną obecność jak ta, której doświadczał w najtajniejszej głębi swojej duszy.

Dlatego Święty Józef namawia nas, byśmy nigdy nie odwracali się od Chrystusa, żeby dojść do Boga, lecz byśmy szukali Boskiego oblicza Ojca w obliczu Człowieka Jezusa. Uczy nas, że na modlitwie, w milczącej kontemplacji i adoracji, trzeba nam długo i w zażyłej bliskości wpatrywać się w Zbawiciela, by konkretnie odkrywać obecność Boga w Jezusie i w naszym życiu. Dzięki Józefowi lepiej rozumiemy, że modlitwa i kontemplacja, które są całkowitym zawierzeniem nas całych w ramionach Boga, mają być również naszym całkowitym zawierzeniem w ramionach Jezusa.

#### PRZYPISY:

[1] Joseph Ratzinger, *«Chrystus i Jego Kościół»*, tłum. Wiesław Szymona OP, Wydawnictwo espe, Kraków 2005, s. 25 i 26-27.

[2] Święty Jan od Krzyża, *«Zasady miłości, 99»*, w: *«Słowa światła i miłości»*, tłum. Bernard Smyrak OCD, Wydawnictwo Karmelitów Bosych, wyd. 6, Kraków 2013, s. 41-42.

[3] Benedykt XVI, Modlitwa Anioł Pański, 18 grudnia 2005 r., „L’Osservatore Romano”, wyd. polskie, nr 2/2006, s. 13.

[4] Benedykt XVI, Katecheza z 30 listopada 2011 r., „L’Osservatore Romano”, wyd. polskie, nr 2/2012, s. 44.

**Kard. Robert Sarah**

tłumaczenie Agnieszka Kurys

Tekst za: [diecezja.wloclawek.pl](http://diecezja.wloclawek.pl)

«Nasz Dziennik» nr z 25 maja 2024 roku, s. M8-M10.

Śródtytuły pochodzą od redakcji.



**Herb kardynała Roberta Saraha**

Fot. Wikimedia Commons

Stanisław Dziedzic

# KRESY WCIAŻ BLISKIE

